

Piaski
gmina

STRATEGIA ROZWOJU GMINY PIASKI DO ROKU 2030

Marzec 2026

Spis treści

Spis treści.....	2
Wstęp.....	3
1. Podstawa prawna i przesłanki opracowania dokumentu.....	4
1.1. Podstawa prawna	4
1.2. Przesłanki opracowania Strategii – merytoryczne	4
1.3. Przesłanki opracowania Strategii – planistyczno-finansowe	5
1.4. Przesłanki opracowania Strategii – organizacyjno-społeczne.....	5
2. Charakterystyka obszaru realizacji strategii	5
3. Zakres i metodyka opracowania strategii.....	8
3.1. Zakres przedmiotowy i forma dokumentu	8
3.2. Podejście metodyczne	9
3.3. Etapy prac nad Strategią.....	9
4. Synteza diagnozy uwarunkowań	10
4.1. Wnioski z uwarunkowań przestrzennych i przyrodniczych	11
4.2. Wnioski z uwarunkowań społecznych	11
4.3. Wnioski z uwarunkowań gospodarczych.....	13
4.4. Wnioski z uwarunkowań infrastrukturalnych.....	13
4.5. Wnioski z uwarunkowań finansowych	14
5. Analiza problemów, potrzeb i potencjałów	15
6. Wizja, obszary i cele strategiczne.....	18
6.1. Cele strategiczne w obszarze społecznym.....	19
6.2. Cele strategiczne w obszarze gospodarczym	21
6.3. Cele strategiczne w obszarze przestrzennym	22
6.4. Cele strategiczne w obszarze klimatyczno-środowiskowym	24
7. Kierunki działań Gminy Piaski	25
8. Rezultaty działań i wskaźniki monitoringu	28
9. Obszary strategicznej interwencji	33
9.1. Obszary Strategicznej Interwencji – poziom krajowy i regionalny	33
9.2. Obszary Strategicznej Interwencji – poziom gminny	34
10. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Piaski	37
10.1. Kontekst regionalny i ponadlokalny	37
10.2. Struktura funkcjonalno-przestrzenna Gminy Piaski	40
10.3. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania polityki przestrzennej	45
11. Spójność z celami na poziomie europejskim, krajowym i regionalnym.....	54
12. System zarządzania strategią i dokumenty wykonawcze.....	56
12.1. Podmioty zaangażowane we wdrażanie.....	56
12.2. Dokumenty wykonawcze i wytyczne do ich sporządzenia	57
12.3. Zasady realizacji	59
12.4. Monitoring, raportowanie i ewaluacja	60
12.5. Ramy finansowe i źródła finansowania dokumentu	61
13. Partycypacja społeczna w procesie opracowania dokumentu.....	65
Spis rysunków	66
Spis map	66
Spis tabel	66

Wstęp

Strategia Rozwoju Gminy Piaski do roku 2030 jest podstawowym dokumentem średniookresowego zarządzania rozwojem lokalnym. Wyznacza ramy prowadzenia spójnej polityki społeczno-gospodarczej oraz porządkuje proces planowania i realizacji najważniejszych przedsięwzięć publicznych, odpowiadając na potrzeby mieszkańców i realne możliwości finansowo-organizacyjne gminy.

Dokument został przygotowany zgodnie z ustawowymi wymogami strategii rozwoju gminy i opiera się na wnioskach z Diagnozy uwarunkowań Gminy Piaski. Diagnoza została opracowana w oparciu o statystykę publiczną (w szczególności Bank Danych Lokalnych GUS) oraz dane gromadzone przez Urząd Miejski w Piaskach, a także istotne strategie i programy sektorowe. Analiza obejmuje kluczowe obszary tematyczne rozwoju i wskazuje zarówno obserwowane trendy, jak i zidentyfikowane problemy oraz potencjały możliwe do uruchomienia w horyzoncie 2030 roku.

Celem Strategii jest zapewnienie przejrzystego i zintegrowanego kierunku działań gminy w wymiarze społecznym, gospodarczym, przestrzennym oraz klimatyczno-środowiskowym, wraz z określeniem kierunków działań, oczekiwanych rezultatów i wskaźników ich osiągnięcia. Dokument tworzy spójny punkt odniesienia dla: planowania inwestycji i usług publicznych, programowania i pozyskiwania środków zewnętrznych, koordynacji działań między jednostkami organizacyjnymi gminy i partnerami zewnętrznymi, a także prowadzenia dialogu z mieszkańcami.

Strategia wskazuje priorytety interwencji oraz porządkuje je w układzie celów strategicznych i kierunków działań. W ujęciu przestrzennym formułuje zasady i kierunki rozwoju, w tym odnoszące się do lokalizacji inwestycji publicznych i prywatnych, infrastruktury technicznej i społecznej, a także przedsięwzięć mogących oddziaływać na środowisko oraz rozwoju odnawialnych źródeł energii. Integralną częścią dokumentu są ramy wdrożenia (system realizacji, monitoring, ewaluacja) oraz orientacyjne ramy finansowe wraz ze źródłami finansowania.

Podstawą merytoryczną są wnioski z Diagnozy, w której wykorzystano m.in.: dane statystyki publicznej (BDL GUS, spisy i rejestry), dane Urzędu Miejskiego w Piaskach i jednostek organizacyjnych gminy, obowiązujące dokumenty strategiczne i planistyczne szczebla krajowego, regionalnego i lokalnego, wiedzę ekspercką oraz informacje zgromadzone w toku prac nad dokumentem.

Strategia akcentuje rolę współpracy wszystkich interesariuszy – mieszkańców, organizacji społecznych, przedsiębiorców, instytucji publicznych oraz partnerów ponadlokalnych, odzwierciedlone w szczególności na etapie konsultacji społecznych. Współdziałanie to jest kluczowe zwłaszcza przy planowaniu i realizacji inwestycji publicznych, świadczeniu usług (np. edukacyjnych, transportowych, opiekuńczych) oraz przy rozwijaniu lokalnej przedsiębiorczości i kapitału społecznego. Dokument stanowi dla władz gminy praktyczne narzędzie podejmowania decyzji o sposobie i zakresie dostarczania usług publicznych w odpowiedzi na potrzeby lokalnej społeczności.

Strategia obejmuje cały obszar Gminy Piaski i horyzont czasowy końca 2030 r. Pozostaje spójna z dokumentami wyższego rzędu i uwzględnia powiązania funkcjonalne w skali ponadlokalnej. W miarę zmian uwarunkowań społecznych, gospodarczych, przestrzennych lub środowiskowych Strategia może podlegać aktualizacji. Dokument sporządzono w formie tekstowej i graficznej; przewidziano system monitoringu postępów oraz okresowe raportowanie. Przyjęty układ treści i język zapisu zapewniają, aby Strategia była jednocześnie dokumentem spełniającym wymogi prawa i użytecznym narzędziem zarządzania — od etapu programowania i pozyskiwania środków, przez realizację projektów, aż po monitoring rezultatów i komunikację mieszkańcom.

1. Podstawa prawna i przesłanki opracowania dokumentu

1.1. Podstawa prawna

Strategia Rozwoju Gminy Piaski do roku 2030 jest sporządzana w oparciu o przepisy Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, w szczególności art. 10e–10f, oraz powiązane regulacje dotyczące prowadzenia polityki rozwoju i planowania przestrzennego. W świetle tych przepisów niniejszy dokument:

- ma charakter dokumentu zintegrowanego – obejmuje cele i kierunki działań w wymiarze społecznym, gospodarczym, przestrzennym i klimatyczno-środowiskowym, wraz z oczekiwanymi rezultatami i wskaźnikami ich osiągnięcia;
- zawiera model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy oraz ustalenia i rekomendacje dotyczące polityki przestrzennej, w tym m.in. zasad ochrony środowiska i dziedzictwa, kierunków rozwoju systemów komunikacji oraz zasad lokalizacji urządzeń OZE o mocy >500 kW i innych przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko;
- uwzględnia obszary strategicznej interwencji (OSI) z poziomu województwa oraz – jeśli zidentyfikowane – OSI kluczowe dla gminy;
- jest sporządzana w formie tekstowej i graficznej (mapy, schematy) oraz pozostaje spójna ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego i ewentualną strategią rozwoju ponadlokalnego obejmującą Gminę Piaski.

W zakresie trybu i organizacji prac Strategia jest przygotowywana i przyjmowana zgodnie z ustawą: rada gminy określa tryb i harmonogram prac oraz konsultacji, wójt opracowuje projekt i kieruje go do opinii zarządu województwa, a dokument jest uchwalany przez radę gminy. Rada Miejska w Piaskach w dniu 28 marca 2025 r. podjęła Uchwałę nr XIII/85/2025 w sprawie przystąpienia do opracowania Strategii Rozwoju Gminy Piaski do roku 2030 oraz określenia szczegółowego trybu i harmonogramu opracowania projektu strategii, w tym trybu konsultacji. Prace nad dokumentem postępowaly zgodnie z jej treścią.

1.2. Przesłanki opracowania Strategii – merytoryczne

W kontekście przesłanek merytorycznych, które uzasadniają potrzebę jej opracowania, Strategia odpowiada na zidentyfikowane w Diagnostyce uwarunkowania rozwojowe Gminy Piaski w latach 2020–2024, w tym w szczególności:

- Demografia i usługi społeczne – ubytek naturalny ludności przy równoczesnym, zmiennym saldzie migracji; wyzwania senioralne i potrzeba przyciągania nowych mieszkańców.
- Środowisko i klimat – niska lesistość oraz presje biogeniczne w zlewniach (stan JCWP umiarkowany/zły) wymagają działań w zakresie retencji, zielono-błękitnej infrastruktury i ograniczania presji na wody.
- Przestrzeń i planowanie – bardzo wysoki stopień pokrycia MPZP (ok. cała gmina) ułatwia i przyspiesza procesy inwestycyjne, lecz wymaga doprecyzowania zasad lokalizacji funkcji rozwojowych i OZE.
- Infrastruktura techniczna i mobilność – dysproporcje w dostępie do kanalizacji poza miastem, potrzeba dalszej rozbudowy sieci i rozwiązań rozproszonych; korzystna dostępność drogowa (S12/S17, DW 836/837) i potencjał rozwoju mobilności rowerowej.
- Gospodarka i rynek pracy – dominacja mikroprzedsiębiorstw, rosnąca aktywność gospodarza oraz potencjał usług okołorolniczych i przetwórstwa; potrzeba podniesienia innowacyjności i promocji inwestycji.
- Finanse i zdolność inwestycyjna – utrzymanie nadwyżki operacyjnej i dalsze skuteczne pozyskiwanie środków zewnętrznych jako warunek realizacji priorytetów rozwojowych.

1.3. Przesłanki opracowania Strategii – planistyczno-finansowe

Z perspektywy Gminy Piaski przesłanki planistyczno-finansowe wynikają z potrzeby uporządkowania portfela projektów i powiązania go z realnymi możliwościami budżetu oraz Wieloletniej Prognozy Finansowej. Dokument ma zapewnić zgodność działań z politykami wyższego rzędu i pełne wykorzystanie okna finansowego UE 2021–2027 (z rozliczeniami do 2030 r.), w tym instrumentów regionalnych i krajowych. Strategia pełni również funkcję „mostu” między planowaniem przestrzennym a inwestycjami – tak, aby tereny, harmonogram i finansowanie były zsynchronizowane. Do najważniejszych przesłanek planistyczno-finansowych, możemy zakwalifikować w szczególności:

- Spójność z politykami wyższego rzędu – zgodność ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego oraz wykorzystanie powiązań w ramach Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego (projekty ponadlokalne, integracja funkcjonalna).
- Zmiana ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym i wprowadzenie planów ogólnych.
- Dostęp do finansowania – posiadanie aktualnej strategii jest praktycznym warunkiem skutecznego aplikowania o środki zewnętrzne (w tym fundusze UE 2021–2027 i krajowe), a także podstawą koordynacji inwestycji własnych i partnerstw.
- Zarządzanie portfelem projektów – Strategia porządkuje listę przedsięwzięć do roku 2030, wskazując jednocześnie rezultaty planowanych działań i wskaźniki, co ułatwia etapowanie i monitoring realizacji.

1.4. Przesłanki opracowania Strategii – organizacyjno-społeczne

Przesłanki organizacyjno-społeczne wiążą się z potrzebą wzmocnienia współpracy i zaufania między samorządem a mieszkańcami, organizacjami pozarządowymi i przedsiębiorcami. Strategia ma być narzędziem partycypacyjnego zarządzania zmianą – od identyfikacji problemów i oczekiwanych rezultatów po monitoring i ewaluację. Wspólny proces buduje odporność społeczności na kryzysy oraz wzmacnia tożsamość i atrakcyjność Gminy Piaski. Dlatego jako przesłanki z niniejszego obszaru należy wskazać:

- Integracja i partycypacja – dokument tworzy wspólną płaszczyznę dla władz, mieszkańców, przedsiębiorców i organizacji społecznych; proces partycypacyjny zwiększa trafność priorytetów i buduje współodpowiedzialność za rozwój.
- Usprawnienie procesów organizacyjnych, odporność i zarządzanie ryzykiem – uporządkowane podejście strategiczne poprawia efektywność jej funkcjonowania i wzmacnia zdolność gminy do reagowania na szoki (gospodarcze, klimatyczne, zdrowotne), a także przyspiesza jej rozwój i transformację.

2. Charakterystyka obszaru realizacji strategii

Gmina Piaski pod względem administracyjnym jest gminą miejsko-wiejską, wchodzącą w skład powiatu świdnickiego. Położona jest w centralnej części województwa lubelskiego. Powierzchnia gminy wynosi 169 km², co stanowi ok. 0,7% powierzchni województwa lubelskiego i ok. 36% powierzchni powiatu świdnickiego. Jest jedną z największych gmin w województwie oraz jedną z większych gmin w Polsce. Zlokalizowana jest ona na południowy-wschód od Lublina w odległości ok. 25 km oraz w odległości ok. 70 km od przejścia granicznego w Dorohusku. Korzystne z punktu widzenia położenia gminy jest również sąsiedztwo Gminy Świdnik, na terenie której zlokalizowany jest Port Lotniczy Lublin. Gmina Piaski graniczy z ośmioma gminami: od północy z gminami wiejskimi – Mielgiew i Milejów, od południa z gminami wiejskimi – z Gminą Rybczewice i Gminą Krzczonów, od wschodu – z gminami wiejskimi - z Gminą Trawniki i Gminą Fajstlawice, zaś od zachodu z gminami wiejskimi – z Gminą Jabłonna i Gminą Głusk.

Mapa 1 - Położenie Gminy Piaski na tle województwa lubelskiego

Źródło: opracowanie własne

Mapa 2 - Położenie Gminy Piaski na tle powiatu świdnickiego

Źródło: opracowanie własne

Mapa 3 - Położenie Gminy Piaski na tle Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego

Źródło: opracowanie własne

Obszar gminy obejmuje miasto Piaski oraz 38 miejscowości: Borkowszczyzna, Brzezice, Brzeziczki, Bystrzejowice Pierwsze, Bystrzejowice Drugie, Bystrzejowice Trzecie, Emilianów, Gardzienice Pierwsze, Gardzienice Drugie, Giełczew, Jadwisin, Janówek, Józefów, Kawęczyn, Kęblów, Klimusin, Kolonia Siedliszczki, Kolonia Wola Piasecka, Kozice Dolne, Kozice Dolne - Kolonia, Kozice Górne, Majdan Brzezicki, Majdan Kawęczyński, Majdan Kozic Dolnych, Majdan Kozic Górnych, Majdanek Kozicki, Marysin, Młodziejów, Nowiny, Piaski Górne, Piaski Wielkie, Siedliszczki, Stefanówka,

Wierzchowiska Pierwsze, Wierzchowiska Drugie, Wola Gardzienicka, Wola Piasecka, Żegotów, które tworzą 40 sołectw.

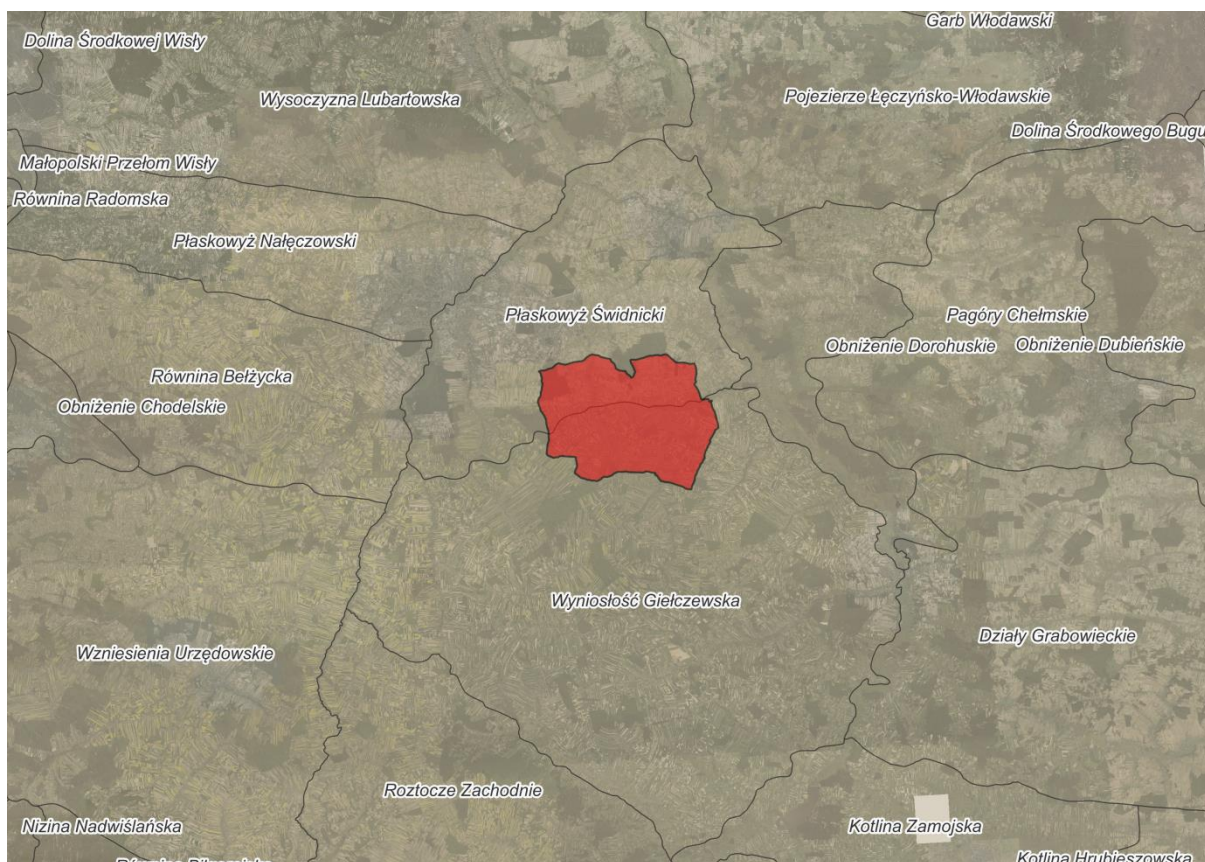
Gmina Piaski należy do Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego (LOM), wyznaczonego w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego, zidentyfikowanego jako Obszar Strategicznej Interwencji o znaczeniu regionalnym. Gminy i powiaty wchodzące w skład LOM realizują wspólnie przedsięwzięcia o charakterze ponadlokalnym. Położenie Gminy Piaski na tle Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego przedstawiono na poniższej mapie.

Pod względem fizycznogeograficznego położenia, w granicach Gminy Piaski wyodrębniają się dwa subregiony Wyżyny Lubelskiej:

- o Płaskowyż Świdnicki, zajmuje północną część gminy; dominują rozległe, lekko faliste równiny denudacyjne, łagodnie nachylone,
- o Wyniosłość Giełczewska, obejmuje środkowo-południową część obszaru gminy, charakteryzuje się urozmaiconą rzeźbą, pocięta wąskimi dolinami i licznymi rozcięciami erozyjnymi.

Gmina Piaski jest niemal w całości objęta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (ok. 99,9% powierzchni). W strukturze przeznaczeń dominują tereny rolnicze (ok. 83,5%), następnie zieleń i wody (ok. 13%); niewielki udział mają funkcje mieszkaniowe, usługowe i produkcyjne. Wysokie pokrycie MPZP przyspiesza procesy inwestycyjne, a wskazane proporcje funkcji wymagają świadomego zarządzania przeznaczeniami w horyzoncie 2030 (tereny rozwoju usług i działalności gospodarczej, zielono-błękitna infrastruktura, lokalizacja OZE).

Mapa 4 - Położenie fizycznogeograficzne Gminy Piaski

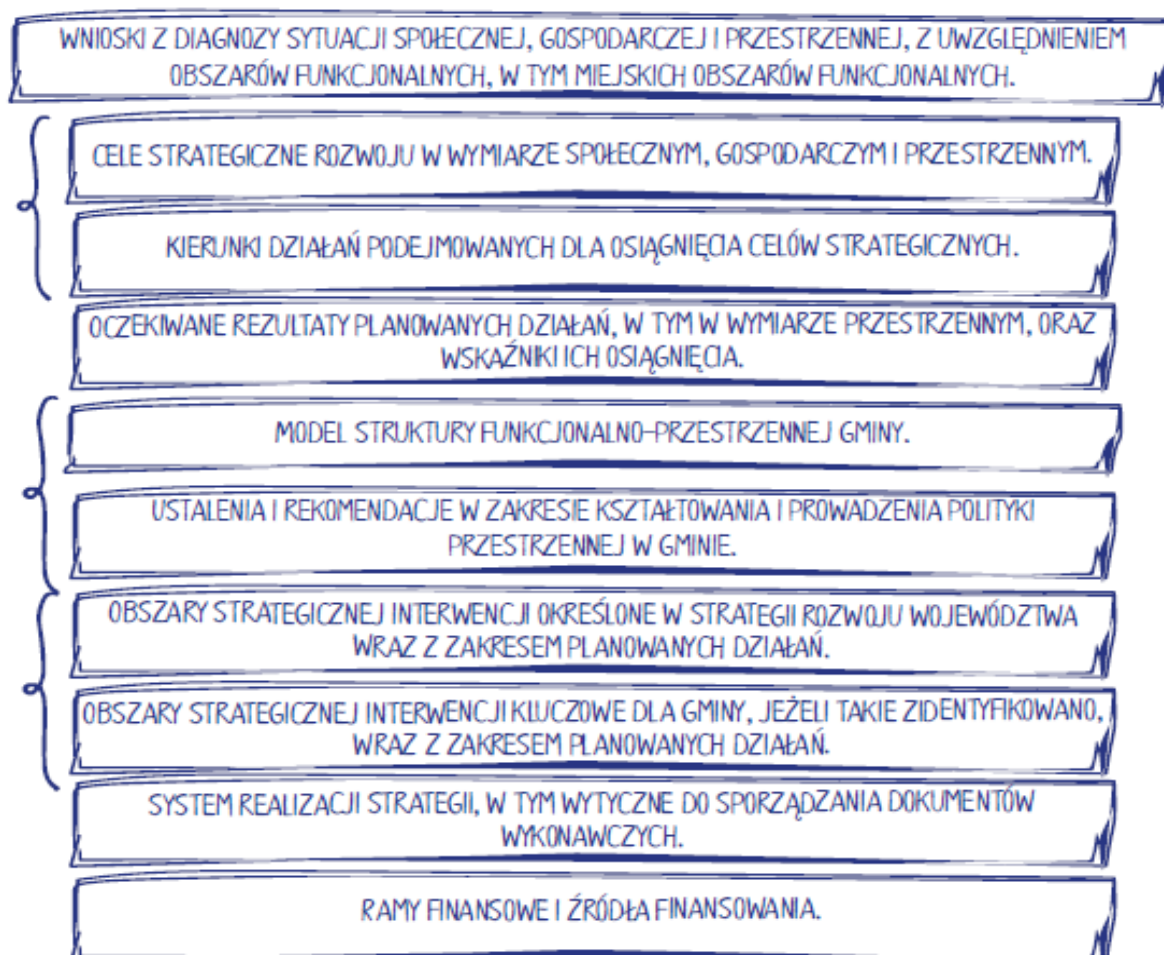
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska (GDOŚ)

3. Zakres i metodyka opracowania strategii

3.1. Zakres przedmiotowy i forma dokumentu

Zgodnie z przepisami ustawy o samorządzie gminnym Strategia Rozwoju Gminy Piaski została sporządzona w formie tekstowej i graficznej. Część graficzna obrazuje w szczególności: model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy, obszary strategicznej interwencji (OSI) oraz wybrane elementy diagnozy i części wdrożeniowej (schemat wdrażania i monitoringu). Forma tekstowa obejmuje zakres treści związanych m.in. z: wnioskami z diagnozy, celami strategicznymi i kierunkami działań w czterech wymiarach (społecznym, gospodarczym, przestrzennym, klimatyczno-środowiskowym), oczekiwanymi rezultatami i wskaźnikami ich osiągnięcia, uwarunkowaniami i zasadami dotyczącymi polityki przestrzennej, OSI, systemem realizacji, monitoringiem i ewaluacją, a także ramami finansowymi. Strategia Rozwoju Gminy Piaski została również poddana wszelkim procesom konsultacyjno-uzgodnieniowym przewidzianym w ustawach, tj. uprzedniej ewaluacji trafności (art. 10a ust 2 uzppr), konsultacjom społecznym (art. 6 ust 3 uzppr), strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko (art. 46 ust 1 pkt 1 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku (...)), oraz opiniowaniu przez Zarząd Województwa (art. 10g ust 5 i 6 usg). Należy w tym miejscu zaznaczyć, że minimalny zakres strategii rozwoju gminy określa art. 10e ustawy o samorządzie gminnym. Strategia powinna zawierać elementy wskazane na poniższym rysunku.

Rysunek 1 - Zakres Strategii Rozwoju Gminy Piaski

Źródło: Ministerstwo Funduszy i Polityki Rozwoju, <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony>

3.2. Podejście metodyczne

Strategia została opracowana z wykorzystaniem metodyki partycypacyjno-eksperckiej. Łączy ona pracę zespołu eksperckiego z udziałem interesariuszy lokalnych w procesie konsultacyjnym: mieszkańców, przedstawicieli organizacji społecznych, przedsiębiorców oraz jednostek organizacyjnych gminy. Dokument odpowiada na zidentyfikowane w Diagnostyce potrzeby i problemy rozwojowe, a układ celów i działań jest powiązany z mierzalnymi rezultatami i wskaźnikami (SMART).

Źródła danych i narzędzia analityczne

- statystyka publiczna (w szczególności BDL GUS),
- zbiory i rejestry Urzędu Miejskiego w Piaskach oraz jednostek organizacyjnych,
- dokumenty strategiczne i planistyczne szczebla krajowego, wojewódzkiego, ponadlokalnego i gminnego,
- opracowania branżowe i dane sektorowe (transport, środowisko, edukacja, pomoc społeczna itp.),
- narzędzia GIS do wizualizacji danych przestrzennych oraz analizy uwarunkowań.

Opisując metodykę prac należy również zaznaczyć, że w procesie opracowania strategii zachowano spójność z dokumentami nadrzędnymi na poziomie krajowym i regionalnym. Zwrócono szczególną uwagę na spójność z założeniami polityki regionalnej Państwa. Dlatego też strategia jest spójna z kierunkami i obszarami interwencji oraz celami określonymi w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 oraz Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030 oraz dokumentem Strategii Ponadlokalnej Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego. Dodatkowo, dostosowano rodzaj i zakres interwencji oraz system wdrażania strategii do wyzwań i uwarunkowań perspektywy finansowej UE 2021 – 2027 opierając się na zasadach obowiązujących w dokumentach strategicznych i operacyjnych na szczeblu regionalnym, krajowym i unijnym.

3.3. Etapy prac nad Strategią

Metodyka prac została podzielona na cztery spójne etapy, prowadzące do powstania dokumentu o wysokiej wartości merytorycznej i wdrożeniowej. Położono również nacisk na uspołecznienie kolejnych etapów prac na strategią, przy wykorzystaniu doświadczeń lokalnej społeczności, podmiotów publicznych i prywatnych. Zasadę partnerstwa i współpracy z interesariuszami zastosowano również w proponowanym systemie wdrażania strategii.

Rysunek 2 - Etapy prac nad Strategią Rozwoju Gminy Piaski

Źródło: opracowanie własne.

Etap I – diagnostyczny

Analiza danych społecznych, gospodarczych, przestrzennych i środowiskowych pod kątem problemów i potencjałów rozwojowych Gminy Piaski, identyfikacja kluczowych trendów i czynników rozwoju. Działania obejmowały m.in.:

- przegląd i analizę dokumentów strategicznych oraz danych statystycznych,
- warsztat diagnostyczny z przedstawicielami gminy i jednostek organizacyjnych,
- =
- opracowanie Diagnozy uwarunkowań wraz z wnioskami do części strategicznej,
- zbieranie uwag od interesariuszy w procesie konsultacji całego dokumentu.

Etap II – programowo-wdrożeniowy

Wypracowanie misji i wizji rozwoju, określenie obszarów strategicznych oraz celów strategicznych i operacyjnych, wraz z kierunkami działań oraz ramowym wymiarem terytorialnym wsparcia (w tym OSI). Działania obejmowały m.in.:

- doprecyzowanie metodyki i zakresu strategii,
- zdefiniowanie struktury funkcjonalno-przestrzennej i założeń polityki przestrzennej,
- analizę SWOT oraz konstrukcję drzewa celów,
- warsztat strategiczny z udziałem władz gminy i jednostek organizacyjnych.

Etap III – projektowy

Uszczegółowienie kierunków działań i portfela przedsięwzięć, identyfikacja realizatorów, harmonogramu i ram finansowych; zaprojektowanie systemu realizacji (koordynacja, partnerstwa), monitoringu i ewaluacji. Działania obejmowały m.in.:

- przygotowanie planu operacyjno-finansowego wdrożenia,
- opis mierników rezultatu i produktu oraz zasad raportowania,
- zaprogramowania włączenia interesariuszy we wdrażanie (rola partnerów i beneficjentów),
- weryfikację spójności z dokumentami wyższego rzędu.

Etap IV – konsultacyjno-uzgodnieniowy

Publiczne konsultacje projektu Strategii, uzyskanie wymaganych opinii i przeprowadzenie procedur środowiskowych zgodnie z przepisami. Działania obejmowały m.in.:

- konsultacje społeczne (w tym otwarte spotkanie konsultacyjne oraz zbieranie uwag na piśmie),
- opiniowanie przez Zarząd Województwa Lubelskiego w zakresie zgodności i spójności ustaleń,
- uzgodnienia w trybie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko (w tym z RDOŚ i właściwym inspektorem sanitarnym),
- ewaluację ex-ante i ostateczne dostosowanie treści dokumentu przed uchwaleniem.

4. Synteza diagnozy uwarunkowań

Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Gminy Piaski prezentuje szczegółowe dane dotyczące obszaru objętego analizą. Opracowanie to ma na celu przedstawienie aktualnej sytuacji gminy, zidentyfikowanie jej mocnych stron oraz obszarów wymagających poprawy, a także wskazanie potencjalnych wyzwań i szans na przyszłość.

Diagnoza uwarunkowań została podzielona na pięć głównych rozdziałów, które obejmują różne obszary funkcjonowania gminy. Każdy z tych rozdziałów zawiera szereg podrozdziałów, które szczegółowo analizują konkretne zagadnienia. W ramach analizy uwzględniono takie elementy jak:

- uwarunkowania przestrzenne i przyrodnicze,
- uwarunkowania społeczne,
- uwarunkowania gospodarcze,
- uwarunkowania infrastrukturalne,
- uwarunkowania finansowe.

Zakres czasowy analizy w przypadku większości zagadnień obejmuje lata 2020-2024, co jest uzależnione od dostępności danych. Uzupełnienie części opisowej diagnozy stanowi szereg wykresów, tabel i map. Źródłem informacji były przede wszystkim bazy danych Głównego Urzędu Statystycznego, lokalne i regionalne dokumenty strategiczne oraz portale administracji rządowej.

Niniejszy rozdział stanowi podsumowanie diagnozy w formie syntetycznego zestawienia kluczowych wniosków wynikających z analizy.

4.1. Wnioski z uwarunkowań przestrzennych i przyrodniczych

1. Gmina Piaski położona jest w centralnej części województwa lubelskiego, w powiecie świdnickim co stanowi szansę na rozwój funkcji mieszkaniowych i usług metropolitalnych.
2. Administracyjny podział gminy obejmuje miasto Piaski oraz 38 miejscowości mogą powodować rozproszenie potrzeb mieszkańców.
3. Atutem lokalizacyjnym gminy jest jej położenie w niedalekiej odległości od Lublina – stolicy województwa lubelskiego oraz od Portu Lotniczego Lublin zlokalizowanego na terenie sąsiedniej Gminy Świdnik.
4. Gmina Piaski należy do Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego, dzięki czemu posiada potencjał do współpracy z innymi JST.
5. Powierzchnia gminy wynosi 169 km², co stanowi ok. 0,7% powierzchni województwa lubelskiego i ok. 36% powierzchni powiatu świdnickiego.
6. Gmina Piaski jest w całości objęta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego co podnosi jakość planowania przestrzennego.
7. Atuty krajobrazowe Gminy Piaski wynikają m.in. z fizycznogeograficznego położenia. w granicach Gminy Piaski wyodrębniają się dwa subregiony Wyżyny Lubelskiej tj. Płaskowyż Świdnicki i Wyniosłość Giełczewską.
8. Lesistość Gminy Piaski na tle województwa lubelskiego jest niska – wynosi ok. 10,5%, co świadczy o niewielkich zasobach leśnych.
9. Gmina Piaski znajduje się w dorzeczu dwóch rzek tj. rzeki Giełczewki i rzeki Stoki, będącymi bezpośrednimi dopływami rzeki Wieprz.
10. Na terenie Gminy Piaski występują następujące formy ochrony przyrody: Czarniejowski Obszar Chronionego Krajobrazu, Krzczonowski Park Krajobrazowy – otulina, rezerwat przyrody – Wierzchowiska, 7 pomników przyrody oraz użytki ekologiczne, świadczące o atrakcyjności turystycznej i krajobrazowej gminy.

4.2. Wnioski z uwarunkowań społecznych

1. W latach 2020-2024 nastąpił spadek liczby ludności na terenie Gminy Piaski o ok. 2% co stanowi zagrożenie dla demografii w Gminie Piaski
2. Gmina Piaski charakteryzuje się zrównoważoną strukturą demograficzną płci. W 2024 roku nieznaczna większość mieszkańców gminy stanowiły kobiety – 50,7%.
3. Wskaźnik poziomu przyrostu naturalnego na 1000 mieszkańców w Gminie Piaski, podobnie jak w powiecie świdnickim i województwie lubelskim, jest ujemny. W 2024 roku osiągnął wartość -4,39. Pozytywnym zjawiskiem jest jednak jego systematyczny wzrost.

4. W Gminie Piaski obserwuje się dodatnie saldo migracji, co potwierdza również wskaźnik salda migracji na 1000 mieszkańców, który w 2023 roku wyniósł 0,8.
5. Gęstość zaludnienia Gminy Piaski wykazuje tendencję spadkową osiągając w 2024 roku wartość 59,6 osób/km². Jest to wynik niższy niż określony dla powiatu świdnickiego i województwa lubelskiego.
6. Na terenie Gminy Piaski obserwuje się zmniejszenie liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym, przy jednoczesnym wzroście liczby osób w wieku poprodukcyjnym, co świadczy o zachodzącym procesie starzenia się społeczeństwa.
7. Współczynnik obciążenia demograficznego Gminy Piaski wykazuje trend wzrostowy i w latach 2020-2024 wzrósł z poziomu 30,7 do 33,9 co jest zjawiskiem niekorzystnym i wymaga podjęcia działań skierowanych do seniorów.
8. Aktywność społeczna mieszkańców kształtowana jest m.in. poprzez działania realizowane przez organizacje pozarządowe działające na terenie gminy.
9. Na terenie Gminy Piaski notuje się wysoką aktywność organizacji obywatelskich w 2024 r. funkcjonowało łącznie 49 fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych.
10. Wśród organizacji pozarządowych aktywizujących mieszkańców gminy należy wymienić przede wszystkim Ochotnicze Straże Pożarne (OSP) oraz Koła Gospodyń Wiejskich (KGW). Gmina Piaski posiada 14 jednostek OSP, a na jej terenie działa 16 KGW.
11. Istotnym elementem budowania aktywności społecznej mieszkańców są: Miejskie Centrum Kultury w Piaskach, Miejska Biblioteka Publiczna w Piaskach wraz z 3 filiami (Filia w Wierchowiskach, Filia w Gardzienicach i Filia w Bystrzejowicach) oraz Ośrodek Praktyk Teatralnych w Gardzienicach Pierwszych.
12. Kultura odgrywa kluczową rolę w budowaniu lokalnej tożsamości i świadomości.
13. Ważną funkcję w kształtowaniu atrakcyjności turystycznej i kulturowej Gminy Piaski pełnią obiekty historyczne i zabytkowe licznie reprezentowane przez zabudowę rezydencjonalną i folwarczną skupioną wzdłuż rzeki Giełczewki i rzeki Sierotki.
14. Atrakcyjność turystyczna i kulturowa Gminy Piaski jest budowana również poprzez różnego rodzaju wydarzenia wspierające i promujące lokalne tradycje oraz aktywizujące mieszkańców. Do takich wydarzeń należą przede wszystkim Festiwal Flaków i Dożynki Gminne, Dni Piask, festyny z okazji Dnia Dziecka, czy gminne pikniki rodzinne.
15. Na terenie Gminy Piaski funkcjonuje jedna placówka opieki obejmująca opieką 31 dzieci, co stanowi 13% ogólnej liczby dzieci do lat 3. zamieszkujących Gminę Piaski. We wrześniu 2025 r. Uchwałą Rady Miejskiej została powołana druga tego typu placówka (z 24 miejscami), która będzie funkcjonować od stycznia 2026.
16. Na system oświaty i wychowania przedszkolnego w Gminie Piaski składa się: Przedszkole Małych Odkrywców w Piaskach, Szkoła Podstawowa im. Mikołaja Kopernika w Piaskach, Zespół Szkół im. Heleny Babisz w Bystrzejowicach.
17. W 2023 roku wychowaniem przedszkolnym objętych było 370 dzieci, co stanowi ponad 80% wszystkich dzieci w wieku przedszkolnym na terenie gminy.
18. Do szkół podstawowych na terenie Gminy Piaski w 2023 roku uczęszczało 728 uczniów.
19. Na terenie Gminy Piaski obserwuje się spadek wskaźnika skolaryzacji brutto (relacji liczby osób uczących się na danym poziomie kształcenia do liczby ludności w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania), co może być spowodowane zmianami demograficznymi, migracją dzieci do szkół poza terenem gminy, wzrostem popularności edukacji niepublicznej lub odchylen wiekowych uczniów w stosunku do typowego wieku szkolnego.
20. W Gminie Piaski obserwuje się wzrost liczby mieszkańców powyżej 65. roku życia, co będzie stanowić istotny element realizowanej przez gminę polityki senioralnej oraz jest istotnym wyzwaniem w kontekście planowania usług społecznych, zdrowotnych i infrastruktury dostosowanej do potrzeb osób starszych.
21. Wskaźnik liczby mieszkańców przypadających na jedną aptekę w Gminie Piaski wskazuje na lepszą dostępność usług farmaceutycznych w porównaniu do powiatu świdnickiego i województwa.
22. W ramach podstawowej opieki zdrowotnej (POZ), w latach 2020-2024 udzielono łącznie 307 484 porad. W 2023 roku odnotowano niemal 73 tysięcy porad, co oznacza wzrost w stosunku do roku

2020 o ponad 37%. W 2024 roku obserwuje się znaczny spadek udzielonych porad (o ok. 13%) w stosunku do roku poprzedniego do poziomu ok. 63 tysięcy.

23. W latach 2020–2023 liczba beneficjentów korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w Gminie Piaski systematycznie spadała – od 260 osób w 2020 roku do 159 w 2023 roku, co oznacza spadek o niemal 39%. Poprawia się zatem sytuacja materialna mieszkańców
24. W latach 2020–2023 zauważalny jest wyraźny i systematyczny spadek liczby rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne na dzieci, jak również liczby dzieci objętych tym świadczeniem.
25. W 2023 roku największy udział w ogólnej liczbie miejscowych zagrożeń na terenie Gminy Piaski stanowiły te związane z komunikacją oraz zdarzeniami medycznymi.
26. W latach 2020–2023 wskaźnik miejscowych zagrożeń na 1000 mieszkańców utrzymywał się na stabilnym i stosunkowo niskim poziomie – od 8 do maksymalnie 11 zdarzeń rocznie. Gmina osiągała w tym zakresie wyniki zbliżone do odnotowanych dla powiatu świdnickiego i jednocześnie wyższe od zaobserwowanych w województwie lubelskim.

4.3. Wnioski z uwarunkowań gospodarczych

1. Liczba osób pracujących na terenie Gminy Piaski w 2024 roku wynosiła 3 980, z czego ponad 54% stanowili mężczyźni.
2. Największy udział w strukturze zatrudnienia stanowi sektor usługowy – 53%, następnie sektor przemysłowy – 25% i sektor rolniczy – 22%.
3. W Gminie Piaski następuje silna poprawa sytuacji na rynku pracy, liczba osób bezrobotnych zmniejszyła się z 393 osób w 2020 roku do 279 osób w 2024 roku, co stanowi spadek o 29%.
4. W Gminie Piaski obserwuje się tendencję spadkową udziału bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, z 6,5% w 2020 roku do 4,8% w 2024 roku. Poziom bezrobocia w Gminie Piaski był bardzo zbliżony do sytuacji w województwie lubelskim, jednak wyższy niż wykazany dla powiatu świdnickiego.
5. Systematyczny wzrost liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w Gminie Piaski wskazuje na rosnącą aktywność gospodarczą mieszkańców.
6. Gmina Piaski charakteryzuje się bardzo dobrymi warunkami glebowymi, co jest korzystne dla rozwoju rolnictwa.
7. Struktura wielkości gospodarstw rolnych w Gminie Piaski jest zróżnicowana. Najwięcej gospodarstw rolnych posiada powierzchnie od 1 do 5 hektarów - 42%. Znaczący udział wykazują gospodarstwa rolne o powierzchni powyżej 15 ha, które stanowią 20% wszystkich gospodarstw.
8. W sektorze rolnictwa na terenie Gminy Piaski, podobnie jak w Polsce, stopniowo zmniejsza się liczba gospodarstw rolnych i jednocześnie wzrasta ich powierzchnia.
9. W latach 2020-2024 największą grupą wśród nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą.
10. Pod względem wielkości przedsiębiorstw w Gminie Piaski zdecydowanie dominują mikroprzedsiębiorstwa, czyli podmioty zatrudniające od 0 do 9 osób – ponad 97% co potwierdza, że w Gminie jest za mało dużych zakładów
11. Najwięcej zarejestrowanych podmiotów związanych jest z handlem i naprawą pojazdów oraz przetwórstwem przemysłowym co pokazuje pewną specyfikację rynku pracy.

4.4. Wnioski z uwarunkowań infrastrukturalnych

1. Gmina Piaski charakteryzuje się dobrze rozwiniętą infrastrukturą drogową, która zapewnia sprawne połączenia zarówno wewnętrzne, jak i zewnętrzne.
2. Sieć komunikacyjną na terenie gminy tworzą drogi zarządzane przez różne podmioty zaliczane do kategorii dróg: krajowych, wojewódzkich, powiatowych oraz gminnych.
3. Dobrą dostępność tego obszaru zapewnia zwłaszcza droga ekspresowa S12/S17, która ma istotne znaczenie w kontekście powiązań komunikacyjnych krajowych i międzynarodowych.
4. Przez teren gminy przebiegają dwie drogi wojewódzkie o łącznej długości 16,8 km: droga nr 836 w relacji Piaski - Bychawa oraz droga nr 837 w relacji Piaski – Sitaniec.

5. Przez teren Gminy Piaski nie przebiegają linie kolejowe co może powodować utrudnienia komunikacyjne.
6. Zdecydowana większość dróg gminnych to drogi o nawierzchni twardej (154,6 km), w tym w znacznej części o nawierzchni twardej ulepszonej (119,13 km). Jedynie niewielki odsetek dróg stanowią drogi gruntowe (0,3 km).
7. Liczba budynków mieszkalnych w Gminie Piaski systematycznie wzrasta. W 2023 roku osiągnęła ona wartość 3 480 co świadczy o rozwoju mieszkalnictwa jednorodzinnego
8. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania przypadające na 1 osobę w Gminie Piaski systematycznie wzrasta, średnio 0,5 m² rocznie, osiągając w 2023 roku wartość 32 m².
9. W latach 2020–2023 długość czynnej sieci rozdzielczej wodociągowej wzrosła z poziomu 173,6 km do 201,1 km, co oznacza wzrost o prawie 16% w ciągu 4 lat.
10. Liczba mieszkańców korzystająca z sieci wodociągowej utrzymuje się na podobnym poziomie. W 2023 roku z sieci korzystało 8 434 osoby.
11. Na terenie Gminy Piaski obserwuje się znaczną dysproporcję pomiędzy długościami sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, co jest cechą charakterystyczną dla obszarów wiejskich i wiejsko-miejskich.
12. Sieć kanalizacji sanitarnej zlokalizowana jest w miejscowości Piaski. Jej długość utrzymuje się na niezmiennym poziomie 14,2 km. W 2023 roku liczba osób z niej korzystająca wyniosła 2 083.
13. W latach 2020–2023 długość czynnej sieci gazowej wzrosła z 52,3 km do 60,7 km, czyli o ok. 16%. W 2023 roku korzystało z niej 2 909 mieszkańców..
14. Za odbieranie i zagospodarowanie odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości zamieszkałych, położonych na terenie Gminy Piaski, odpowiada Zakład Usług Komunalnych w Piaskach Sp. z o.o.
15. W latach 2020–2023 w Gminie Piaski zaobserwowano wzrost ilości wytworzonych odpadów komunalnych zarówno z gospodarstw domowych, jak i z innych źródeł, takich jak usługi komunalne, handel, mały biznes, biura i instytucje.
16. Na terenie Gminy Piaski odnotowano znaczący wzrost udziału odpadów zebranych selektywnie w stosunku do ogółu odpadów, który osiągnął maksymalną wartość prawie 46%, co jest pozytywnym zjawiskiem wskazującym na coraz większą świadomość mieszkańców w zakresie gospodarowania odpadami.
17. Największy udział wśród selektywnie zebranych frakcji miały: szkło, tworzywa sztuczne, odpady biodegradowalne oraz papier i tektura, natomiast istotne znaczenie miały również odpady wielkogabarytowe i odpady opakowaniowe.

4.5. Wnioski z uwarunkowań finansowych

1. Sytuacja finansowa Gminy Piaski w latach 2020–2023 wykazywała zmienność wielkości dochodów, zauważalne są zarówno okresy ich wzrostu, jak i spadku.
2. Głównym źródłem dochodów w Gminie Piaski były dochody własne oraz dotacje.
3. Gmina Piaski osiągała zbliżoną lub nawet wyższą wartość dochodu na 1 mieszkańca niż określoną dla powiatu świdnickiego i województwa lubelskiego.
4. Kwoty wydatków wskazują na znaczne wahania w poszczególnych latach, co może wynikać z dostosowywania wydatków do zmieniającej się sytuacji dochodowej lub realizacją różnej skali inwestycji w poszczególnych latach.
5. Największy udział w strukturze wydatków stanowią: oświata, transport i gospodarka komunalna.
6. Zauważalny jest wzrost udziału wydatków inwestycyjnych w ogólnych wydatkach budżetowych gminy Piaski. Może to świadczyć o jej zaangażowaniu w rozwój infrastruktury oraz poprawę jakości życia mieszkańców.
7. Na koniec 2024 roku liczba złożonych wniosków o dofinansowanie w perspektywie finansowej 2014-2020 wyniosła 189, natomiast liczba decyzji o dofinansowanie wyniosła 110. Łączna wartość decyzji o dofinansowanie to 135 345 872,15 zł.
8. Zdecydowana większość projektów (ponad 87%) realizowana była w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego.

5. Analiza problemów, potrzeb i potencjałów

Jednym z kluczowych narzędzi wykorzystanych do identyfikacji najważniejszych problemów, potrzeb i potencjałów Gminy Piaski jest analiza SWOT – porządkująca zestawienie mocnych i słabych stron (strengths, weaknesses) oraz szans i zagrożeń w otoczeniu (opportunities, threats). Metoda ta umożliwia syntetyczne ujęcie wewnętrznych zasobów i barier gminy, a także czynników zewnętrznych wpływających na kierunki jej rozwoju.

SWOT opracowano na podstawie wniosków z diagnozy społecznej, gospodarczej i przestrzenno-środowiskowej. W ten sposób wyodrębniono katalog czynników w czterech grupach SWOT.

W kolejnym kroku przeprowadzono ocenę ważności poszczególnych czynników i wskazano te o znaczeniu priorytetowym dla Gminy Piaski. Rekomendacje oparto na dwóch zasadach: minimalizuj zagrożenia i wykorzystuj szanse oraz ograniczaj słabości i wzmacniaj mocne strony.

Proces analityczny miał tutaj holistyczny charakter i uwzględnia czynniki ograniczające (stagnujące) jak i stymulujące zintegrowany rozwój gminy. Wymagało to m.in. określenia kluczowych zasobów stanowiących przewagę konkurencyjne i dobrych praktyk wykorzystania potencjałów, których pozytywne oddziaływanie może zostać wzmocnione poprzez odpowiednie działania, a także na zdefiniowaniu problemów i barier rozwojowych, które mogą zostać skutecznie wyeliminowane dzięki współpracy z lokalnymi interesariuszami.

Uwzględniono również powiązania między czynnikami SWOT. Ocena ich wzajemnego oddziaływania i przewidywanych skutków stanowi punkt wyjścia do zdefiniowania w Strategii Rozwoju Gminy Piaski wyzwań rozwojowych oraz celów i kierunków interwencji.

Tabela 1 - Analiza SWOT dla Gminy Piaski

SILNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none">▪ Dogodne położenie i powiązania metropolitalne — blisko Lublina i Portu Lotniczego Lublin; gmina wchodzi w skład Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego.▪ Bardzo wysoka gotowość planistyczna — 99,9% powierzchni objętej MPZP.▪ Dobra dostępność drogowa i stan sieci lokalnej — przewaga dróg o nawierzchni twardej (154,6 km), przy marginalnym udziale dróg gruntowych (0,3 km).▪ Stabilny poziom bezpieczeństwa lokalnego — niski wskaźnik miejscowych zagrożeń (8–11 zdarzeń na 1000 mieszkańców rocznie) i spadek zdarzeń medycznych po 2021 r.▪ Aktywne życie społeczne i kulturalne — wzrost liczby czytelników o 66% w latach 2020–2023; obecność MCK, MBP (z filiami) i Ośrodka Praktyk Teatralnych w Gardzienicach; sieć 11 Kół Gospodyń Wiejskich i 49 NGO.▪ Wysoka skuteczność w pozyskiwaniu funduszy zewnętrznych — 110 decyzji o dofinansowaniu na łączną kwotę ok. 135,3 mln zł (głównie RPO WL).▪ Solidna kondycja finansowa i proinwestycyjny profil wydatków — dochody na mieszkańca w 2022 r. wyższe niż średnio w powiecie; rosnący udział wydatków inwestycyjnych.▪ Potencjał i doświadczenie w OZE — ponadprzeciętne warunki nasłonecznienia w regionie	<ul style="list-style-type: none">▪ Niekorzystne trendy demograficzne: spadek liczby mieszkańców o ok. 2% (2020–2024), ujemny przyrost naturalny (z –6,25 do –4,39 na 1000), starzenie się ludności i wzrost współczynnika obciążenia demograficznego (30,7 → 33,9); odpływ w grupie 25–34 lata.▪ Bardzo niska dostępność kanalizacji wobec wodociągu: tylko 14,2 km sieci i 2 083 użytkowników (2023), a relacja długości kanalizacji do wodociągu to ok. 7% (przy 24–34% w powiecie/województwie).▪ Ograniczony dostęp do gazu i niższe wyposażenie mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne: ok. 20% mieszkań z gazem sieciowym (znacznie poniżej powiatu i województwa) oraz nieco niższe wskaźniki łazienki/CO/wodociągu.▪ Brak linii kolejowych przez gminę i bardzo krótka sieć tras rowerowych (3,2 km w 2023 r.) – wysoka zależność od transportu drogowego.▪ Niska lesistość (ok. 10,5%) ograniczająca retencję i odporność krajobrazu na zjawiska ekstremalne.▪ Niekorzystny stan wszystkich JCWP na obszarze gminy (słaby/umiarkowany) z presjami hydromorfologicznymi i eutrofizacją – ryzyka środowiskowe.▪ Spadek wskaźnika skolaryzacji brutto w szkołach podstawowych (93,6% → 85% w latach 2020–2023), niższy wynik niż w powiecie i województwie w 2023 r.

oraz zrealizowane projekty „Czysta energia w gminie Piaski” (instalacje solarne i PV).

- Bardzo dobre warunki rolnicze — 62% powierzchni w kompleksie pszennym dobrym; grunty orne klas I–III to 83,5% gruntów ornych; wysoka wartość rolniczej przestrzeni produkcyjnej (95/100).
- Cenne dziedzictwo i walory przyrodnicze — rezerwat „Wierzchowiska”, otulina Krzczonowskiego Parku Krajobrazowego, liczne zespoły pałacowo-parkowe i zabytki w Gardzienicach, Wierzchowiskach, Kozicach i Piaskach.

- Niedostateczna oferta opieki nad dziećmi do lat 3, pomimo jej rozszerzenia od roku 2026.
- Szybki wzrost ilości wytwarzanych odpadów komunalnych (2020–2023: +~28%), co zwiększa presję na system gospodarki odpadami.
- Struktura gospodarki zdominowana przez mikroprzedsiębiorstwa (ponad 97% podmiotów) – ograniczona liczba większych pracodawców i mniejsza zdolność do skalowania innowacji.

ZAGROŻENIA

- Utrwalający się spadek liczby ludności i starzenie się mieszkańców (ujemny przyrost naturalny, rosnący współczynnik obciążenia demograficznego; malejąca gęstość zaludnienia).
- Zły stan wszystkich JCWP na obszarze gminy (presje: eutrofizacja, regulacja koryt, budowie piętrzące) – ryzyko kosztownych działań naprawczych i ograniczeń dla inwestycji wodno-ściekowych i rolnictwa.
- Niska lesistość (~10,5%) ogranicza retencję i odporność na susze oraz wichury (większe wahania hydrologiczne, erozja).
- Wzrost wolumenu odpadów komunalnych i wciąż wysoki udział frakcji zmieszanej (mimo wzrostu selektywnej zbiórki do ~46%) – presja kosztowa systemu i środowiskowa.
- Brak linii kolejowej i bardzo krótka sieć tras rowerowych (3,2 km w 2023 r.) – utrwalanie zależności od samochodu, ryzyka kongestii i zagrożeń w ruchu.
- Struktura gospodarki zdominowana przez mikrofirmy (>97% podmiotów) oraz niższa aktywność przedsiębiorcza niż w powiecie – podatność na wstrząsy i ograniczona skala inwestycji/innowacji.
- Częste zdarzenia związane z wiatrem oraz wysoki udział zagrożeń komunikacyjnych w strukturze interwencji – ryzyko szkód infrastrukturalnych i kosztów bezpieczeństwa.
- Zmienność dochodów i wydatków budżetu (wahania per capita i ogółem) przy znaczącym udziale wydatków bieżących – ryzyko ograniczenia zdolności do współfinansowania inwestycji.
- Niski poziom wyposażenia mieszkań w część instalacji (zwłaszcza gaz sieciowy) na tle powiatu/województwa – ryzyko ubóstwa energetycznego i większych emisji z indywidualnych źródeł ciepła.

SZANSE

- Środki UE 2021–2027 i krajowe – wysoka gotowość do absorpcji dzięki potwierdzonej skuteczności.
- Korytarz S12/S17 + DW 836/837 – poprawa dostępności i atrakcyjności lokalizacyjnej pod logistykę, przetwórstwo i usługi; w granicach gminy niemal 21 km S12/S17 oraz 16,8 km dróg wojewódzkich.
- Powiązania metropolitalne (LOM) – możliwość wspólnych przedsięwzięć (transport, usługi ponadlokalne, projekty terytorialne) i lepszy dostęp do rynku pracy Lublina oraz lotniska.
- Silny potencjał OZE – wysokie usłonecznienie (ok. 2100–2200 h/rok) oraz doświadczenie w projektach „Czysta energia w gminie Piaski” tworzą bazę do rozwoju energetyki rozproszonej i efektywności energetycznej.
- Błękitno-zielona infrastruktura i retencja – zlewnie Gielczewki i Stoków oraz stwierdzone presje na JCWP uzasadniają projekty renaturyzacyjne, małej retencji i ochrony gleb, które mogą być szeroko finansowane w nowej perspektywie.
- Rozwój usług senioralnych (silver economy) – rosnąca liczba osób 65+ stwarza popyt na usługi opiekuńcze, zdrowotne i aktywizacyjne.
- Turystyka kulturowa i przyrodnicza – formy ochrony (m.in. rezerwat „Wierzchowiska”, OCHK) i dziedzictwo (zespoły rezydencjonalne, miejsca pamięci) sprzyjają tworzeniu markowych produktów turystycznych i wydarzeń.
- Rozwój lokalnych łańcuchów żywności i przetwórstwa – rolniczy charakter gminy i bliskość dużego rynku zbytu (Lublin) sprzyjają krótkim łańcuchom dostaw, markom lokalnym i inwestycjom w przetwórstwo rolno-spożywcze.
- Podnoszenie standardów środowiskowych i GOZ – rosnący udział selektywnej zbiórki (maks. ~46%) można przekuć w projekty redukcji odpadów i recyklingu oraz edukację ekologiczną.

Źródło: opracowanie własne

W ramach analizy problemów, potrzeb i potencjałów możemy zwrócić uwagę również na kwestię ryzyk związanych z wdrażaniem dokumentu. Możemy tutaj wyróżnić ryzyka ekonomiczne, infrastrukturalne, klimatyczne i środowiskowe, społeczne i demograficzne.

Wahania koniunktury, spadek dochodów z PIT i CIT oraz rosnące koszty inwestycji mogą ograniczyć zdolność Gminy do współfinansowania projektów i utrzymania jakości usług publicznych. Wczesnymi sygnałami ostrzegawczymi dla ryzyk ekonomicznych są malejące wpływy kwartalne, unieważniane przetargi z powodu cen oraz wzrost udziału wydatków bieżących w budżecie. Skutkiem może być wstrzymywanie zadań majątkowych, opóźnienia w realizacji inwestycji i pogorszenie stanu infrastruktury. Odpowiedzią powinny być klauzule waloryzacyjne, dywersyfikacja źródeł finansowania (w tym programy unijne i metropolitalne) oraz utrzymanie „półki projektów” gotowych do złożenia. Priorytet należy nadawać inwestycjom o najwyższym efekcie społecznym i oszczędnościowym, w szczególności energetycznym i wodno-kanalizacyjnym.

Ryzyka infrastrukturalne mogą dotyczyć np. opóźnienia w budowie lub modernizacji dróg wyższych klas, a także efekt bariery po uruchomieniu S12/S17, mogą pogorszyć dostępność wewnętrzną i zewnętrzną gminy. Wskaźnikami ryzyka są wydłużające się czasy dojazdu, likwidacje kursów autobusowych, częstsze awarie sieci wodno-kanalizacyjnej i wzrost kosztów utrzymania dróg. Konsekwencją może być wykluczenie transportowe części sołectw, spadek atrakcyjności osiedleńczej i zahamowanie inwestycji prywatnych. Gmina powinna rozwijać węzły przesiadkowe „park&ride” i „kiss&ride”, linie dowozowe i transport na żądanie oraz gęstą sieć ciągów pieszo-rowerowych łączących sołectwa ze szkołami i węzłami. Niezbędne jest także etapowanie kanalizacji, plan utrzymaniowy z audytem BRD oraz rozwój łączności cyfrowej i rezerwowych systemów komunikacji.

Niska lesistość oraz niekorzystny stan wód powierzchniowych zwiększają podatność przestrzeni rolniczo-osadniczej na susze, podtopienia i erozję w zakresie ryzyk klimatycznych i środowiskowych. Sygnałami alarmowymi są częstsze alerty hydrometeorologiczne, spadek retencji krajobrazowej, lokalne zalania oraz pogarszające się wyniki monitoringu jakości wód. Skutki obejmują szkody w infrastrukturze, straty w rolnictwie, wzrost kosztów utrzymania oraz ograniczenia dla nowych inwestycji. Odpowiedzią strategiczną powinien być program błękitno-zielonej infrastruktury obejmujący mikroretencję, zadrzewienia śródpolne, pasy buforowe i renaturyzacje cieków. W planowaniu przestrzennym należy ograniczać uszczelnienie powierzchni, a w obiektach krytycznych rozwijać zasilanie awaryjne i magazyny energii.

Ryzyka społeczne to np. przerwy w funkcjonowaniu lub degradacja jakości usług publicznych, w szczególności opieki nad dziećmi do lat 3, edukacji, kultury i zdrowia, mogą obniżać dobrostan mieszkańców i aktywność społeczną. Wczesnymi sygnałami są spadek skolaryzacji, niższa frekwencja w instytucjach kultury, wydłużone czasy oczekiwania na świadczenia oraz wzrost interwencji kryzysowych. Skutki to gorsze wyniki edukacyjne, słabsza integracja społeczna i malejąca atrakcyjność osiedleńcza gminy. Działania zaradcze powinny obejmować rozwój „usług bliskich” w standardzie 15-minutowym, elastyczne formy opieki i mobilne punkty usług, mikrogranty dla NGO oraz programy profilaktyki zdrowotnej i bezpieczeństwa ruchu. Konieczna jest również konsekwentna komunikacja z mieszkańcami i prowadzenie konsultacji w sołectwach.

Istotne są również odnotowane ryzyka demograficzne. Ujemny przyrost naturalny, starzenie się populacji oraz odpływ osób w wieku 25–34 lata zmniejszają bazę podatkową i ograniczają dostępność kadr dla lokalnych przedsiębiorstw i usług. Wskaźnikami ostrzegawczymi są spadek liczby urodzeń i naborów szkolnych, wzrost udziału osób 65+ oraz pogarszające się saldo migracji w wybranych miejscowościach. Konsekwencje mogą obejmować presję na system opieki i transportu, pustoszenie zasobów mieszkaniowych oraz niższą zdolność do wdrażania innowacji. Odpowiedzią powinna być polityka osadnicza pro-dojazdowa promująca zamieszkanie w gminie przy dobrym dostępie do pracy w Lublinie i Świdniku, rozwój mieszkań dostępnych i senioralnych oraz tworzenie hubów pracy zdalnej. Działania te należy wspierać poprawą mobilności metropolitalnej oraz atrakcyjną ofertą czasu wolnego.

6. Wizja, obszary i cele strategiczne

Podejście zintegrowane w ramach niniejszego dokumentu zostało zdefiniowane przede wszystkim na poziomie celów (integracja strategiczna). W przypadku Gminy Piaski podejście to zostało odzwierciedlone w wyznaczeniu Wizji, która spaja Obszary i Cele Strategiczne i nadaje nadrzędny kierunek rozwojowy.

Wizja, obszary oraz cele strategiczne są wynikiem: prac diagnostycznych, partycypacji mieszkańców wyrażonej w konsultacjach, współpracy z władzami poszczególnych jednostek oraz warsztatów przeprowadzonych z udziałem władzy i jednostek organizacyjnych. Cele te zostały opracowane przede wszystkim na podstawie analizy danych statystycznych, dzięki którym opracowano diagnozę stanu obecnego. Wnioski z dokonanej analizy posłużyły do identyfikacji mocnych i słabych stron oraz czynników sukcesu i ewentualnej porażki realizacji strategii. Działania te, były poddane również ocenie mieszkańców gminy. Zidentyfikowane problemy, szanse rozwojowe i zagrożenia po uwzględnieniu silnych stron i potencjałów gminy doprowadziły do sformułowania celu

Wizja rozwoju została zbudowana wokół zagadnień związanych z atrakcyjnością, rozwojem i sprawnym funkcjonowaniem gminy. Ma on zostać osiągnięta w wyniku realizacji celów strategicznych w ramach niniejszej strategii:

Piaski 2030 to gmina zielona, wygodna i przedsiębiorcza. Bezpieczne miejsce do życia, z nowoczesnymi usługami, dobrą mobilnością i silnym kapitałem społecznym. Wykorzystująca atrakcyjne położenie oraz potencjał rolniczy i kulturowy, by rozwijać lokalną gospodarkę, miejsca pracy i atrakcyjne przestrzenie publiczne. Chronimy wodę i krajobraz, inwestujemy w retencję i czystą energię, aby podnieść jakość życia obecnych i przyszłych pokoleń.

Powyższa wizja przedstawia gminę jako atrakcyjne miejsce do życia, w którym wysokiej jakości zarządzanie i współpraca z mieszkańcami stanowią podstawę rozwoju. Uszczegółowieniem wizji są obszary strategiczne, stanowiące drugi poziom wdrażania postanowień dokumentu. Obszary te wskazują, najważniejsze dziedziny życia, w których zaplanowano cele strategiczne. Zgodnie z powyższym, obszary strategiczne możemy wskazać jako:

- Obszar społeczny: jakość życia, zdrowie, edukacja, kultura, bezpieczeństwo i partycypacja.
- Obszar gospodarczy: przedsiębiorczość MŚP, rolnictwo i przetwórstwo, rynek pracy, turystyka i cyfryzacja.
- Obszar przestrzenny: ład przestrzenny, mobilność i infrastruktura komunalna, rewitalizacja i wysokie standardy urbanistyczne.
- Obszar klimat i środowisko: woda i retencja, bioróżnorodność, czysta energia i gospodarka obiegu zamkniętego.

Rysunek 3 – Obszary strategiczne Strategii Rozwoju Gminy Piaski

Obszar społeczny

Obszar Gospodarczy

Obszar klimatyczno-
środowiskowy

Obszar przestrzenny

Źródło: opracowanie własne.

Wyznaczanie celów dla Gminy Piaski rozpoczęto od analizy kluczowych wyzwań zidentyfikowanych w toku prac diagnostycznych. Przy ich formułowaniu zadbano o adekwatność i zasadność względem potencjału gminy (w tym dostępnych zasobów i istniejących produktów), zdiagnozowanych problemów i deficytów oraz determinant potrzeb rozwojowych. Uwzględniono także relacje i korelacje z celami określonymi w dokumentach strategicznych wyższego rzędu na poziomie regionu i kraju, m.in. w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030 (SRWL 2030), Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030), Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, a także – w zakresie właściwym – w dokumentach ponadlokalnych (np. SRP LOM 2030).

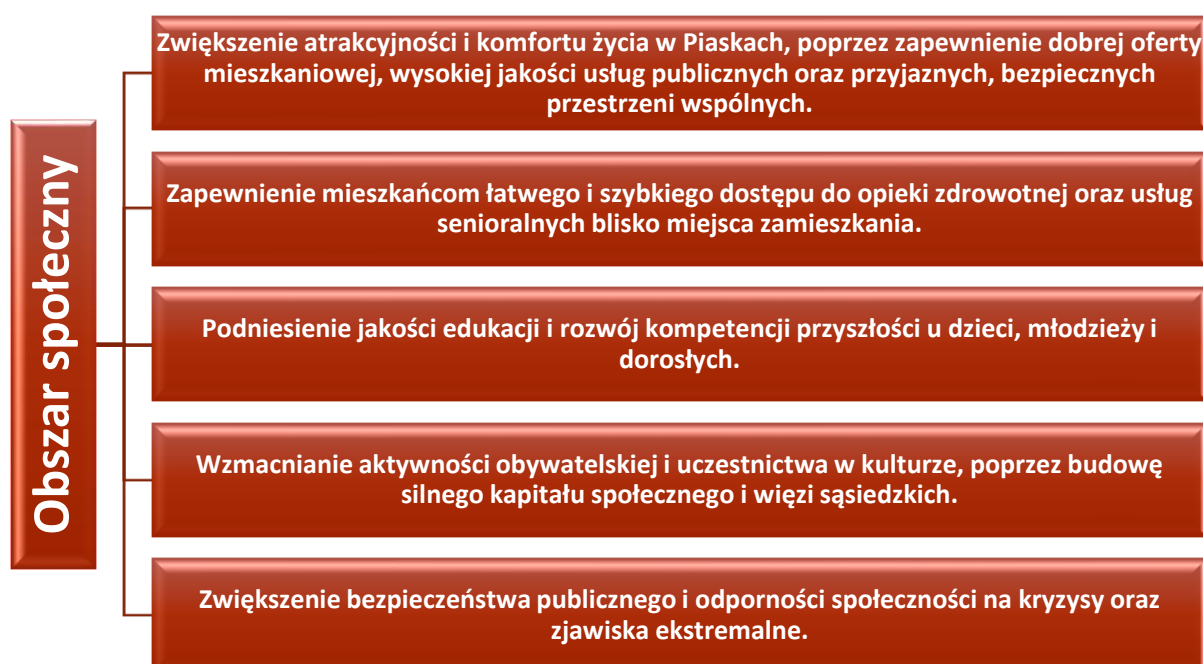
Struktura celów ujęta w Strategii Rozwoju Gminy Piaski do roku 2030 tworzy logicznie powiązany i spójny system odpowiadający na najważniejsze kategorie problemowe gminy. Realizacja zaplanowanych kierunków działań ma zapewnić osiągnięcie celów strategicznych. Należy podkreślić, że działania przewidziane w ramach poszczególnych celów wzajemnie się przenikają i uzupełniają; w wielu przypadkach będą realizowane poprzez zintegrowane projekty, co zwiększy szansę uzyskania efektu synergii.

W wyniku realizacji strategii mieszkańcy będą mieli zapewniony wysoki poziom życia w nowoczesnym, bezpiecznym, rozwiniętym gospodarczo i infrastrukturalnie, ale jednocześnie czystym i ekologicznym środowisku. Cele określone są w wymiarze społecznym, gospodarczym, klimatyczno-środowiskowym i przestrzennym. Opisują przejście od sytuacji wyjściowej do sytuacji pożądanej. Odpowiadają one na potrzeby rozwojowe Piaski oraz mają stanowić odpowiedź na jego problemy i potencjały.

6.1. Cele strategiczne w obszarze społecznym

Cele w wymiarze społecznym odpowiadają na zdiagnozowane wyzwania Gminy Piaski: ubytek naturalny i starzenie się populacji, ograniczoną dostępność opieki nad małymi dziećmi, potrzebę stałego podnoszenia jakości edukacji i bezpieczeństwa, a równocześnie na silne strony – aktywne instytucje kultury, potencjał organizacji społecznych i wysoki poziom zaangażowania sołectw. Poniżej przedstawiono opis celów S1–S5, które wyznaczają kierunek działań w horyzoncie 2030.

Rysunek 4 – Cele strategiczne w obszarze społecznym

Źródło: opracowanie własne.

- S1. Zwiększenie atrakcyjności i komfortu życia w Piaskach, poprzez zapewnienie dobrej oferty mieszkaniowej, wysokiej jakości usług publicznych oraz przyjaznych, bezpiecznych przestrzeni wspólnych.

Cel koncentruje się na poprawie jakości życia poprzez rozwój dostępnego mieszkalnictwa, usług komunalnych i społecznych oraz modernizację przestrzeni publicznych w mieście i sołectwach. Priorytetem będzie dostępność usług blisko miejsca zamieszkania (edukacja, kultura, sport, rekreacja) i likwidacja barier w dostępie do infrastruktury dla grup wrażliwych. Efektem ma być zatrzymanie i przyciągnięcie mieszkańców oraz wzrost satysfakcji z życia w gminie Piaski. W tym przypadku, zasadne jest również tworzenie warunków dla budownictwa wielorodzinnego oraz działania wspierające osiedlanie się w Gminie Piaski np. osób pracujących w Lublinie.

- S2. Zapewnienie mieszkańcom łatwego i szybkiego dostępu do opieki zdrowotnej oraz usług senioralnych blisko miejsca zamieszkania.

Celem jest wzmocnienie POZ i usług środowiskowych dla osób starszych i zależnych – od teleopieki i dziennych form wsparcia, po rehabilitację i opiekę wytnieniową. Działania obejmą rozwój programów profilaktycznych (kardiologia, onkologia, zdrowie psychiczne), poprawę dostępności gabinetów (także mobilnych) oraz koordynację usług z pomocy społecznej i organizacji pozarządowych. Zakładanym rezultatem jest poprawa zdrowia i samodzielności seniorów oraz skrócenie czasu i dystansu do świadczeń.

- S3. Podniesienie jakości edukacji i rozwój kompetencji przyszłości u dzieci, młodzieży i dorosłych.

Interwencje obejmą: rozszerzenie dostępności opieki 0–3 i przedszkolnej, wzmacnianie jakości kształcenia w szkołach (STEAM, języki, kompetencje cyfrowe), programy wyrównawcze i tutoring oraz nowoczesne wyposażenie pracowni. Ważnym komponentem jest doradztwo edukacyjno-zawodowe i współpraca z uczelniami/firmami z Lublina. Wspierana będzie też „bezpieczna droga do szkoły” poprzez infrastrukturę BRD.

- S4. Wzmacnianie aktywności obywatelskiej i uczestnictwa w kulturze, poprzez budowę silnego kapitału społecznego i więzi sąsiedzkich.

Gmina rozwinie mechanizmy partycypacyjne (mikrogranty, konsultacje, budżet obywatelski w wersji dostosowanej do warunków gminy) i infrastrukturę społeczno-kulturalną (MCK, biblioteka, świetlice). Wspierane będą inicjatywy oddolne, wolontariat i wydarzenia budujące tożsamość lokalną, a oferta sportowo-rekreacyjna zostanie udostępniona w formule „blisko domu”. Efektem ma być większa aktywność mieszkańców i trwałe partnerstwa lokalne.

- S5. Zwiększenie bezpieczeństwa publicznego i odporności społeczności na kryzysy oraz zjawiska ekstremalne.

Celem jest poprawa bezpieczeństwa w ruchu drogowym (doświetlone przejścia, azyle, strefy „tempo 30” przy szkołach), wzmocnienie systemu zarządzania kryzysowego (OSP, łączność, szkolenia) i edukacja z pierwszej pomocy. Dodatkowo będą wdrażane rozwiązania adaptacyjne do zmian klimatu (m.in. miejsca chłodu, zielono-błękitna infrastruktura) oraz systemy ostrzegania i informowania mieszkańców. Rezultatem ma być spadek liczby zdarzeń i większa odporność społeczności na sytuacje nadzwyczajne.

Realizacja celów społecznych będzie prowadzona we współpracy z instytucjami publicznymi, NGO, parafiami, kołami gospodyń wiejskich oraz partnerami ponadlokalnymi. Postęp będzie monitorowany corocznie przy użyciu zestawu wskaźników, co pozwoli na bieżące korygowanie działań i alokacji środków.

6.2. Cele strategiczne w obszarze gospodarczym

Cele w wymiarze gospodarczym odpowiadają na rozpoznane uwarunkowania Gminy Piaski: dominację mikro-MŚP, potencjał lokalizacji przy S12/S17 i DW 836–837, rolniczy charakter i szanse na rozwój przetwórstwa, a także potrzebę silniejszych powiązań z rynkiem pracy Lublina i podnoszenia kompetencji mieszkańców. Jednocześnie uwzględniają konieczność ograniczania kosztów energii i wzrostu innowacyjności firm, cyfryzacji usług publicznych oraz budowy oferty turystycznej opartej na dziedzictwie kulturowo-przyrodniczym.

- G1. Przyciąganie inwestorów i wsparcie przedsiębiorczości poprzez uzbrojone tereny, doradztwo, promocję i uproszczone procedury.

Celem jest wzmocnienie klimatu inwestycyjnego dzięki uzbrojeniu i udostępnieniu terenów przy S12/S17 i DW, standaryzacji procedur (one-stop-shop), doradztwu dla MŚP i promocji oferty gminy. Wsparciem objęte będą firmy w fazie startu i rozwoju (inkubacja, fundusz promocji inwestycji, ulgi lokalne), a także kooperacje B2B i lokalne łańcuchy dostaw.

- G2. Zwiększenie wartości dodanej w rolnictwie, poprzez rozwój przetwórstwa, krótkie łańcuchy dostaw i technologie rolnictwa precyzyjnego przyjazne środowisku.

Interwencje koncentrują się na budowie lokalnych marek żywności, wsparciu małych zakładów przetwórczych i centrów dystrybucji (KŁŻ), rozwoju rolnictwa precyzyjnego (sensory, nawadnianie, nawożenie zmienne) oraz wdrażaniu standardów jakości i zrównoważenia. Celem jest większa opłacalność gospodarstw i dywersyfikacja dochodów.

- G3. Dostosowanie kompetencji mieszkańców do potrzeb rynku pracy we współpracy z biznesem i instytucjami edukacji.

Gmina będzie rozwijać partnerstwa z firmami i uczelniami (Lublin/LOM), programy stażowe i przekwalifikowania w zawodach deficytowych (logistyka, budownictwo, opieka, ICT), a także doradztwo kariery i edukację dorosłych. Oczekiwany rezultat jest wyższa aktywność zawodowa i lepsze dopasowanie kompetencyjne do potrzeb inwestorów.

- G4. Tworzenie atrakcyjnych produktów turystyki kulturowo-przyrodniczej i rozwój infrastruktury czasu wolnego.

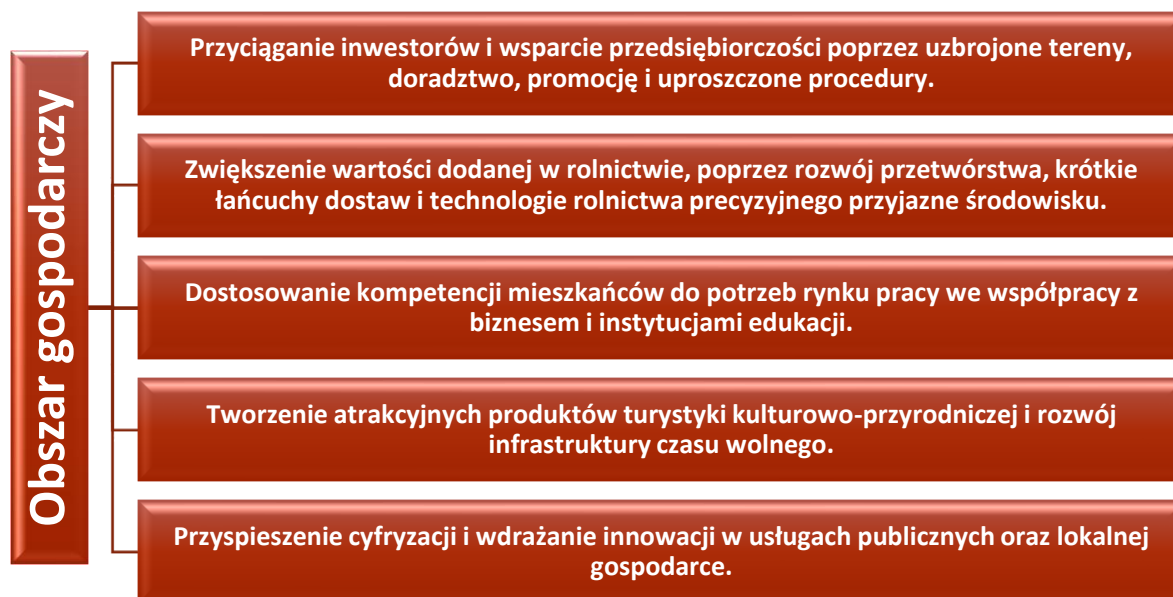
Na bazie walorów gminy (Gardzienice, Wierzchowiska, doliny i stawy) powstaną markowe produkty: trasy tematyczne, wydarzenia kulturalne, oferty weekendowe i rodzinne. Rozwijana będzie

infrastruktura towarzysząca (miejsca odpoczynku, MPR, punkty obsługi turystów oraz informacja turystyczna, mała infrastruktura nadwodna) oraz współpraca z branżą HoReCa i LGD.

- G5. Przyspieszenie cyfryzacji i wdrażanie innowacji w usługach publicznych oraz lokalnej gospodarce.

Planowane jest przejście do modelu „e-usługi 24/7” (obsługa spraw online, e-płatności, integracja z mObywatel), upublicznienie danych (open data) i podnoszenie kompetencji cyfrowych mieszkańców, przedsiębiorców i kadr JST. Równolegle rozwijane będą rozwiązania Przemysłu 4.0 i rolnictwa cyfrowego, a systemy gminne zostaną wzmocnione w obszarze cyberbezpieczeństwa.

Rysunek 5 – Cele strategiczne w obszarze gospodarczym

Źródło: opracowanie własne.

Realizacja celów gospodarczych zakłada szerokie partnerstwa (LOM, LGD, uczelnie, instytucje otoczenia biznesu, organizacje branżowe), które zwiększą zdolność gminy do pozyskiwania środków zewnętrznych i dyfuzji innowacji. Skutkiem będzie wzrost liczby i jakości miejsc pracy, zwiększenie odporności lokalnej gospodarki na wstrząsy kosztowe oraz poprawa wizerunku Piask jako miejsca przyjaznego inwestorom, przedsiębiorcom i odwiedzającym.

6.3. Cele strategiczne w obszarze przestrzennym

Cele w wymiarze przestrzennym odpowiadają na rozpoznane potrzeby Gminy Piaski: wysoki (niemal pełny) poziom pokrycia MPZP przy niskim udziale funkcji rozwojowych, brak kolei i ograniczoną infrastrukturę rowerową, dysproporcję między siecią wodociągową i kanalizacyjną, a także obecność obszarów zdegradowanych wymagających kompleksowej rewitalizacji. Jednocześnie wykorzystują potencjały: położenie przy S12/S17 i DW 836–837, dziedzictwo kulturowo-krajobrazowe (zespoły rezydencjonalne, doliny rzek i system stawów) oraz możliwość kształtowania zielono-błękitnej infrastruktury i wysokich standardów dla jakości przestrzeni publicznych. Poniżej opisano cele P1–P5.

- P1. Umacnianie ładu przestrzennego, poprzez wysokie standardy urbanistyczne i wysokiej jakości projektowanie.

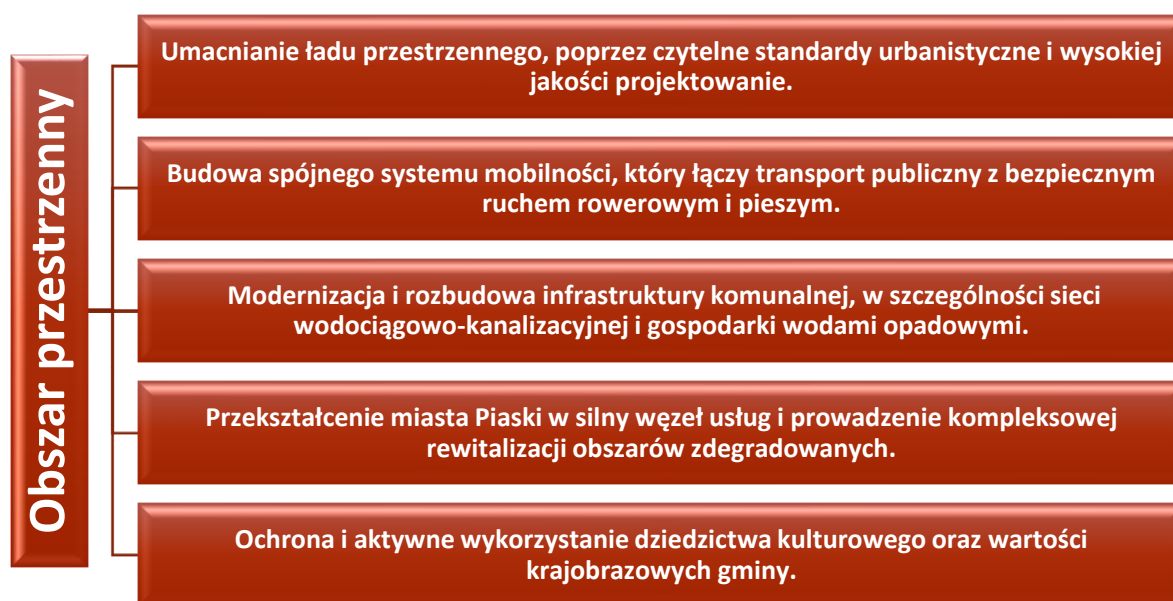
Cel obejmuje systemowe podnoszenie i ujednolicanie standardów urbanistycznych, architektonicznych i krajobrazowych na obszarze całej gminy. Będą konsekwentnie uwzględniane i egzekwowane w nowych oraz zmienianych miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, a także w realizacji inwestycji gminnych. Działania te służą kształtowaniu czytelnego ładu przestrzennego, wysokiej jakości architektury oraz przyjaznych, zielonych przestrzeni publicznych zarówno w mieście, jak i w sołectwach.

Procedury planistyczne będą każdorazowo realizowane z udziałem społeczeństwa, w zgodzie z obowiązującymi przepisami ustawowymi.

- P2. Budowa spójnego systemu mobilności, który łączy transport publiczny z bezpiecznym ruchem rowerowym i pieszym.

Celem jest połączenie sołectw, szkół i węzłów S12/S17 i DW siecią ciągów pieszo-rowerowych oraz poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego (BRD) przez doświetlenia, azyle, strefy uspokojenia. Gmina będzie dążyć do integracji z transportem publicznym otoczenia (LOM/powiat), tworzenia punktów przesiadkowych i parkingów „kiss&ride/park&ride”, a także do wdrożenia zasad dostępności (piesi, osoby z niepełnosprawnościami). Szczególną uwagę należy zwrócić na wykorzystanie szans i minimalizowanie zagrożeń związanych z budową S12 i S17 w pobliżu miasta Piaski.

Rysunek 6 – Cele strategiczne w obszarze przestrzennym

Źródło: opracowanie własne.

- P3. Modernizacja i rozbudowa infrastruktury komunalnej, w szczególności sieci wodociągowo-kanalizacyjnej i gospodarki wodami opadowymi.

Priorytetem jest domykanie luki kanalizacyjnej poza miastem (nowe odcinki sieci, przepompownie, podłączenia) oraz rozbudowa/modernizacja sieci wodociągowej i ujęć (redukcja strat wody, jakość). Uzupełniająco rozwijane będą rozwiązania rozproszone (przydomowe i małe oczyszczalnie) oraz systemowe zarządzanie wodami opadowymi (zbiorniki retencyjne, ogrody deszczowe, nawierzchnie przepuszczalne), tak by zwiększać odporność na nawalne deszcze i susze.

- P4. Przekształcenie miasta Piaski w silny węzeł usług i prowadzenie kompleksowej rewitalizacji obszarów zdegradowanych.

Cel zakłada odnowę centrum i wybranych kwartałów miasta (OSR) poprzez modernizację ulic i placów, zazielenianie, tworzenie przestrzeni spotkań, wsparcie mieszkalnictwa i usług (w tym społecznych i zdrowotnych), a także „lokale na start” dla mikroprzedsiębiorców i ekonomii społecznej. Rewitalizacja obejmie również obiekty cenne kulturowo – adaptowane do nowych funkcji (kultura, edukacja, usługi społeczne).

- P5. Ochrona i aktywne wykorzystanie dziedzictwa kulturowego oraz wartości krajobrazowych gminy.

Działania obejmują rewaloryzację zespołów pałacowo-parkowych, opiekę nad obiektami i zabytkami sakralnymi, pielęgnację historycznych układów ruralistycznych oraz tworzenie ciągów rekreacyjnych w

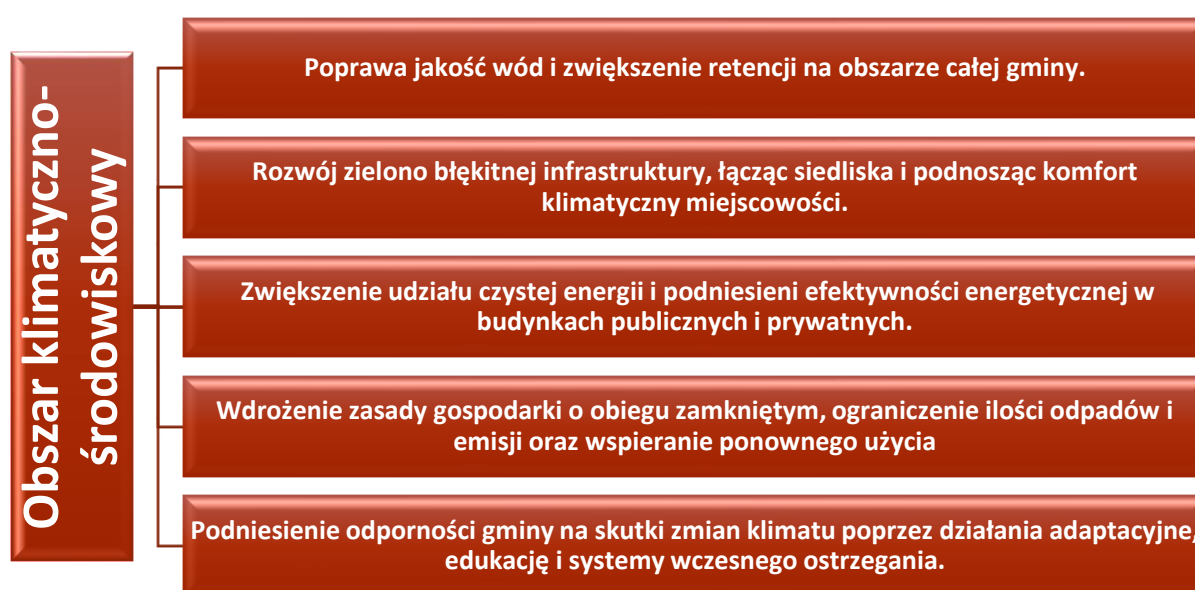
dolinach rzek i wokół stawów. Dziedzictwo kulturowe i krajobrazowe będzie podstawą produktów turystycznych i edukacyjnych, z poszanowaniem zasad ochrony przyrody i krajobrazu.

Realizacja celów przestrzennych wymaga partnerstw: z GDDKiA i ZDW (układ drogowy), powiatem i gminami LOM (transport publiczny), Wodami Polskimi (gospodarka wodna), RDOŚ i WKZ (ochrona przyrody i zabytków) oraz właścicielami i inwestorami. Projekty będą projektowane tak, by równocześnie poprawiać jakość życia mieszkańców i wzmacniać atrakcyjność inwestycyjną Piask..

6.4. Cele strategiczne w obszarze klimatyczno-środowiskowym

Cele środowiskowe wynikają z diagnozy: niskiej lesistości, niekorzystnego stanu wód powierzchniowych, lokalnych zagrożeń powodziowych w dolinach cieków, rosnących wolumenów odpadów oraz potrzeby obniżania kosztów energii i emisji. Wykorzystują jednocześnie potencjał nasłonecznienia, istniejących stawów i dolin rzecznych oraz możliwość rozwoju zielono-błękitnej infrastruktury w mieście i sołectwach. Poniżej opisano cele KŚ1–KŚ5.

Rysunek 7 – Cele strategiczne w obszarze klimatyczno-środowiskowym

Źródło: opracowanie własne.

- KŚ1. Poprawa jakości wód i zwiększenie retencji na obszarze całej gminy.

Cel obejmuje działania „od źródła do ujścia”: ograniczanie ładunków biogenów (rolnictwo przyjazne wodzie, strefy buforowe), rozbudowę i modernizację systemów oczyszczania ścieków (w tym rozwiązania rozproszone), renaturyzację odcinków cieków oraz małą retencję (oczka, stawy, ogrody deszczowe, zbiorniki w pasach zieleni). Wprowadzane będą nawierzchnie przepuszczalne i systemy gromadzenia wód opadowych przy obiektach publicznych. Efektem ma być poprawa stanu ekologicznego wód, zmniejszenie ryzyka powodzi/suszy i lepsze gospodarowanie wodą w rolnictwie oraz w miejscowościach. Należy tutaj zwrócić uwagę na planowany zalew retencyjny, który ma powstać na terenach miejscowości Piaski, Gardzienice Drugie i Giełczew. Jego główną funkcją będzie funkcja przeciwpowodziowa, a dodatkowe to – retencionowanie wody i częściowe czyszczenie z substancji biogennych wód rzeki Giełczwi. Będzie to też miejsce rekreacji. Planowany zbiornik będzie miał także za zadanie stworzenie cennych przyrodniczo uwilgotnionych terenów o charakterze ziemno-wodnym. Inwestycja będzie realizowana przez PGW Wody Polskie.

- KŚ2. Rozwój zielono-błękitnej infrastruktury, łącząc siedliska i podnosząc komfort klimatyczny miejscowości.

Celem jest stworzenie spójnej sieci BZI: zadrzewienia śródpolne i aleje przydrożne (wiatrochrony), korytarze ekologiczne wzdłuż cieków i miedz, parki/„parki rzeczne” w dolinach, łąki kwietne i ogrody

deszczowe w przestrzeniach publicznych. Priorytetem są miejsca o największym deficycie cienia i zieleni oraz trasy pieszo-rowerowe. Efektem będzie większa bioróżnorodność, łączność siedlisk, obniżenie wysp ciepła i poprawa estetyki krajobrazu.

- KŚ3. Zwiększenie udziału czystej energii i podniesienie efektywności energetycznej w budynkach publicznych i prywatnych.

Zakłada się kompleksowe termomodernizacje (wraz z wymianą źródeł ciepła), instalacje OZE (PV/solary, pompy ciepła, magazyny energii), systemy zarządzania energią w budynkach JST oraz programy doradcze dla mieszkańców i MŚP. Gmina będzie wspierać tworzenie wspólnot/klastrów energetycznych, modernizację oświetlenia ulicznego (LED/SMART) i działania przeciw ubóstwu energetycznemu. Rezultatem będą niższe rachunki, mniejsza emisyjność i wyższa niezależność energetyczna.

- KŚ4. Wdrożenie zasad gospodarki o obiegu zamkniętym, ograniczenie ilości odpadów i emisji oraz wspieranie ponownego użycia.

Działania obejmują podniesienie poziomu selektywnej zbiórki (edukacja, wyposażenie, selektywne frakcje w przestrzeni publicznej), rozwój PSZOK+ z modułem naprawy i ponownego użycia, wsparcie kompostowania przydomowego i redukcji marnowania żywności, zielone zamówienia publiczne oraz współpracę z przedsiębiorcami w zakresie ekoprojektowania i odzysku. Celem jest zmniejszenie masy odpadów zmieszanych per capita, wyższy recykling i mniejsze koszty systemu.

- KŚ5. Podniesienie odporności gminy na skutki zmian klimatu poprzez działania adaptacyjne, edukację i systemy wczesnego ostrzegania.

Cel obejmuje przygotowanie i wdrożenie planu adaptacji do zmian klimatu, rozwój systemów monitoringu i ostrzegania (pogoda, powódzie/wiatry), tworzenie miejsc chłodu i zacielenia w przestrzeniach publicznych, zabezpieczenia energetyczne obiektów krytycznych (zasilanie awaryjne i magazyny energii) oraz szkolenia dla mieszkańców i służb (OSP, zarządzanie kryzysowe). Efektem ma być szybsza reakcja na zagrożenia, mniejsze straty i wyższe poczucie bezpieczeństwa mieszkańców.

Realizacja celów KŚ wymaga ścisłej współpracy z Wodami Polskimi, RDOŚ, Lasami Państwowymi, LGD i gminami LOM oraz aktywnego sięgania po środki z programów środowiskowych i energetycznych. Projekty będą planowane tak, by osiągnąć efekt synergii i łączyć cele hydrologiczne, klimatyczne i społeczne – zgodnie z zasadą „jedna inwestycja, wiele korzyści”.

7. Kierunki działań Gminy Piaski

Kierunki działań oznaczają zakres niezbędnych interwencji, które powinny być podejmowane wspólnie przez samorząd oraz jego partnerów publicznych, społecznych i gospodarczych. Odpowiadają na pytanie „co należy zrobić?”, aby osiągnąć założone cele strategiczne i operacyjne. Kierunki działań (zwane też zadaniami, działaniami, kierunkami interwencji – w zależności od poziomu szczegółowości) są podstawą wdrażania strategii. Wskazanie w strategii kierunków działań lub tam, gdzie to jest możliwe, konkretnych działań jest zatem bardzo istotnym elementem prac nad dokumentem. W kolejnym rozdziale określono również oczekiwane rezultaty dla planowanych działań oraz proponowane wskaźniki ich osiągnięcia.

Tabela 2 - Kierunki działań Gminy Piaski

Obszar	Cel strategiczny	Kierunki działań
SPOŁECZNY	Zwiększenie atrakcyjności i komfortu życia w Piaskach, poprzez zapewnienie dobrej oferty mieszkaniowej, wysokiej jakości usług publicznych oraz przyjaznych, bezpiecznych przestrzeni wspólnych.	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój dostępnego mieszkalnictwa (mieszkania wspierane/socjalne, modernizacja zasobu). • Kompleksowa modernizacja przestrzeni publicznych w mieście i sołectwach (parki, place, strefy rekreacji) z elementami zielono-błękitnej infrastruktury. • Wspójnienie standardów i dostępności usług (edukacja, kultura, sport, opieka).

Obszar	Cel strategiczny	Kierunki działań
		<ul style="list-style-type: none"> • Program „Piaski dla rodzin” – pakiet ulg i usług prorodzinnych, karta mieszkańca. • Stworzenie warunków dla mieszkalnictwa wielorodzinnego i działania wspierające osiedlanie się w gminie np. mieszkańców Lublina
	Zapewnienie mieszkańcom łatwego i szybkiego dostępu do opieki zdrowotnej oraz usług senioralnych blisko miejsca zamieszkania.	<ul style="list-style-type: none"> • Teleopieka i punkty świadczeń (POZ, rehabilitacja), dowóz medyczny dla osób zależnych. • Rozwój dziennych form wsparcia (DDP/kluby seniora), usługi wytchnieniowe i poradnictwo opiekunów. • Programy profilaktyczne (kardiologia, onkologia, zdrowie psychiczne) i edukacja zdrowotna we współpracy z NGO. • Audyty i likwidacja barier w budynkach i usługach.
	Podniesienie jakości edukacji i rozwój kompetencji przyszłości u dzieci, młodzieży i dorosłych.	<ul style="list-style-type: none"> • Oferta zajęć dodatkowych w szkołach. • Rozszerzenie opieki 0–3 i przedszkoli. • Poprawa stanu infrastruktury edukacyjnej i opieki nad dziećmi. • Doradztwo edukacyjno-zawodowe i partnerstwa z uczelniami/firmami (Lublin/LOM), staże i zajęcia praktyczne. • Poprawa bezpieczeństwa w drodze do szkoły – doświetlenia, przejścia wyniesione, strefy tempo 30.
	Wzmacnianie aktywności obywatelskiej i uczestnictwa w kulturze, poprzez budowę silnego kapitału społecznego i więzi sąsiedzkich.	<ul style="list-style-type: none"> • Mikrogranty sołectwie/NGO i małe inicjatywy społeczne. • Modernizacja MCK, bibliotek i świetlic; organizacja wydarzeń kulturalnych (w tym plenerowych). • Program rozwoju wolontariatu i klubów zainteresowań (międzypokoleniowy, szkolny, senioralny). • Nowe kanały partycypacji: konsultacje online, budżet obywatelski, aplikacja zgłoszeń.
	Zwiększenie bezpieczeństwa publicznego i odporności społeczności na kryzysy oraz zjawiska ekstremalne.	<ul style="list-style-type: none"> • Infrastruktura BRD: azyle, doświetlenia, uspokojenia ruchu na drogach gminnych i przy szkołach. • Wzmocnienie OSP i systemu zarządzania kryzysowego (sprzęt, łączność, szkolenia, procedury). • Publiczne szkolenia z pierwszej pomocy i reagowania na zdarzenia ekstremalne; ćwiczenia gminne. • Poprawa bezpieczeństwa publicznego, systemy wczesnego ostrzegania.
GOSPODARCZY	Przyciąganie inwestorów i wsparcie przedsiębiorczości poprzez uzbrojone tereny, doradztwo, promocję i uproszczone procedury.	<ul style="list-style-type: none"> • Uzbrojenie i promocja terenów przy S12/S17 i DW 836–837. • Inkubacja i doradztwo dla przedsiębiorców (finanse, eksport, prawo, zielona transformacja). • Partnerstwa B2B i klastry (rolno-spożywczy, budowlany, logistyczny). • Program ulg i grantów inwestycyjnych warunkowanych efektami (miejsca pracy, innowacje).
	Zwiększenie wartości dodanej w rolnictwie, poprzez rozwój przetwórstwa, krótkie łańcuchy dostaw i technologie rolnictwa precyzyjnego przyjazne środowisku.	<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie małych zakładów przetwórczych i centrów zbiorczych (KŁŻ). • Rolnictwo ekologiczne: doradztwo, demonstracje, mikrodotacje (sensory, nawadnianie, nawożenie). • Marki lokalne i certyfikacja jakości (eko, „smaki Piask”). • Szkolenia dotyczące zrównoważonej produkcji (gleba, woda, bioróżnorodność).
	Dostosowanie kompetencji mieszkańców do potrzeb rynku pracy we współpracy z biznesem i instytucjami edukacji.	<ul style="list-style-type: none"> • Akademia kompetencji (ICT, logistyka, budownictwo, opieka) – kursy, staże, bony szkoleniowe. • Partnerstwa z firmami i uczelniami (Lublin/LOM) – klasy patronackie, praktyki. • Wsparcie w zakresie doradztwa kariery i wsparcie zatrudnienia (młodzi, osoby 50+, kobiety wracające na rynek pracy). • Szkolenia specjalistyczne.

Obszar	Cel strategiczny	Kierunki działań
	<p>Tworzenie atrakcyjnych produktów turystyki kulturowo-przyrodniczej i rozwój infrastruktury czasu wolnego.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Produkty flagowe: Gardzienice, Wierzchowiska, trasy dolin i stawów; oferta weekendowa. • Infrastruktura: punkty informacji turystycznej i obsługi ruchu, MPR rowerowe, miejsca odpoczynku, mała infrastruktura nadwodna. • „Szlak smaków Piask” – kooperacja producentów i HoReCa; wydarzenia kulinarne. • Działania w ramach Szlaku Jana III Sobieskiego. • Promocja i sprzedaż pakietów; współpraca z LGD i LOT Metropolia.
	<p>Przyspieszenie cyfryzacji i wdrażanie innowacji w usługach publicznych oraz lokalnej gospodarce.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • E-usługi 24/7 (e-płatności, wnioski, rezerwacje), integracja z mObywatel/EZD/ePUAP. • Otwarte dane i aplikacje dla mieszkańców (mapy inwestycji, zgłoszenia, konsultacje). • Kompetencje cyfrowe mieszkańców i kadry administracyjnej; programy cyberbezpieczeństwa. • Wsparcie rozwiązań Przemysłu 4.0 i rolnictwa.
PRZESTRZENNY	<p>Umacnianie ładu przestrzennego, poprzez wysokie standardy urbanistyczne i wysokiej jakości projektowanie.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Podniesienie standardów planistycznych. • Program estetyzacji centrów miejscowości (mała architektura, witryny, reklamy, zieleń). • Zielone wytyczne dla inwestycji gminnych (BZI, retencja, dostępność). • Aktualizację MPZP pod tereny usług i działalności gospodarczej. • Opracowanie Planu ogólnego Gminy Piaski.
	<p>Budowa spójnego systemu mobilności, który łączy transport publiczny z bezpiecznym ruchem rowerowym i pieszym.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sieć ścieżek i tras rowerowych łączących sołectwa, szkoły i węzły S12/S17 i DW. • Budowa bezpiecznych chodników na terenach wiejskich. • Integracja z transportem publicznym (węzły przesiadkowe, P&R/K&R). • Bezpieczne przejścia, strefy „tempo 30” w rejonach wrażliwych. • Program dróg lokalnych: modernizacje odcinków krytycznych, odwodnienia. • Utrzymanie dostępu do komunikacji publicznej.
	<p>Modernizacja i rozbudowa infrastruktury komunalnej, w szczególności sieci wodociągowo-kanalizacyjnej i gospodarki wodami opadowymi.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Rozbudowa kanalizacji i liczby podłączeń poza miastem; rozwiązania rozproszone (przydomowe/małe oczyszczalnie). • Modernizacja ujęć i sieci wodociągowej (redukcja strat, jakość). • System gospodarowania wodami opadowymi (zbiorniki, ogrody deszczowe, nawierzchnie przepuszczalne). • Inteligentne opomiarowanie i zdalne odczyty.
	<p>Przekształcenie miasta Piaski w silny węzeł usług i prowadzenie kompleksowej rewitalizacji obszarów zdegradowanych.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Rewitalizacja przestrzeni publicznych i budynków. • Wzmocnienie funkcji usługowych (społeczne, zdrowotne, kulturalne) i mieszkalnictwa w centrum. • Rewaloryzacja i adaptacja obiektów dziedzictwa do nowych funkcji. • Program aktywizacji społecznej i gospodarczej (animacja, streetworking, wsparcie rodzin).
	<p>Ochrona i aktywne wykorzystanie dziedzictwa kulturowego oraz wartości krajobrazowych gminy.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Rewaloryzacja zespołów pałacowo-parkowych; ochrona i udostępnianie zabytków. • Ciągi rekreacyjne w dolinach rzek i wokół stawów (pieszo-rowerowe, edukacyjne). • Ochrona historycznych układów i alei przydrożnych. • Edukacja krajobrazowa i system informacji turystycznej. • Rozwój zrównoważonej turystyki z wykorzystaniem zasobów przyrodniczych i kulturowych. • Atrakcyjne miejsca rekreacji dla mieszkańców.

Obszar	Cel strategiczny	Kierunki działań
KLIMATYCZNO-ŚRODOWISKOWY	Poprawa jakości wód i zwiększenie retencji na obszarze całej gminy.	<ul style="list-style-type: none"> • Renaturyzacja odcinków cieków i dolin; strefy buforowe i ochrona gleb. • Mała retencja w krajobrazie i przy budynkach publicznych (oczka, ogrody deszczowe, zbiorniki). • Modernizacja i rozbudowa systemów oczyszczania ścieków (w tym rozwiązania rozproszone). • Program retencji glebowej w rolnictwie. • Budowa zalewu retencyjnego w Piaskach.
	Rozwój zielono-błękitnej infrastruktury, łącząc siedliska i podnosząc komfort klimatyczny miejscowości.	<ul style="list-style-type: none"> • Zadrzewienia śródpolne, korytarze ekologiczne i parki rzeczne; łąki kwietne. • Zielone ulice i place (cienie, pergole, mała retencja) w miejscowościach o deficycie zieleni. • Włączenie rozwiązań BZI dla nowych inwestycji gminnych i prywatnych. • Opieka nad drzewami i zielenią (inventaryzacja, pielęgnacja, nasadzenia zastępcze).
	Zwiększenie udziału czystej energii i podniesienie efektywności energetycznej w budynkach publicznych i prywatnych.	<ul style="list-style-type: none"> • Termomodernizacje (wymiana źródeł ciepła, automatyka, oraz magazyny energii-prywatne i gminne). • OZE prosumenckie i wspólnotowe oraz klastry/wspólnoty energetyczne. • Modernizacja oświetlenia ulicznego (LED/SMART) i systemy zarządzania energią. • Doradztwo energetyczne dla MŚP i mieszkańców.
	Wdrożenie zasad gospodarki o obiegu zamkniętym, ograniczenie ilości odpadów i emisji oraz wspieranie ponownego użycia.	<ul style="list-style-type: none"> • PSZOK z modułem naprawy i ponownego użycia; punkty wymiany rzeczy. • Edukacja i kampanie GOZ; wsparcie kompostowania i ograniczania marnowania żywności. • Rozszerzenie selektywnej zbiórki (frakcje problemowe) i współpraca z biznesem w ekoprojektowaniu. • Zielone zamówienia publiczne i pilotaże „zero waste” w instytucjach.
	Podniesienie odporności gminy na skutki zmian klimatu poprzez działania adaptacyjne, edukację i systemy wczesnego ostrzegania.	<ul style="list-style-type: none"> • Plan adaptacji, systemy monitoringu i wczesnego ostrzegania (pogoda, powódzie, wiatr). • Miejsca chłodu/schronienia i zacielenia w przestrzeniach publicznych (szkoły, ośrodki zdrowia). • Zabezpieczenia energetyczne obiektów krytycznych (zasilanie awaryjne, mikro-OZE). • Szkolenia dla służb i mieszkańców; ćwiczenia z reagowania i ewakuacji.

Źródło: opracowanie własne.

8. Rezultaty działań i wskaźniki monitoringu

Strategia Rozwoju Gminy Piaski do roku 2030 koncentruje się na kluczowych wyzwaniach zidentyfikowanych w diagnozie i porządkuje interwencję w czterech wymiarach: społecznym (S), gospodarczym (G), przestrzennym (P) oraz klimatyczno-środowiskowym (KŚ). Zdefiniowane cele strategiczne i odpowiadające im kierunki działań tworzą logiczny ciąg: od problemu/potrzeby – przez interwencję – do mierzalnego rezultatu. Ich konsekwentna realizacja umocni pozycję Piaski jako sprawnej i nowoczesnej gminy, a jednocześnie przyjaznego do życia miejsca z atrakcyjną przestrzenią publiczną i wysoką dostępnością usług. Oczekiwane rezultaty precyzują, jakie zmiany zostaną osiągnięte w ramach realizacji celów w poszczególnych obszarach. Obejmują one zarówno efekty organizacyjne (np. uproszczenie procedur, standaryzacja usług i projektowania), regulacyjne (np. przyjęcie polityk sektorowych), jak i zasobowe – w infrastrukturze, kompetencjach i kapitałach (społeczny, gospodarczy, środowiskowy). Rezultaty będą weryfikowalne i mierzalne za pomocą wskaźników powiązanych z diagnozą i przypisanych do każdego celu. Poniżej przedstawiono tabelę wskaźników monitoringu Strategii Rozwoju Gminy Piaski do roku 2030.

Tabela 3 - Wskaźniki monitoringowe

Obszar	Kod celu	Wskaźnik	Definicja / metoda liczenia	Jednostka miary	Źródło danych	Cel 2030
S	S1	Nowe/odnowione przestrzenie publiczne	Łączna powierzchnia przestrzeni publicznych oddanych po modernizacji (place, parki, skwery)	m ²	UG Piaski / inwestycje	≥ 5 000 m ²
S	S1	Lokale mieszkalne w zasobie gminnym (w tym wspierane)	Liczba lokali w zasobie / liczba nowo pozyskanych lokali	szt.	UG Piaski / ZGM	+ 10% lokali
S	S1	Dostępność usług „blisko domu”	Odsetek mieszkańców z dostępem ≤ 15 min pieszo do min. 3 usług (edukacja, kultura, rekreacja)	%	UG / GIS	+5 %
S	S2	Seniorzy objęci usługami opiekuńczymi/teleopieką	Liczba osób 60+/65+ objętych teleopieką lub usługami opiekuńczymi	os.	OPS/UG	≥ 200 osób
S	S2	Miejsca w DDP/klubach seniora	Liczba dostępnych miejsc w dziennych formach wsparcia	miejsca	OPS/UG	≥ 200 miejsc
S	S2	Porady POZ na 1 mieszkańca	Liczba porad POZ / ludność	porady/os.	NFZ / POZ	+5%
S	S3	Skolaryzacja brutto w SP	Uczniowie SP / liczba dzieci 7–14 lat	%	BDL GUS / UG	≥ 80%
S	S3	Uczniowie objęci programami STEAM/cyfrowymi	Odsetek uczniów klas 4–8 w programach STEAM/coding/robotyka	%	UG / szkoły	≥ 30%
S	S3	Dostępność opieki dzieci w wieku 0–3	Odsetek dzieci 0–3 objętych opieką instytucjonalną	%	BDL / UG	≥ 20%
S	S4	Liczba aktywnych NGO	NGO składające sprawozdania/prowadzące działania w roku	szt.	UG / KRS	+10%
S	S4	Uczestnictwo w kulturze	Łączna liczba uczestników wydarzeń MCK/biblioteki/sołectw per 1000 mieszk.	os./1000	MCK/MBP/UG	+20%
S	S4	Mikrogranty/oddolne inicjatywy	Liczba zrealizowanych mikrograntów i inicjatyw	szt.	UG/MCK	≥ 20
S	S5	Zdarzenia BRD z ofiarami na drogach gminnych	Liczba wypadków i kolizji z ofiarami (ranni/zabici)	szt.	Policja/UG	-10%
S	S5	Osoby przeszkolone z pierwszej pomocy	Łącznie osoby przeszkolone (mieszkańcy, uczniowie, seniorzy)	os.	UG/OSP/MCK	≥ 500 os.
G	G1	Uzbrojone tereny inwestycyjne	Powierzchnia terenów z pełnym uzbrojeniem i dostępem drogowym	ha	UG	≥ 5 ha
G	G1	Nowi inwestorzy	Liczba pozyskanych inwestorów (umowy/zezwożenia)	szt.	UG	≥ 5
G	G1	Nowe miejsca pracy	Deklarowane/zweryfikowane zatrudnienie u nowych/rozszerzonych inwestorów	etaty	UG/PUP	≥ 80 etatów
G	G2	Podmioty przetwórstwa rolno-spożywczego	Nowe/rozszerzone zakłady przetwórstwa w gminie	szt.	UG/REGON	≥ 1

G	G2	Gospodarstwa z technologiami precyzyjnymi	Liczba gospodarstw stosujących precyzyjne nawożenie/nawadnianie/sensory	szt.	UG/ARIMR	≥ 20
G	G3	Bezrobotni zarejestrowani	Liczba zarejestrowanych bezrobotnych	os.	PUP/BDL	-10%
G	G3	Uczestnicy szkoleń / certyfikacji	Liczba osób, które ukończyły kursy i uzyskały kwalifikacje	os.	UG/PUP	≥ 100
G	G4	Odwiedzający atrakcje i wydarzenia	Liczba odwiedzin w atrakcjach/instytucjach i na wydarzeniach	os.	MCK/MBP/UG	+20%
G	G4	Miejsca noclegowe	Liczba dostępnych miejsc w bazie noclegowej	miejsca	UG/REGON	+20 miejsc
G	G4	Produkty turystyczne	Liczba produktów markowych (szlaki, wydarzenia, pakiety)	szt.	UG/MCK/LGD	≥ 2
G	G5	Usługi „TOP10” online	Odsetek usług priorytetowych dostępnych w pełni online	%	UG	50%
G	G5	Udział e-wniosków	Odsetek spraw załatwionych elektronicznie	%	UG	≥ 50%
G	G5	Zbiory otwartych danych	Liczba publicznych zbiorów danych udostępnionych	szt.	UG	≥ 10
P	P1	Plan ogólny Gminy Piaski.	Przyjęcie i opracowanie Planu ogólnego Gminy Piaski.	tak/nie	UG	przyjęty;
P	P2	Trasy rowerowe i pieszo-rowerowe	Długość oddanych nowych tras i ścieżek rowerowych	km	UG	≥ 5 km (skumul.)
P	P2	Przejścia i BRD	Liczba przejść z poprawą BRD / stref „tempo 30”	szt.	UG	≥ 5
P	P2	Węzły przesiadkowe/P&R/K&R	Liczba uruchomionych punktów integracji	szt.	UG	≥ 3
P	P3	Sieć kanalizacyjna – długość	Dodatkowa długość wybudowanej kanalizacji	km	UG	≥ 5 km
P	P3	Nowe podłączenia do kanalizacji	Liczba podłączeń wykonanych	szt.	UG	≥ 100
P	P4	Przestrzenie publiczne w OR	Odnowiona/utworzona powierzchnia w obszarze rewitalizacji	m ²	UG	≥ 5 000 m ²
P	P4	Budynki odnowione (mieszkalne/użyteczności)	Liczba budynków po remoncie/termomod. w OSR	szt.	UG	≥ 5
P	P4	Nowe działalności w OR	Liczba nowo otwartych lokali/firm w obszarze rewitalizacji	szt.	UG/CEIDG	≥ 5
P	P5	Obiekty dziedzictwa po rewaloryzacji	Liczba obiektów/zespołów pałacowo-parkowych objętych rewaloryzacją	szt.	UG/WKZ	≥ 1
P	P5	Ciągi rekreacyjne	Długość zrealizowanych ścieżek/tras edukacyjnych	km	UG	≥ 2 km
KŚ	KŚ1	Mała retencja – pojemność	Suma pojemności nowych obiektów retencyjnych	m ³	UG	≥ 10 000 m ³
KŚ	KŚ1	Renaturyzowane ciek	Długość odcinków z działaniami renaturyzacyjnymi	km	UG/Wody Polskie	≥ 3 km
KŚ	KŚ1	Ludność obsłużona kanalizacją/oczyszczaniem	Odsetek ludności podłączonej do kanalizacji/oczyszczalni	%	UG	+10 p.p. vs baza
KŚ	KŚ2	Nasadzenia drzew/krzewów	Liczba nasadzonych drzew/krzewów (rocznie i skumul.)	szt.	UG	≥ 2 000 (skumul.)

KŚ	KŚ2	Zieleń urządzone – nowa powierzchnia	Dodatkowa powierzchnia terenów zieleni urządzonej	ha	UG	≥ 2 ha
KŚ	KŚ3	Nowe moce OZE	Łączna moc zainstalowana w nowych instalacjach OZE	MW	UG/Operatorzy	≥ 1 MW
KŚ	KŚ3	Termomodernizacje – budynki publiczne/prywatne	Liczba budynków po termomodernizacji / wymianie źródeł ciepła	szt.	UG	≥ 10 pub.; ≥ 100 prywat.
KŚ	KŚ3	Zużycie energii w budynkach JST	Energia końcowa w budynkach gminnych	MWh/rok	UG	-10% vs baza
KŚ	KŚ4	Udział selektywnej zbiórki	Masa odpadów selektywnych / ogółem	%	UG/Operator	≥ 20%
KŚ	KŚ4	Odpady zmieszane per capita	Masa odpadów zmieszanych / liczba mieszkańców	kg/os./rok	UG/Operator	-10%
KŚ	KŚ4	PSZOK+ – naprawa/reuse	Liczba napraw / ilość rzeczy przekazanych do ponownego użycia	szt./rok	PSZOK/UG	≥ 20 szt./rok
KŚ	KŚ5	Projekty adaptacyjne zrealizowane	Liczba zrealizowanych rozwiązań adaptacyjnych (miejsca chłodu, zacielenia, retencja)	szt.	UG	≥ 2
KŚ	KŚ5	Zasięg i skuteczność ostrzegania	Odsetek mieszkańców objętych systemem powiadomień; czas dotarcia alertu	% / min	UG/RCB	≥ 50% / ≤ 5 min
KŚ	KŚ5	Szkolenia z reagowania kryzysowego	Liczba przeszkolonych mieszkańców i pracowników JST/OSP	os.	UG/OSP	≥ 100

Źródło: opracowanie własne.

W wymiarze społecznym priorytetem jest równa, bliska i przewidywalna dostępność usług w całej gminie. Oczekujemy skrócenia czasu i dystansu do świadczeń zdrowotnych oraz zwiększenia oferty wsparcia seniorów – od teleopieki i dziennych form opieki po rehabilitację i usługi wytchnieniowe dla opiekunów. Likwidacja barier architektonicznych i cyfrowych sprawi, że osoby starsze i z niepełnosprawnościami będą mogły samodzielnie i bezpiecznie korzystać z usług. Drugim filarem jest edukacja i opieka nad dziećmi. Rozbudowa miejsc 0–3 i przedszkoli, lepsze wyposażenie szkół i programy wyrównawcze przełożą się na trwalsze wyniki edukacyjne, większą szansę rozwojową dzieci z mniejszych miejscowości oraz realne wsparcie pracujących rodziców. Bezpieczna infrastruktura dojazdów do szkół poprawi codzienny komfort i bezpieczeństwo. Trzeci komponent to kapitał społeczny, kultura i aktywność obywatelska. Mikrogranty, cykl wydarzeń całorocznych, modernizacja MCK/biblioteki i wsparcie NGO zwiększą uczestnictwo mieszkańców i liczbę oddolnych inicjatyw. Silniejsze więzi sąsiedzkie, wolontariat i współpraca międzypokoleniowa wzmacniają spójność wspólnoty, zaś działania BRD i szkolenia pierwszej pomocy – poczucie bezpieczeństwa i odporność na sytuacje kryzysowe. Łącznie, efekty społeczne mają zatrzymać i przyciągać mieszkańców, podnieść satysfakcję z życia oraz ograniczać ryzyko wykluczenia (wiek, niepełnosprawność, dochody, cyfryzacja).

W obszarze gospodarczym przewiduje się wzrost atrakcyjności inwestycyjnej dzięki uzbrojonym terenom przy S12/S17 i DW 836–837, ułatwieniom „one-stop-shop” i aktywnej promocji. Efektem będzie pozyskanie nowych inwestorów, wzrost liczby MŚP i nowe miejsca pracy, co zwiększy dochody mieszkańców i budżetu gminy. Równolegle rozwijana będzie wartość dodana w rolnictwie: lokalne przetwórstwo, krótkie łańcuchy dostaw i rolnictwo precyzyjne podniosą opłacalność gospodarstw oraz poprawią efektywność zużycia wody i nawozów. Marki lokalne i współpraca z branżą HoReCa wzmacniają rozpoznawalność Piask i tworzą dodatkowe źródła dochodów. Rynek pracy i kompetencje skorzystają z partnerstw z biznesem i uczelniami (Lublin/LOM), kursów, staży i programów przekwalifikowania – szczególnie w zawodach deficytowych (logistyka, budownictwo, opieka, ICT). Oczekujemy lepszego dopasowania kompetencji oraz wyższej aktywności zawodowej młodych i 50+. Turystyka kulturowo-przyrodnicza wniesie wymierny ruch weekendowy i sezonowy dzięki produktom opartym o Gardzienice, Wierzchowiska, doliny i stawy. Rozwój bazy i usług czasu wolnego przełoży się na większe przychody lokalnych przedsiębiorców oraz pozytywny wizerunek gminy. Jeżeli chodzi o cyfryzację i innowacje, efekty widoczne będą poprzez e-usługi, otwarte dane i kompetencje cyfrowe – zmniejszą koszty obsługi administracyjnej, skrócą czas załatwiania spraw i pobudzą lokalny ekosystem innowacji (aplikacje, rozwiązania Przemysłu 4.0, rolnictwo).

Wymiar przestrzenny skoncentruje się na porządkowaniu i podnoszeniu jakości zagospodarowania. Poprawa standardów urbanistycznych i krajobrazowych zapewni przewidywalność decyzji, ograniczy konflikty i poprawi estetykę zabudowy oraz przestrzeni publicznych. Mobilność zyska na spójności: nowe ciągi pieszo-rowerowe łączące sołectwa, szkoły i węzły S12/S17 i DW, bezpieczne przejścia, strefy „tempo 30” i węzły przesiadkowe zwiększą bezpieczeństwo, dostępność i komfort codziennych podróży. Infrastruktura komunalna zostanie zmodernizowana i rozbudowana: domykanie luki kanalizacyjnej, redukcja strat wody, nowoczesne ujęcia i system gospodarowania deszczówką podniosą niezawodność i jakość usług. Inteligentne opomiarowanie pozwoli lepiej zarządzać sieciami. Rewitalizacja centrum Piask oraz obszarów zdegradowanych dostarczy wysokiej jakości przestrzeni publicznych, wesprze mieszkalnictwo i usługi, a program „lokale na start” ożywi przedsiębiorczość. Dziedzictwo kulturowe i krajobraz zostaną zrewaloryzowane i włączone do codziennego życia mieszkańców oraz oferty turystycznej (ciągi rekreacyjne w dolinach, trasy edukacyjne).

W obszarze klimatyczno-środowiskowym kluczowe są woda, zieleń i energia. Zwiększona mała retencja, renaturyzacja cieków i ograniczanie spływu biogenów poprawią jakość wód oraz odporność na susze i nawalne deszcze. Zielono-błękitna infrastruktura (zadrzewienia śródpolne, korytarze ekologiczne, parki rzeczne, ogrody deszczowe) obniży miejskie wyspy ciepła, zwiększy bioróżnorodność i komfort klimatyczny miejscowości. Czysta energia i efektywność – termomodernizacje, OZE prosumenckie i wspólnotowe, budowa magazynów energii, modernizacja oświetlenia ulicznego – zmniejszą rachunki za energię i emisje, jednocześnie ograniczając ryzyko ubóstwa energetycznego. Wdrażanie zasad gospodarki o obiegu zamkniętym (PSZOK+ z naprawą i reuse, rozszerzona selektywna zbiórka, zielone zamówienia publiczne) ograniczy masę odpadów zmieszanych i koszty systemu. Wreszcie adaptacja do zmian klimatu – plan adaptacji, systemy

monitoringu i wczesnego ostrzegania, miejsca chłodu i zasilanie awaryjne obiektów krytycznych – podniosą bezpieczeństwo i gotowość mieszkańców oraz służb do reagowania na zjawiska ekstremalne.

Łącznym efektem strategii będzie aktywacja zasobów i potencjałów Piaski oraz trwałe podstawy rozwoju w oparciu o współpracę. Gmina wzmocni potencjał instytucjonalny (zarządzanie projektami, partycypacja, komunikacja), rozwinie partnerstwa (LOM, LGD, powiat, uczelnie, biznes, NGO) i będzie łączyć finansowanie z wielu źródeł.

9. Obszary strategicznej interwencji

Poniższe zapisy określają wymiar terytorialny Strategii Rozwoju Gminy Piaski. Aktualne regulacje dotyczące dokumentów strategicznych – w tym strategii rozwoju gminy – kładą nacisk na integrację wymiarów społecznego, gospodarczego i przestrzennego oraz klimatyczno-środowiskowego w planowaniu i wdrażaniu polityk publicznych. Przypisanie celów strategicznych, operacyjnych i kierunków działań do konkretnych obszarów w przestrzeni umożliwia precyzyjniejsze ukierunkowanie wsparcia, lepszą koordynację przedsięwzięć oraz bardziej efektywne gospodarowanie zasobami podczas realizacji.

W strategii Gminy Piaski wymiar terytorialny przyjmuje formę Obszarów Strategicznej Interwencji (OSI). Ich wyznaczenie porządkuje interwencję) oraz zwiększa przejrzystość decyzji inwestycyjnych. Lokalizacja działań w przestrzeni – na poziomie miasta Piaski, wybranych sołectw, korytarzy funkcjonalnych (np. ciągi pieszo-rowerowe, doliny cieków) czy terenów aktywności gospodarczej – wspiera partycypację społeczną: mieszkańcy i interesariusze mogą łatwiej ocenić skutki planowanych projektów, zgłaszać uwagi i współdecydować o priorytetach.

OSI są zatem narzędziem wzmocniania procesów rozwojowych w Gminie Piaski: umożliwiają skupienie środków na kluczowych obszarach, synchronizację inwestycji twardych i miękkich oraz spójne monitorowanie rezultatów i oddziaływania w ujęciu przestrzennym. Dzięki temu strategia skuteczniej przekłada się na widoczne, zintegrowane zmiany w otoczeniu mieszkańców.

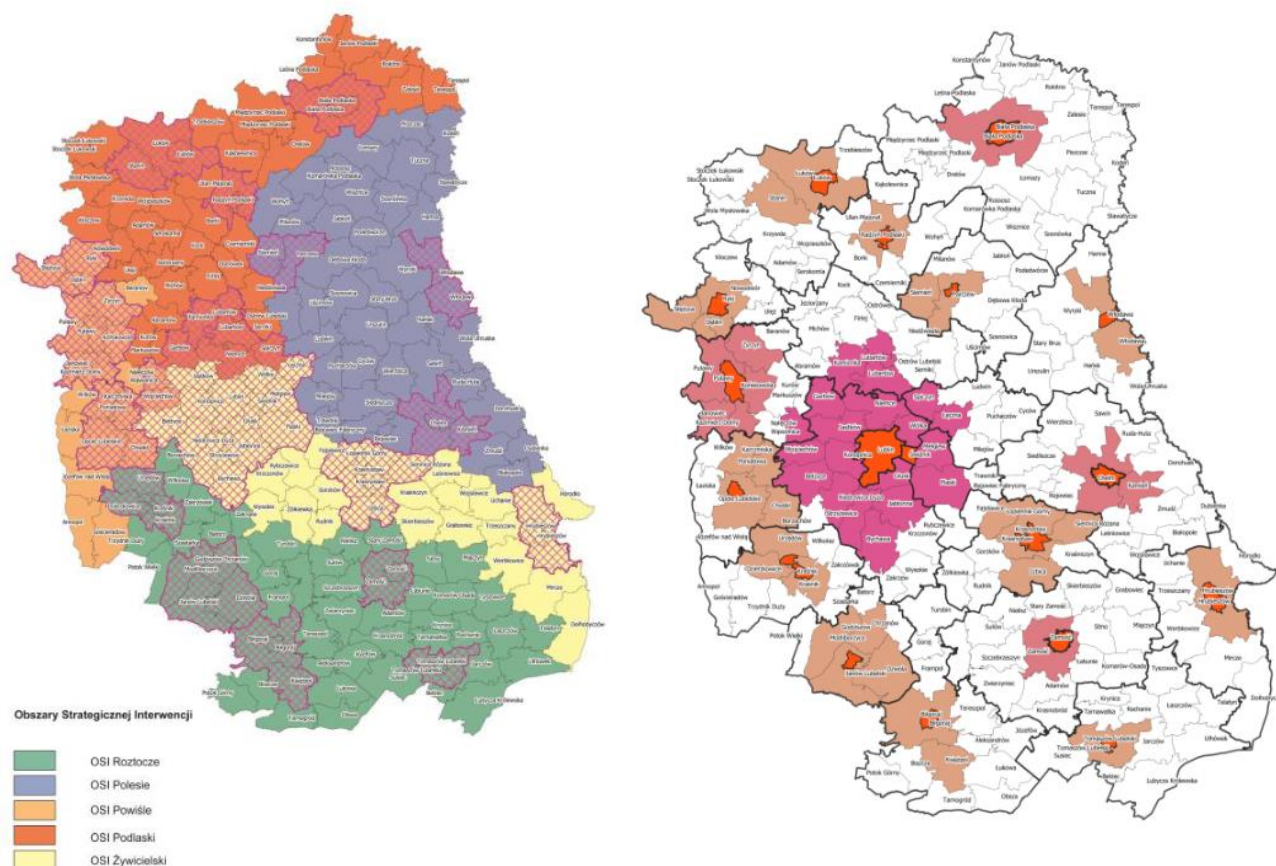
9.1. Obszary Strategicznej Interwencji – poziom krajowy i regionalny

W odniesieniu do OSI o znaczeniu krajowym – na podstawie dostępnych materiałów diagnostycznych i dokumentów strategicznych poziomu krajowego – nie wskazano dla Gminy Piaski odrębnych krajowych obszarów strategicznej interwencji. Gmina Piaski nie znajduje się również w katalogu gmin zagrożonych trwałą marginalizacją lub miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze. W niniejszej strategii przyjmujemy zatem, że główną ramą terytorialną dla interwencji przestrzennych pozostają OSI wyznaczone na poziomie regionu.

Na poziomie regionalnym Gmina Piaski została jednoznacznie zidentyfikowana jako część Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego (LOM), określonego w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego jako Obszar Strategicznej Interwencji o znaczeniu regionalnym. Przynależność do LOM przekłada się na możliwość realizacji przedsięwzięć ponadlokalnych (transport, usługi publiczne, cyfryzacja, rynek pracy) oraz lepszą koordynację inwestycji z ośrodkiem wojewódzkim i gminami sąsiednimi. Wskazanie Gminy Piaski jako części OSI Lubelski Obszar Metropolitalny wpisuje się w cel strategiczny województwa jakim jest rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych. Gmina Piaski jako członek LOM korzysta ze środków finansowych UE w ramach tzw. Instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych. Należy również zaznaczyć, że Strategia Rozwoju Gminy Piaski została opracowana z uwzględnieniem postanowień Strategii Rozwoju Ponadlokalnego LOM 2030.

Dodatkowo, w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego Piaski określono jako ośrodek turystyki krajoznawczo-kulturowej z przebiegiem szlaku kulturowego „Via Mercatoria”. Ten kierunek polityki regionalnej wzmocnia znaczenie lokalnych zasobów kulturowych i krajobrazowych oraz wspiera rozwój produktów turystycznych i infrastruktury czasu wolnego na obszarze gminy.

Mapa 5 - Obszary Strategicznej Interwencji w województwie lubelskim

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku

Wreszcie, uwarunkowania środowiskowo-rolnicze Piask (położenie na Wyżynie Lubelskiej – Płaskowyż Świdnicki i Wyniosłość Giełczewska, dobre warunki agroklimatyczne, korzystne nasłonecznienie) korespondują z regionalnymi priorytetami wzmocnienia sektora rolno-spożywczego i gospodarki opartej na zasobach przyrodniczych. To uzasadnia ukierunkowanie interwencji m.in. na rozwój przetwórstwa lokalnego, krótkich łańcuchów dostaw i OZE w rolnictwie. Włączenie Gminy Piaski do OSI Żywicielskiego wskazało na cechy wiodące obszaru, czyli dużą koncentrację gleb o najwyższej przydatności do produkcji żywności oraz przydatny dla rozwoju rolnictwa towarowego oraz najważniejsze priorytety rozwojowe z poziomu województwa, którymi są: wykorzystanie zasobów naturalnych Wyżyny Lubelskiej do rozwoju konkurencyjnego rolnictwa. SRWL określa priorytety rozwojowe na poziomie województwa dla tego właśnie obszaru. Wykorzystanie zasobów naturalnych Wyżyny Lubelskiej dla rozwoju konkurencyjnego rolnictwa, rozwój przedsiębiorczości wykorzystującej surowce rolne, ochrona walorów środowiska zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej oraz innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych, rozwój sportu i usług spędzania wolnego czasu (infrastruktura do spotkań, projekty z zakresu aktywizacji mieszkańców), to cele, które są bardzo istotne również dla Gminy Piaski.

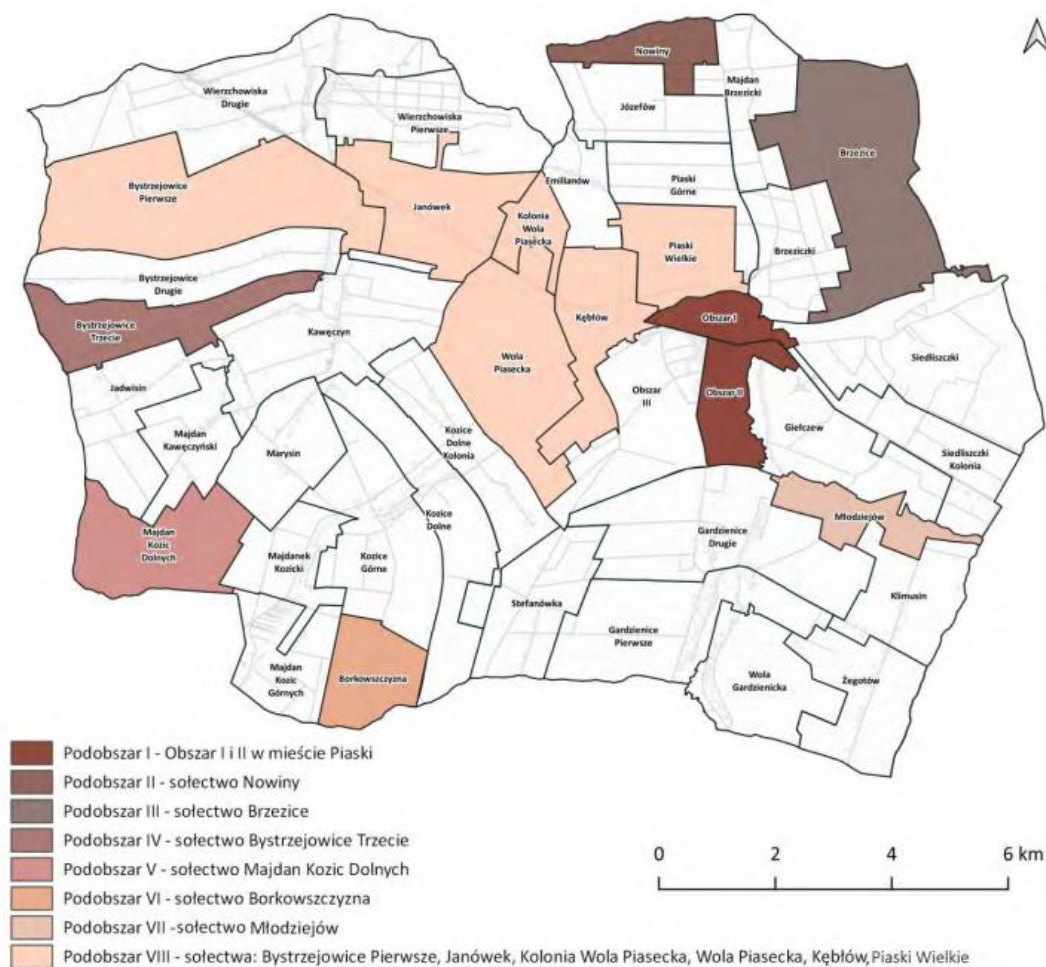
9.2. Obszary Strategicznej Interwencji – poziom gminny

Na poziomie gminy kluczowe znaczenie mają Obszary Strategicznej Interwencji (OSI) wyznaczone w ramach działań związanych z rewitalizacją. Uchwałą Rady Miejskiej nr XLIX/442/2022 z dnia 28.10.2022 r. wyznaczyła obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji (OR). Wyznaczenie obszarów, o których mowa, odbyło się przy pomocy analizy wielokryterialnej (uzupełnionej następnie analizą jakościową). Stanowiła ona główną metodę diagnozy obecnej sytuacji w Gminie, umożliwiając dokładne

zidentyfikowanie problemów w podziale na jednostki pomocnicze (sołectwa oraz 3 podobszary w mieście Piaski). Interwencja będzie koncentrowana na terenach dotkniętych kumulacją niekorzystnych zjawisk społecznych i współwystępujących problemów w sferze gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, środowiskowej i technicznej.

OZ obejmuje łącznie 14 jednostek pomocniczych: Borkowszczyzna, Brzezice, Bystrzejowice Pierwsze, Bystrzejowice Trzecie, Janówek, Kęblów, Kolonia Wola Piasecka, Majdan Kozic Dolnych, Młodziejów, Nowiny, Piaski Wielkie, Wola Piasecka oraz Obszar I i Obszar II w mieście Piaski. Powierzchnia OZ wynosi 5 149 ha (ok. 30% terytorium gminy), a populacja 4 295 osób (ok. 41,46% ludności gminy).

Mapa 6 - Obszary zdegradowane na terenie Gminy Piaski

Źródło: Gminny Program Rewitalizacji Gminy Piaski na lata 2021-2030

W ramach OZ wydzielono podobszary analityczne: (I) Obszar I i II w mieście Piaski; (II) sołectwo Nowiny; (III) Brzezice; (IV) Bystrzejowice Trzecie; (V) Majdan Kozic Dolnych; (VI) Borkowszczyzna; (VII) Młodziejów; (VIII) klastery: Bystrzejowice Pierwsze, Janówek, Kolonia Wola Piasecka, Wola Piasecka, Kęblów, Piaski Wielkie.

Z uwagi na wymogi ustawowe ($\leq 20\%$ powierzchni i $\leq 30\%$ ludności gminy) do OR wybrano 4 jednostki o najwyższej koncentracji zjawisk kryzysowych, tworzące 3 podobszary OR:

Podobszar I – sołectwa Wola Piasecka i Kęblów; – powierzchnia 982 ha (ok. 5,73% gminy), ludność 682 os. (ok. 6,58% gminy);

Podobszar II – Obszar II w mieście Piaski;

– powierzchnia 150 ha (ok. 0,88% gminy), ludność 985 os. (ok. 9,51% gminy);

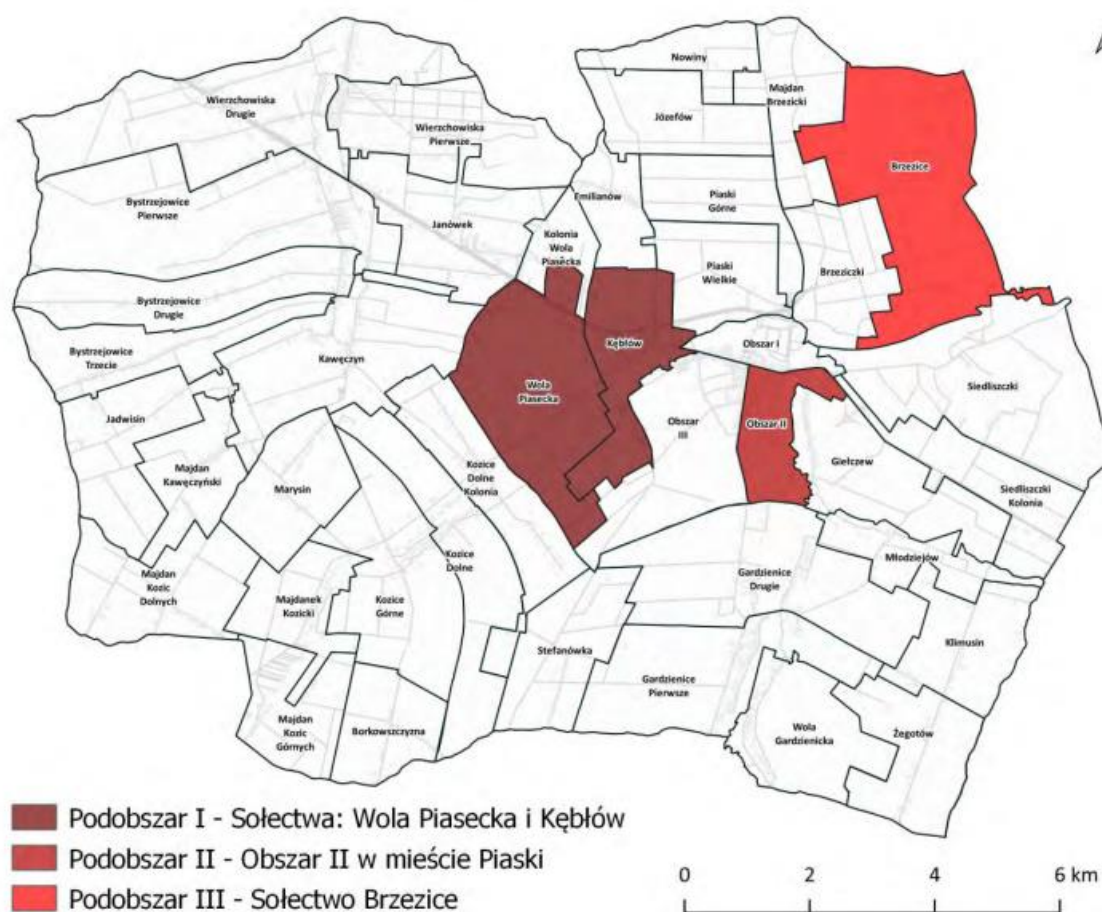
Podobszar III – sołectwo Brzezice;

– powierzchnia 897 ha (ok. 5,23% gminy), ludność 436 os. (ok. 4,21% gminy).

Łącznie OR zajmuje 2 029 ha (ok. 11,84% powierzchni gminy) i jest zamieszkały przez 2 103 osoby (ok. 20,30% ludności).

Wyznaczony obszar rewitalizacji cechuje się najwyższym natężeniem niekorzystnych zjawisk, takich jak: spadek liczby ludności i starzenie się populacji, ubóstwo i wysoki odsetek gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej, bezrobocie oraz ograniczona aktywność gospodarcza (m.in. wysoki udział podmiotów wyrejestrowanych lub zawieszonych), niska aktywność obywatelska i obniżone poczucie bezpieczeństwa (m.in. interwencje w sprawach domowych), degradacja przestrzeni publicznych, niedobory zieleni i jakości estetycznej, niewystarczająca dostępność budynków i usług dla osób ze szczególnymi potrzebami, niskoemisyjna nieefektywność zasobu (m.in. wysoki udział indywidualnych, emisyjnych źródeł ciepła). Celem nadrzędnym dla wskazanego obszaru jest: wyprowadzenie podobszarów z kryzysu poprzez zintegrowane działania społeczne, przestrzenne i gospodarcze oraz poprawę jakości życia mieszkańców.

Mapa 7 - Obszar rewitalizacji na terenie Gminy Piaski

Źródło: Gminny Program Rewitalizacji Gminy Piaski na lata 2021-2030

OR łączy się funkcjonalnie z ciągami mobilności (pieszo-rowerowymi), zielono-błękitną infrastrukturą (dolina Gielczwi, tereny zieleni miejskiej) oraz terenami aktywności gospodarczej. Zakres przestrzenny OR oraz listę przedsięwzięć flagowych uszczegóławia GPR Piaski 2021–2030 i załączniki do dokumentu.

Nadrzędnym celem działań w OSI/OR jest poprawa jakości życia mieszkańców – rozumiana jako zapewnienie bezpieczeństwa, godziwych warunków mieszkaniowych, dostępu do opieki zdrowotnej i

usług społecznych, dobrej edukacji i oferty kulturalnej, poprawy stanu środowiska i ładu przestrzennego oraz ożywienie społeczno-gospodarcze. Realizacja przedsięwzięć integrujących komponent infrastrukturalny oraz społeczny – ma wyprowadzić obszary zdegradowane ze stanu kryzysowego. Realizacja działań w OSI/OR będzie kontynuacją dotychczasowych inicjatyw oraz uruchomieniem nowych projektów o charakterze skoordynowanym i wieloletnim. Efektem ma być trwałe ożywienie społeczno-gospodarcze i przestrzenne oraz wzmocnienie odporności obszarów kryzysowych.

Priorytetowe kierunki interwencji w OSI/OR:

- odnowa i zazielenianie przestrzeni publicznych, poprawa dostępności i estetyki;
- modernizacja budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej (dostępność, termomodernizacja, OZE), ograniczenie „kopciuchów”;
- rozwój usług społecznych i zdrowotnych (teleopieka, kluby seniora, wsparcie rodzin, streetworking), wzmocnienie BRD i poczucia bezpieczeństwa;
- aktywizacja gospodarcza: „lokale na start”, wsparcie przedsiębiorczości i ekonomii społecznej;
- partycypacja i animacja – mikrogranty, wolontariat, wydarzenia integrujące społeczność.

10. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Piaski

10.1. Kontekst regionalny i ponadlokalny

Biorąc pod uwagę procesy kształtujące elementy struktury funkcjonalno-przestrzennej w gminie przyjmuje się, że model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa lubelskiego przedstawiony w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku stanowi trwałą podstawę do wytyczania kierunków rozwoju społeczno-gospodarczego, współpracy ponadlokalnej przy jednoczesnym uwzględnianiu zasady zrównoważonego rozwoju Gminy Piaski.

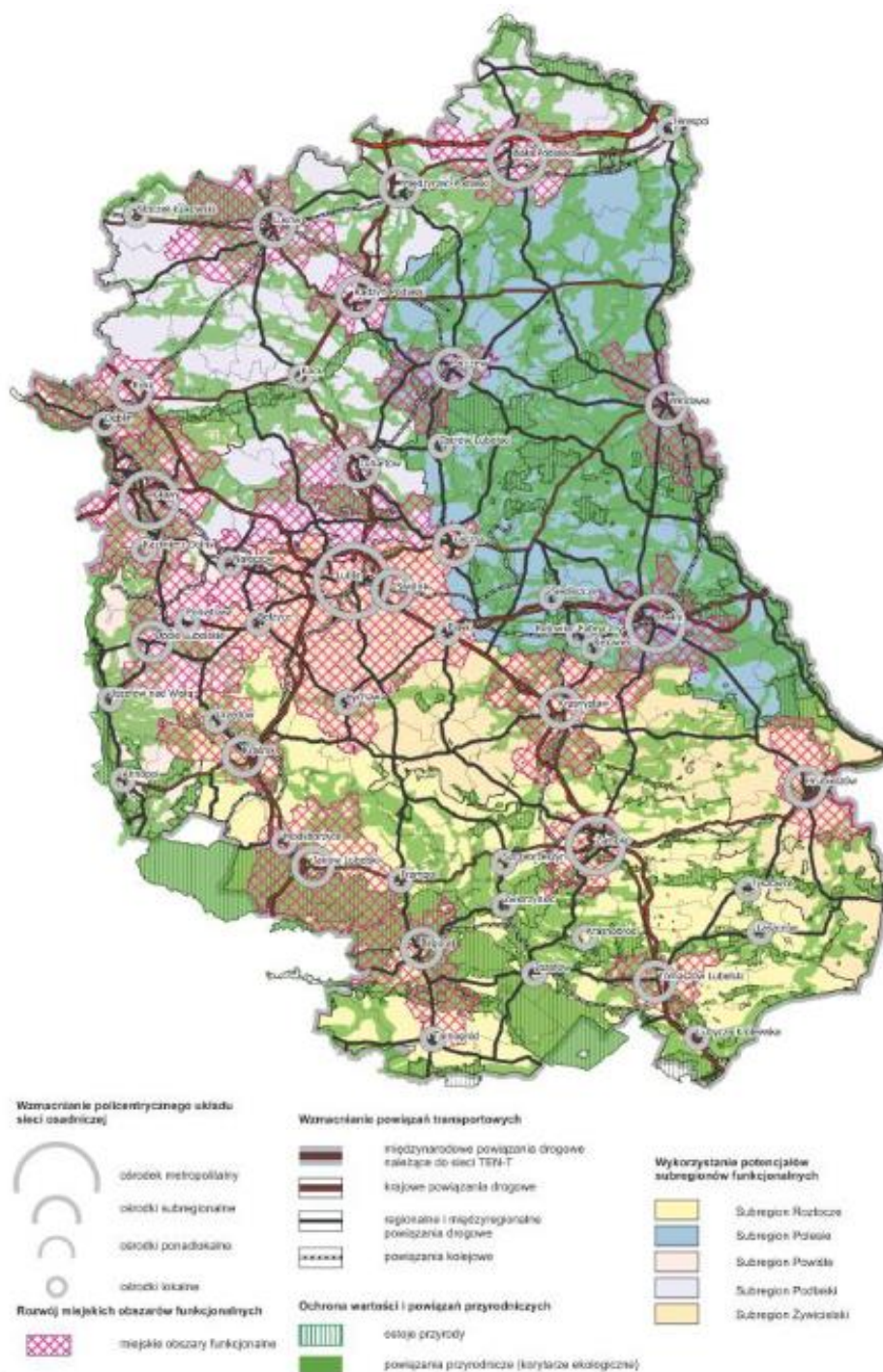
Uwzględniając występujące zasoby i potencjały, oraz zagospodarowanie terenu w ramach Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego (PZPWL) wskazuje podstawowe elementy struktury funkcjonalno-przestrzennej, dla których określa się elementy rozwojowe oraz wskazuje działania służące utrzymaniu i wzmocnieniu ich funkcji w odniesieniu do: elementów węzłowych i liniowych układu antropogenicznego oraz elementów węzłowych i pasmowych układu naturalnego, elementów obszarowych przenikania się układu naturalnego i antropogenicznego. Istnieje zatem potrzeba wzmocnienia spójności i rozwijania powiązań funkcjonalnych w wymiarze regionalnym w ramach modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa lubelskiego.

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy, rozumiany jest jako docelowy układ elementów składowych przestrzeni i zawiera m.in.:

- a) strukturę sieci osadniczej wraz z rolą i hierarchią jednostek osadniczych,
- b) system powiązań przyrodniczych,
- c) główne korytarze i elementy sieci transportowych, w tym pieszych i rowerowych,
- d) główne elementy infrastruktury technicznej i społecznej.

Uwzględniając występujące zasoby i potencjały, oraz zagospodarowanie terenu w ramach PZPWL wskazuje podstawowe elementy struktury funkcjonalno-przestrzennej, dla których określa się elementy rozwojowe oraz wskazuje działania służące utrzymaniu i wzmocnieniu ich funkcji w odniesieniu do: elementów węzłowych i liniowych układu antropogenicznego oraz elementów węzłowych i pasmowych układu naturalnego, elementów obszarowych przenikania się układu naturalnego i antropogenicznego. Istnieje zatem potrzeba wzmocnienia spójności i rozwijania powiązań funkcjonalnych w wymiarze regionalnym w ramach modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa lubelskiego.

Mapa 8 - Model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa lubelskiego

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku

Punktem odniesienia dla kształtowania ładu przestrzennego w Gminie Piaski jest również model struktury funkcjonalno-przestrzennej Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego, uwzględniający regionalną politykę rozwoju określoną w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku. Organizuje on warunki przestrzenne dla alokacji funkcji społeczno-gospodarczych i poszczególnych inwestycji. Określone w Strategii inicjatywy lokalne stanowią komplementarne przedsięwzięcia wobec projektów strategicznych i łącznie przyczyniają się do realizacji priorytetów rozwojowych, które są w pełni spójne z celami wyznaczonymi na poziomie regionalnym.

Mapa 9 - Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego

MODEL STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ LUBELSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO

Źródło: Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego do roku 2030

Na strukturę funkcjonalno-przestrzenną LOM składają się elementy stanowiące niezależnie funkcjonujące układy i struktury lub budujące strefy funkcjonalne będące obszarami o zbliżonych bądź powiązanych funkcjach i kierunkach rozwoju, które ukształtowały się w wyniku rozwoju obszaru i działalności człowieka. Wykazują one cechy modelu węzłowo-pasmowej policentrycznej koncentracji, dla którego charakterystyczny jest rozwój hierarchicznej sieci wielofunkcyjnych ośrodków osadniczych oraz rozwój urbanizacji w ramach zwartych struktur jednostek osadniczych i na kierunkach trzech głównych powiązań komunikacyjnych zapewniających spójność wewnętrzną obszaru i jego powiązania zewnętrzne.

Funkcjonowanie i rozwój elementów antropogenicznych struktury przestrzennej uzależnione są od warunków przyrodniczych, czyli elementów składających się na układ naturalny współtworzący niniejszą strukturę funkcjonalno-przestrzenną.

Zagospodarowanie przestrzenne Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego powinno umożliwiać osiągnięcie trwałego wzrostu gospodarczego, przy zapewnieniu poprawy stanu środowiska przyrodniczego i umożliwieniu obecnym i przyszłym mieszkańcom obszaru dostępu do zasobów przyrody i dóbr kultury. Powinno ono także zwiększać integrację funkcjonalną pomiędzy najważniejszymi ogniwami układu osadniczego i produkcyjnego, ich relacje z układem regionalnym oraz powiązania z otoczeniem krajowym i międzynarodowym.

Sposób zagospodarowania i rozmieszczenie poszczególnych elementów zagospodarowania sprzyjać powinien również eliminowaniu lub minimalizowaniu konfliktów przestrzennych na terenie Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego, które mogą powstać pomiędzy funkcjami społecznego społeczno-gospodarczymi na tle wykorzystywania ograniczonej przestrzeni i jej ograniczonych zasobów.

10.2. Struktura funkcjonalno-przestrzenna Gminy Piaski

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Piaski stanowi docelowy, uporządkowany układ elementów przestrzeni, który kierunkuje lokalny rozwój w sposób spójny z dokumentami wyższego rzędu (w szczególności Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030 oraz Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego – PZPWL).

Jest on narzędziem integrującym wymiar społeczny, gospodarczy i środowiskowy, a jednocześnie uwzględniającym konieczność współpracy ponadlokalnej i zasadę zrównoważonego rozwoju. Oparty jest na czterech współdziałających „sieciach” – osadniczej, przyrodniczej, transportowej (w tym pieszej i rowerowej) oraz infrastrukturze technicznej i społecznej. Każda z nich ma własną logikę, ale dopiero ich integracja daje efekt w postaci wysokiej jakości życia, konkurencyjności gospodarczej oraz odporności klimatycznej Gminy Piaski. Na ich styku wyznacza się strefy przenikania (kontaktowe), które wymagają szczególnych standardów kształtowania ładu przestrzennego, dostępności i klimatu lokalnego. Model wskazuje obszary o znaczeniu strategicznym (silne węzły usługowe i korytarze transportowe), tereny o wysokim potencjale rozwojowym (np. obszary koncentracji zabudowy i aktywności gospodarczej) oraz obszary wrażliwe (cenne przyrodniczo, wymagające ochrony, retencji, rekultywacji lub rewitalizacji). Na tej podstawie wyznacza się działania wzmacniające potencjał funkcjonalno-przestrzenny oraz zapobiegające konfliktom przestrzennym.

a) Struktura sieci osadniczej i hierarchia jednostek

Trzon stanowi miasto Piaski – ośrodek usług publicznych wyższego rzędu (administracja, edukacja, kultura, zdrowie) i rynek pracy dla otaczających miejscowości. Wokół niego funkcjonuje gradacja wsi sołeckich (ośrodki podstawowych usług i aktywności) oraz mniejszych miejscowości mieszkaniowo-rolniczych. Kierunek: policentryczny i kompaktowy rozwój — koncentracja nowych usług i funkcji w Piaskach oraz w wybranych ośrodkach sołeckich, dogęszczanie w granicach istniejących układów, ograniczanie rozpraszania zabudowy i kosztów obsługi. W strefach aktywności gospodarczej preferowane są planowo uzbrojone, dobrze skomunikowane tereny. Poniższa mapa przedstawia stan obecny istniejącej zabudowy mieszkaniowej i nie oznacza zakazu zabudowy w pozostałych częściach gminy. Dalszy rozwój osadnictwa planowany jest zgodnie z obowiązującymi MPZP i indywidualnymi decyzjami planistycznymi.

Mapa 10 - Struktura sieci osadniczej i hierarchia jednostek

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDOT10k

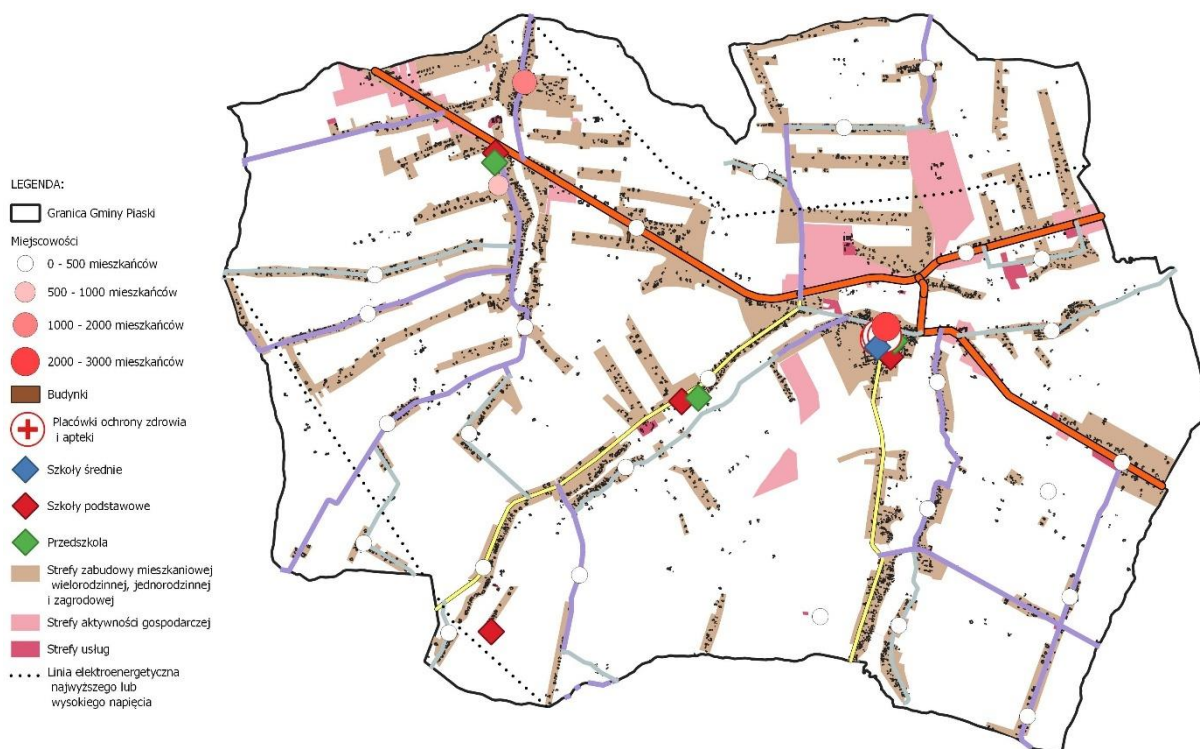
b) System powiązań przyrodniczych (zielono-błękitnych)

Mapa 11 - System powiązań przyrodniczych w Gminie Piaski

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDOT10k

Mapa 13 - Główne elementy infrastruktury technicznej i społecznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDOT10k

e) Integracja czterech sieci i zasady kształtowania

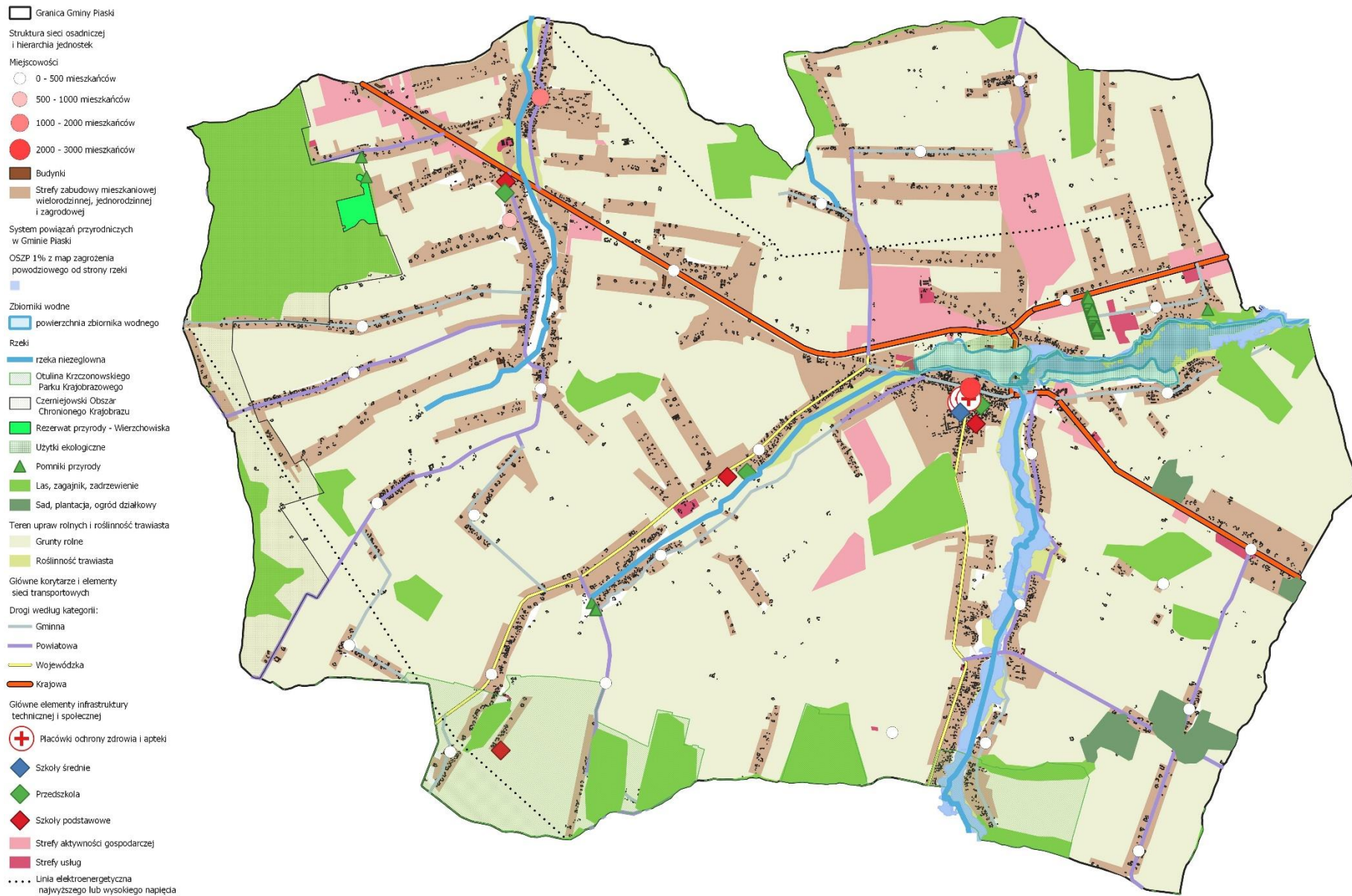
Model działa jak układ naczyń połączonych: nowe funkcje osadnicze lokalizuje się tam, gdzie istnieje lub można racjonalnie doprowadzić infrastrukturę techniczną i transport, a standardem w przestrzeniach publicznych staje się zielono-błękitna infrastruktura i retencja. W strefach styku układu naturalnego i antropogenicznego obowiązują podwyższone standardy: priorytet retencji i zieleni, ciągłość tras pieszo-rowerowych, dostępność dla osób ze szczególnymi potrzebami, ład krajobrazowy (gabaryty, forma, materiały), ochrona osi widokowych.

Model stanowi punkt odniesienia dla planu ogólnego i MPZP oraz listy projektów strategicznych: rewitalizacja i węzeł usług w Piaskach, spójna mobilność (chodniki, drogi rowerowe, BRD, transport publiczny), domknięcie sieci komunalnych i systemowe zagospodarowanie wód opadowych, ochrona i łączenie korytarzy przyrodniczych, modernizacja i „zazielenienie” infrastruktury społecznej. Jest też podstawą do pozyskiwania środków zewnętrznych (FEL, FEnIKS, FERS, ZIT LOM, instrument rewitalizacji), ponieważ jednoznacznie pokazuje terytorializację interwencji i ich komplementarność.

Efektom stosowania modelu jest przestrzeń gminy, w której hierarchia ośrodków, przyroda, transport i infrastruktura techniczno-społeczna są projektowane „w jednym planie” – tak, by zwiększać dostępność usług, wspierać lokalną gospodarkę, poprawiać jakość środowiska i odporność na zmiany klimatu oraz zapewniać mieszkańcom Piaski wysoki komfort życia.

W rezultacie Gmina Piaski otrzymuje przejrzysty plan funkcjonalny obejmujący: hierarchię ośrodków i usług, szkielety transportowe i techniczne oraz sieć przyrodniczą, których współdziałanie ma zwiększać dostępność do usług, wspierać lokalną gospodarkę, poprawiać jakość środowiska i odporność na zmiany klimatu, a przede wszystkim – zapewniać wysoki komfort życia mieszkańców w harmonijnej, dobrze zaprojektowanej przestrzeni.

Mapa 14 - Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Piaski

Źródło: opracowanie własne

10.3. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania polityki przestrzennej

Wyznaczenie docelowego modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Piaski pociąga za sobą konieczność określenia warunków jego wdrożenia. W praktyce oznacza to zdefiniowanie ustaleń i rekomendacji dotyczących sposobu prowadzenia lokalnej polityki przestrzennej w całej gminie – zarówno w wymiarze inwestycyjnym (co i gdzie realizować), jak i regulacyjnym (jakimi zasadami się kierować). Wszystkie działania powinny być kształtowane w duchu zrównoważonego rozwoju, z poszanowaniem ładu przestrzennego, integralności środowiska i czytelności funkcji.

Punktem odniesienia pozostają dokumenty wyższego rzędu (w tym Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030 i PZPWL), a także uwarunkowania wynikające z ponadlokalnych modeli przestrzennych i wyznaczonych obszarów strategicznej interwencji. Na tym tle model gminny wskazuje obszary kluczowe dla osiągnięcia celów strategii (strefy koncentracji usług i osadnictwa, korytarze transportowe i przyrodnicze, obszary rewitalizacji oraz tereny o wysokich walorach krajobrazowych), a także przewidywane konflikty funkcji i sposoby ich łagodzenia. Ustalenia te staną się podstawą planu ogólnego gminy, zmian i sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz decyzji lokalizacyjnych.

Ustalenia i rekomendacje wskazują przewidywane lub pożądane działania w dziedzinie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej, ujmując najważniejsze potrzeby w zakresie: planowania wielofunkcyjnych przestrzeni, zapewnienia terenów dla prowadzenia aktywności gospodarczej, określenia stref inwestycyjnych oraz wykluczonych z aktywności gospodarczej, utrzymania terenów rolnych i leśnych objętych ochroną, ochrony krajobrazu kulturowego. Zidentyfikowane ustalenia i rekomendacje sygnalizują działania niezbędne lub pożądane do realizacji strategii. Należy jednak pamiętać, że ich zakres będzie ustalany indywidualnie, w zależności od charakteru gmin, wizji rozwoju czy też zapisów dokumentów planistycznych.

Dla modelu opracowane zostały wynikające z niego ustalenia i rekomendacje w stosunku do wyznaczonych stref i obszarów. Sformułowane wskazania dzięki swojej powszechności obowiązywania, mają za zadanie kształtować w przyszłości zrównoważony ład przestrzenny obszaru funkcjonalnego. Należy również zaznaczyć, iż jako uwarunkowanie zewnętrzne w kształtowaniu wniosków wzięto pod uwagę ustalenia i rekomendacje modeli na poziomie kraju i województwa, wyznaczone w odpowiednich dokumentach strategicznych, wyznaczone w nich OSI oraz rezerwy terenu potrzebne na realizację inwestycji. Mając na uwadze elementy sieciowe i obszary tworzące strukturę funkcjonalno-przestrzenną określa się ustalenia i rekomendacje dotyczące lokalnych polityk przestrzennych.

Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie, zgodnie z zapisami ustawy o samorządzie gminnym, mogą dotyczyć między innymi:

- a) zasad ochrony środowiska i jego zasobów, w tym ochrony powietrza, przyrody i krajobrazu,
- b) zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej,
- c) kierunków zmian w strukturze zagospodarowania terenów, w tym określenia szczególnych potrzeb w zakresie nowej zabudowy mieszkaniowej,
- d) zasad lokalizacji obiektów handlu wielkopowierzchniowego w rozumieniu ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2024 r. poz. 1130),
- e) zasad lokalizacji kluczowych inwestycji celu publicznego,
- f) kierunków rozwoju systemów komunikacji, infrastruktury technicznej i społecznej,
- g) zasad lokalizacji urządzeń wytwarzających energię o mocy zainstalowanej przekraczającej 500 kW,
- h) zasad lokalizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko,
- i) zasad kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej,
- j) zasad kształtowania zagospodarowania przestrzennego na obszarach zdegradowanych i obszarach rewitalizacji oraz obszarach wymagających przekształceń, rehabilitacji, rekultywacji lub remediacji;

Tabela 4 - Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania polityki przestrzennej

<p>W zakresie zasad ochrony środowiska i jego zasobów, w tym ochrony powietrza, przyrody i krajobrazu:</p>
<p>Ustalenia:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. W sezonie grzewczym występuje nasilenie niskiej emisji z sektora komunalno-bytowego. 2. Na terenie gminy znajdują się cenne elementy przyrodnicze (korytarze ekologiczne, doliny cieków, zadrzewienia śródpolne, kompleksy leśne) wymagające ochrony ciągłości. 3. Rozproszona zabudowa prowadzi do fragmentacji siedlisk i wzrostu kosztów obsługi infrastrukturalnej. 4. Istnieje wysoki potencjał zielono-błękitnej infrastruktury (parki deszczowe, ogrody deszczowe, zielone ulice) dla poprawy klimatu lokalnego i retencji. 5. Sieć przyrodnicza gminy może stanowić rdzeń oferty rekreacyjno-turystycznej (ścieżki pieszo-rowerowe, edukacja przyrodnicza). 6. Ochrona powietrza i klimatu lokalnego jest kluczowym elementem ładu przestrzennego i powinna być uwzględniana w projektowaniu ulic oraz zabudowy. 7. Obszary o uregulowanym statusie prawnym ochrony (np. formy ochrony przyrody, strefy ochrony wód podziemnych) podlegają rygorom ograniczającym presję inwestycyjną. 8. Występują strefy lokalnych podtopień po deszczach nawalnych — konieczne są działania retencyjne i planistyczne. <p>Rekomendacje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Systemowe wdrażanie zielonej infrastruktury: pasów zieleni, zielonych dachów/elewacji, ogrodów deszczowych, „zielonych ulic” przy każdej modernizacji drogi. 2. Aktualizacja lokalnego planu adaptacji do zmian klimatu z mapą „hot-spotów” podtopień i wysp ciepła. 3. Zapewnienie spójności systemu przyrodniczego gminy z siecią regionalną. 4. Wprowadzenie „zielonych standardów inwestycji”: minimalna powierzchnia biologicznie czynna, obowiązkowa retencja na działce (np. 10/15/20 l/m² dachu), limit nawierzchni nieprzepuszczalnych. 5. W procesie lokalizacji inwestycji uwzględniać mapy zagrożenia i ryzyka powodziowego; w strefach ryzyka stosować NBS i ograniczać nową zabudowę. 6. Ograniczanie presji inwestycyjnej na obszarach o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych; preferencja dla terenów przekształconych i niższych klas bonitacyjnych gleb. 7. Na obszarach cennych przyrodniczo: utrzymanie przestrzeni wolnych od zabudowy, zapewnienie ciągłości migracji zwierząt oraz łączenie płatów zieleni w jednoznaczne korytarze. 8. Przy ocenie zamierzeń przestrzennych walory przyrodnicze traktować jako kryterium nadrzędne (bilans przyrodniczy/klimatyczny każdej znaczącej inwestycji). 9. Minimalizacja wpływu obiektów kubaturowych na krajobraz: ograniczanie powierzchni zabudowy i wysokości w strefach ekspozycji, kształtowanie gabarytów zgodnie z sylwetą miejscowości. 10. Dla ochrony terenów cennych i rolnych: ograniczać nowe tereny zabudowy poza istniejącymi układami lub ich bezpośrednim sąsiedztwem (preferencja zabudowy zwartej), zachować tereny cenne przyrodniczo i użytki rolne kl. I–III, eliminować konflikty przestrzenne przez właściwe relacje terenów zabudowanych i otwartych (bufory zieleni, pasy filtracyjne). 11. Rozwijać lokalny monitoring środowiskowy (powietrze, hałas, temperatura, woda opadowa) i publiczny panel wskaźników, aby wspierać decyzje planistyczne i edukację mieszkańców.
<p>W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:</p>
<p>Ustalenia:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Na obszarze Gminy Piaski występują liczne obiekty i układy zabytkowe (m.in. sakralne, folwarczne, ruralistyczne, mała architektura), o istotnej wartości historycznej i tożsamościowej. 2. Część obiektów powojennej kultury współczesnej (lata 60–80.) traci funkcje, jest niedoinwestowana i zagrożona degradacją.

3. Krajobraz kulturowy (osie widokowe, dominanty, historyczne układy ulic) nie jest w pełni chroniony zintegrowanymi narzędziami planistyczno-konserwatorskimi.
4. Istotna część zasobu znajduje się poza rejestrami/ewidencjami konserwatorskimi (np. kapliczki, dawne zagrody, detale), co utrudnia skuteczną ochronę.
5. Postępuje dewaloryzacja estetyczna przestrzeni śródmiejskich i wiejskich (chaos reklamowy, przypadkowe szyldy, niekontrolowane termomodernizacje).
6. Działania edukacyjne i promocyjne w zakresie ochrony dziedzictwa są punktowe; brakuje spójnego programu dla szkół i mieszkańców.
7. Potencjał dziedzictwa dla turystyki kulturowej i wizerunku gminy jest niedostatecznie zagospodarowany (brak spójnych szlaków/produktów).

Rekomendacje:

1. Na bieżąco aktualizować gminną ewidencję zabytków oraz inwentaryzację krajobrazów kulturowych (w tym małej architektury i detalu).
2. Preferować rewitalizację i adaptację obiektów do nowych funkcji („preserve–adapt–reuse”) z wykorzystaniem środków zewnętrznych; premiować projekty łączące konserwację z ożywieniem społecznym/gospodarczym.
3. Opracować wytyczne architektoniczno-urbanistyczne dla stref w sąsiedztwie zabytków (wysokości, linie zabudowy, dachy, materiały, kolorystyka, ogrodzenia).
4. Wprowadzić standardy w zakresie reklam i szyldów (kodeks estetyczny) dla centrum Piask i przestrzeni wiejskich.
5. W planie ogólnym i MPZP wyznaczyć strefy ochrony konserwatorskiej i korytarze widokowe, z jasnymi parametrami gabarytowymi i zasadami przekształceń.
6. Uruchomić program opieki nad zabytkami gminy (w tym mikrogranty na prace konserwatorskie, małą architekturę, detale), z komponentem doradczym dla właścicieli.
7. Rozwinąć uczestniczące formy opieki: wolontariat konserwatorski, adopcje obiektów przez szkoły/NGO/sołectwa, lokalne konkursy na najlepsze renowacje.
8. Stworzyć ofertę turystyki kulturowej: szlaki tematyczne (sakralny, folwarczny, rzemieślniczy), questy, aplikacja audio, wydarzenia (jarmarki, plenery, rekonstrukcje).
9. Chronić i promować dziedzictwo niematerialne (warsztaty rzemiosła, kuchnia regionalna, muzyka/obrzędy), łącząc je z edukacją szkolną i marką gminy.
10. Wprowadzić zasadę „bezpiecznej termomodernizacji” zabytków i budynków wartościowych: audyt konserwatorski, ochrona detalu, eliminacja styropianizacji fasad od frontu.

W zakresie kierunków zmian w strukturze zagospodarowania terenów, w tym określenia szczególnych potrzeb w zakresie nowej zabudowy mieszkaniowej

Ustalenia:

1. Utrzymuje się trend suburbanizacji i presja na jednorodziną zabudowę ekstensywną, szczególnie wzdłuż głównych dróg.
2. Rozpraszanie zabudowy powoduje zanik form zwartych i wzrost kosztów uzbrojenia oraz transportu publicznego.
3. Niewystarczająca podaż zróżnicowanych mieszkań (dla młodych, seniorów, najem długoterminowy/TBS) w Piaskach i ośrodkach sołeckich.
4. Wysoka fragmentacja własności utrudnia scalanie i racjonalne kształtowanie nowych kwartałów zabudowy.
5. Nowe osiedla są często monofunkcyjne (mieszkaniowe bez usług codziennych) i o niskiej intensywności.
6. Niedobory infrastruktury komunalnej (kanalizacja, deszczówka) ograniczają możliwości rozwoju na części terenów przeznaczonych pod zabudowę.
7. W centrum Piask i przy głównych ulicach występują niedoinwestowane/nieużytkowane działki (potencjał pod dogęszczenie i rewitalizację).
8. Ekspansja zabudowy może kolidować z glebami wysokich klas bonitacyjnych i korytarzami przyrodniczymi.

Rekomendacje:

1. Z uwagi na położenie Gminy przy krajowych szlakach komunikacyjnych (ze zjazdami z dróg ekspresowych na terenie gminy) oraz w zasięgu oddziaływania aglomeracji lubelskiej (z lokalizacją portu lotniczego od strony wschodniej aglomeracji), zasadne jest wyznaczanie w dokumentach planistycznych znacznych terenów inwestycyjnych (usługowo-produkcyjnych, logistycznych) oraz mieszkaniowych (w tym zabudowy zagrodowej) w ilości większej niż wynika to z obecnych prognoz demograficznych.
2. Nowe tereny produkcyjno-usługowe należy lokować głównie w sąsiedztwie tras komunikacyjnych, zaś tereny mieszkaniowe należałoby lokować w pierwszej kolejności w sąsiedztwie już zabudowanych lub wyznaczonych w planach miejscowych obszarów zabudowy mieszkaniowej oraz z dala od obiektów uciążliwych oraz cennych przyrodniczo.
3. Zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna oraz jednorodzinna głównie winna być koncentrowana w szczególności na terenie Miasta Piaski (ośrodka gminnego) lub w jego sąsiedztwie.
4. Stymulować zwarty rozwój: priorytet dla uzupełnień i przekształceń, ograniczać zabudowę rozproszoną na terenach otwartych.
5. Zróżnicować typy zabudowy: niska i średnia intensywność, mieszkania dostępne, formy dla seniorów.
6. Planować funkcjonalne centra lokalne (w Piaskach i wybranych sołectwach) łączące mieszkania, usługi codzienne, kulturę i tereny rekreacji w zasięgu 5–15 minut pieszo/rowerem.
7. Wprowadzić normy zieleni i usług publicznych dla nowych kwartałów: min. PBC, drzewa uliczne, place zabaw, dostęp do szkoły, przedszkola, przystanku i terenów rekreacji.
8. Ułatwić scalanie i podziały: stosować scalenia i wtórne podziały, umowy urbanistyczne z inwestorami, wysokie standardy układów drogowych i parcelacji.
9. Zdefiniować docelowe wskaźniki intensywności i wysokości oraz gradację zabudowy w relacji do centrum, przystanków i osi usług.
10. Przy planowaniu terenów mieszkaniowych/usługowych chronić przestrzenie otwarte i gleby wysokiej klasy, a równocześnie tworzyć nowe przestrzenie publiczne (zieleńce, parki kieszonkowe, place, pasáže handlowe, boiska).
11. Projektować retencję i BZI w nowych inwestycjach (ogrody deszczowe, zbiorniki, nawierzchnie przepuszczalne) oraz zapewniać kompletne ciągi pieszo-rowerowe i BRD.
12. Dalszy rozwój osadnictwa planowany jest zgodnie z obowiązującymi MPZP i indywidualnymi decyzjami planistycznymi.
13. Rozwój zabudowy wielorodzinnej wraz z ofertą zachęcającą do osiedlania się w Gminie Piaski dla osób pracujących w Lublinie.

W zakresie zasad lokalizacji obiektów handlu wielkopowierzchniowego w rozumieniu ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym:**Ustalenia:**

1. Obiekty handlu wielkopowierzchniowego lokowane są głównie przy drogach wyższych klas (wojewódzkich/powiatowych), na obrzeżach miejscowości.
2. Istnieje ryzyko osłabienia lokalnych centrów usługowych i małych sklepów w śródmiejskich częściach Piask i w ośrodkach sołeckich.
3. Nowe lokalizacje OHW często mają niewystarczającą dostępność pieszą i rowerową oraz słabe powiązanie z transportem zbiorowym.
4. Obiekty generują istotny przyrost ruchu samochodowego, obciążając skrzyżowania i pogarszając bezpieczeństwo ruchu (BRD).
5. Brakuje spójnej, terytorialnej koncepcji rozmieszczenia handlu i usług.
6. Dominują układy „pudełkowe” z parkingiem frontowym, o niskich walorach estetycznych i słabej integracji z tkanką miejską.
7. Część potencjalnych terenów koliduje z korytarzami ekologicznymi/retencją lub wymaga kosztownego uzbrojenia technicznego.

Rekomendacje:

1. Preferować lokalizacje w istniejących centrach i przy ciągach usługowych, z pełnym dojściem pieszym/rowerowym i dostępem do transportu zbiorowego (przystanek ≤300–400 m).
2. Wspierać handel lokalny i targowiska tradycyjne (modernizacje, zadaszzenia, logistyka dostaw), jako uzupełnienie oferty OHW, nie jej substytut.
3. Stosować wytyczne MPZP i planu ogólnego oraz zapisy dokumentów wyższego rzędu przy lokalizacji OHW; dopuszczanie nowych terenów wyłącznie w zgodzie z tymi ustaleniami.
4. Wymagać miejskich standardów zagospodarowania: frontage przy ulicy (wejścia od strony chodnika), parkingi boczne/tylne, drzewa uliczne i BZI, mała architektura, ograniczenie reklam wielkoformatowych.
5. Zapewnić bezpieczne włączenia i obsługę transportową: układ wjazdów, drogi serwisowe, strefy dostaw od strony zaplecza (ekrany zielone), wyniesione przejścia i azyle dla pieszych, stojaki rowerowe.
6. Etapować i limitować skalę inwestycji w zależności od chłonności komunikacyjnej i popytu; analizować kumulację wpływów w promieniu oddziaływania (np. 10–15 min jazdy).
7. Promować formaty miejsko-dzielnicowe (partery usługowe + zabudowa wielofunkcyjna), zamiast wolnostojących „pudełek”; zachęcać do adaptacji/rewitalizacji istniejących obiektów.
8. W strefach wrażliwych środowiskowo stosować strefy buforowe i NBS; unikać lokalizacji kolizyjnych z korytarzami ekologicznymi i terenami retencji.

W zakresie zasad lokalizacji kluczowych inwestycji celu publicznego:**Ustalenia:**

1. Występuje zróżnicowanie jakości i standardu infrastruktury społecznej (edukacja, opieka zdrowotna, kultura, sport).
2. Część miejscowości jest niedostatecznie obsłużona instytucjami publicznymi i terenami rekreacji w zasięgu dojścia pieszego.
3. Występuje niedostateczna integracja funkcji (np. edukacja + kultura + sport + opieka), co obniża efektywność kosztową i dostępność usług.
4. Brakuje ujednoczonych standardów lokalizacji (dostępność pieszo-rowerowa/TP, retencja, PBC, dostępność dla OzN).
5. Niewystarczająco wykorzystuje się współdzielenie infrastruktury (między jednostkami gminy i z gminami sąsiednimi).
6. Rezerwy terenowe pod przyszłe obiekty celu publicznego są miejscami niepewne lub kolidują z korytarzami przyrodniczymi i retencją.
7. Cyfryzacja usług publicznych postępuje nierównomiernie; lokalizacje nie zawsze zapewniają odpowiednie zaplecze teleinformatyczne.

Rekomendacje:

1. Lokalizować inwestycje w centrach Piask i centrów lokalnych sołectw, w zasięgu 5–15 min dojścia/ dojazdu rowerem; unikać peryferyjnych, samochodocentrycznych lokalizacji.
2. Zapewnić ocenę dostępności transportowej (pieszo, rower, TP, BRD) oraz audyt środowiskowy (retencja/NBS, PBC) dla każdej inwestycji celu publicznego.
3. Koordynować lokalizacje z planem ogólnym i MPZP; nową inwestycję dopuszczać wyłącznie w zgodzie z ustaleniami planistycznymi i hierarchią ośrodków.
4. Priorytet dla obiektów wielofunkcyjnych (np. szkoła + biblioteka + dom kultury + sport + świetlica senioralna) i elastycznych (możliwość adaptacji funkcji).
5. Współdzielenie infrastruktury między jednostkami gminy i z gminami sąsiednimi (szkoły, biblioteki, boiska, opieka specjalistyczna), z harmonogramem i zasadami użytkowania.
6. Rezerwować i zabezpieczać tereny pod kluczowe obiekty celu publicznego w dokumentach planistycznych, z uwzględnieniem korytarzy przyrodniczych i stref retencji.
7. Wzmacniać ośrodki gminne i powiatowe jako miejsca koncentracji funkcji społeczno-gospodarczych (węzły usług), ograniczając dublowanie rzadkich specjalizacji na peryferiach.

8. Wprowadzić kryteria preferencji dla inwestycji z listy projektów SRG Piaski i/lub instrumentów terytorialnych (np. ZIT) – pierwszeństwo w realizacji i finansowaniu.
9. Zapewnić infrastrukturę cyfrową (szerokopasmowy internet, bezpieczeństwo IT) oraz przestrzeń dla e-usług w nowych/modernizowanych obiektach publicznych.
10. Prowadzić partycypację społeczną (konsultacje, warsztaty lokalizacyjne) przy większych inwestycjach, aby minimalizować konflikty i lepiej dopasować funkcje do potrzeb mieszkańców.

W zakresie kierunków rozwoju systemów komunikacji, infrastruktury technicznej i społecznej:

Ustalenia:

1. Niedobór infrastruktury rowerowej i pieszej w mniejszych miejscowościach oraz brak ciągłości tras między sołectwami a Piaskami.
2. Słaba integracja transportu publicznego (rozkłady/taryfy) na styku gmin i z ośrodkami powiatowymi; ograniczona oferta w godzinach pozaszczytowych.
3. Zróżnicowany stan techniczny dróg gminnych i powiatowych, miejscami niski poziom BRD (oświetlenie, przejścia, pobocza).
4. Niewystarczająca dostępność cyfrowa (szerokopasmowy internet, zasięg) w części sołectw; zróżnicowany poziom e-usług publicznych.
5. Dla poprawy powiązań i bezpieczeństwa konieczne jest wyznaczenie rezerw terenowych pod kluczowe inwestycje transportowe (drogi, trasy rowerowe, węzły).
6. Rozwój funkcji społeczno-gospodarczych powinien opierać się na terenach wskazanych w MPZP/planie ogólnym – dziś nie wszędzie mają one pełne uzbrojenie.
7. Atrakcyjne strefy rozwoju przedsiębiorczości koncentrują się przy głównych powiązaniach transportowych (podmiejskie lokalizacje, ośrodek gminny).
8. Niedopasowanie przepustowości odwodnienia i gospodarki deszczowej do zjawisk nawalnych opadów (lokalne podtopienia).
9. Nierówny standard infrastruktury społecznej (edukacja, zdrowie, kultura/sport) oraz ograniczona dostępność pieszo-rowerowa do części obiektów.

Rekomendacje:

1. Wyznaczyć spójną sieć tras rowerowych i ciągów pieszych łączących sołectwa z Piaskami oraz kluczowe usługi (szkoły, ośrodki zdrowia, urzędy, dworce/przystanki).
2. Zintegrować transport publiczny (koordynacja rozkładów, wspólne węzły, ujednolicona lub honorowana taryfa) i wprowadzać elastyczne formy dowozu w sołectwach.
3. Program modernizacji dróg lokalnych o znaczeniu międzygminnym: nośność, odwodnienie, oświetlenie, elementy BRD (wyniesione przejścia, azyle).
4. Planować infrastrukturę techniczną z wyprzedzeniem wobec terenów inwestycyjnych (wodkan, deszczówka, energia, łączność) – warunkiem dopuszczenia nowych terenów jest etapowe uzbrojenie.
5. Rozwijać szerokopasmowy internet i węzły łączności (Wi-Fi w przestrzeniach publicznych), tworzyć centra usług cyfrowych (punkty e-urzędowe, kompetencje cyfrowe).
6. Realizować inwestycje transportowe zgodnie z zasadami zrównoważonej mobilności i z poszanowaniem korytarzy ekologicznych.
7. Przywracać i usprawniać powiązania komunikacyjne wsi z ośrodkami gminnymi/powiatowymi, zapewniając dojścia do przystanków, stojaki rowerowe i węzły przesiadkowe.
8. Lokalizować strefy aktywności gospodarczej wyłącznie tam, gdzie istnieje lub zaplanowano pełne uzbrojenie oraz dobry dostęp do sieci drogowej/PT; stosować umowy urbanistyczne.
9. Rozbudować infrastrukturę społeczną w formule obiektów wielofunkcyjnych (edukacja + kultura + sport + senior), z pełną dostępnością pieszo-rowerową i do transportu publicznego.
10. Tworzyć parkingi P&R/Bike&R przy wlotach do Piask i przy przystankach węzłowych; porządkować ruch ciężki objazdami i oknami dostaw w śródmiejskich odcinkach.
11. Zapewnić ciągłość sieci lokalnej: węzły przesiadkowe, łącznice, drogi serwisowe i bezkolizyjne przejścia (piesi/rower) minimalizujące efekty bariery S12/S17.

W zakresie zasad lokalizacji urządzeń wytwarzających energię o mocy zainstalowanej przekraczającej 500 kW:

Ustalenia:

1. Rośnie zainteresowanie lokalizacją instalacji OZE >500 kW (farmy PV, elektrownie wiatrowe, biogazownie), przy jednoczesnych ograniczeniach sieciowych.
2. Przepustowość i możliwości przyłączeniowe sieci elektroenergetycznej są miejscami niewystarczające i wymagają wzmocnień/modernizacji.
3. Potencjalne tereny często kolidują z korytarzami ekologicznymi, glebami wysokich klas bonitacyjnych, obszarami cennymi krajobrazowo lub strefami retencji.
4. Istnieją ryzyka oddziaływań na otoczenie: hałas (wiatr/biogaz), migotanie cienia (wiatr), olśnienia/glare (PV), emisje zapachowe (biogaz), ruch ciężarowy w budowie/eksploatacji.
5. Brakuje ujednoczonych, gminnych standardów buforów i parametrów lokalizacyjnych (odległości od zabudowy wrażliwej, dróg, cieków, linii kolejowych).
6. Tereny przekształcone (poprzemysłowe, poeksploatacyjne) i pasy infrastrukturalne mają wysoki potencjał lokalizacyjny, ale często wymagają uzgodnień branżowych.
7. Bezpieczeństwo pożarowe (PV/biogaz) wymaga dedykowanych rozwiązań projektowych i dojazdów dla służb.

Rekomendacje:

1. Hierarchia lokalizacji: preferować tereny przekształcone, niższych klas bonitacyjnych, strefy przy istniejącej infrastrukturze (drogi/linie), unikać obszarów cennych przyrodniczo, korytarzy ekologicznych, stref retencji i ekspozycji krajobrazowych.
2. Zapisać w planie ogólnym/MPZP strefy preferencji i wykluczeń dla OZE >500 kW oraz warunki lokalizacji (bufory, PBC, retencja, krajobraz).
3. Wymagać kompleksowej OOS i bilansu krajobrazowego (hałas, cień/migotanie, odbłaski PV, ptaki/nietoperze, hydrologia, kumulacja oddziaływań) oraz wariantowania i kompensacji.
4. Wprowadzić bufory od zabudowy mieszkaniowej i wrażliwych funkcji oraz strefy bezpieczeństwa od dróg, linii kolejowych i lotnisk; dla turbin – uzgodnienia z instytucjami lotniczymi/obronnymi.
5. Bezpieczeństwo pożarowe i operacyjne: dojazdy pożarowe, hydranty, wyłączniki awaryjne, procedury reagowania, szkolenia OSP; monitoring instalacji i zdalne systemy alarmowe.
6. Partycypacja i korzyści lokalne: konsultacje społeczne, fundusz korzyści lokalnych (np. wsparcie OZE dla szkół/świetlic), programy edukacyjne, transparentna informacja o parametrach.
7. Logistyka budowy: trasy dojazdu, harmonogram dostaw, minimalizacja uciążliwości, naprawa dróg po zakończeniu prac, ochrona gleb i zieleni.
8. Monitoring eksploatacyjny: pomiary hałasu, obserwacje fauny, raporty roczne do gminy, przeglądy bezpieczeństwa i środowiskowe.
9. Instalacje OZE realizowane razem z magazynami energii.

W zakresie zasad lokalizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko:

Ustalenia:

1. Brak spójnych, lokalnych kryteriów oceny oddziaływania przestrzennego (krajobraz, hałas, zapach, hydrologia, ruch ciężki).
2. Niska świadomość mieszkańców w zakresie skutków środowiskowych i mechanizmów partycypacji.
3. Rozproszenie decyzji i słaba koordynacja międzygminna sprzyjają kumulacji oddziaływań w skali ponadlokalnej.
4. Na terenie gminy występują obszary cenne przyrodniczo oraz korytarze ekologiczne i strefy retencji – wrażliwe na ingerencje.
5. Część zamierzeń wymaga wzmocnień sieci infrastrukturalnych (energia, drogi, odwodnienie), co zwiększa presję na otoczenie.
6. W pobliżu zabudowy mieszkaniowej odczuwalne są uciążliwości transportowe (ruch ciężki, hałas) w fazie budowy i eksploatacji inwestycji.

Rekomendacje:

1. Utworzyć katalog obszarów ograniczonego inwestowania (strefy wykluczeń i buforów) względem siedlisk, korytarzy ekologicznych, retencji, osi widokowych oraz zabudowy wrażliwej.
2. Wprowadzić obowiązek oceny skumulowanego oddziaływania (cumulative impact) dla przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko – w promieniu oddziaływania funkcjonalnego.
3. Stosować procedury wczesnego informowania i konsultacji: spotkania, wizualizacje, modele hałasu/zapachu, jawny harmonogram inwestycji.
4. Zasada ostrożności i przezorności przy lokalizacji w sąsiedztwie form ochrony przyrody, korytarzy ekologicznych oraz wyznaczonych OSI/obszarów wrażliwych.
5. Planując strefy aktywności o podwyższonej uciążliwości, zapewnić odpowiednie oddalenie od sieci osadniczej i przyrodniczej, korytarze transportu ciężkiego oraz zielone bufory.
6. Realizacja przedsięwzięć infrastrukturalnych nie może naruszać równowagi sieci osadniczej ani powodować znaczących uciążliwości (BRD, hałas, zapach) dla mieszkańców; wymagane standardy „kompletnej ulicy” i retencji.
7. Wyklucza się lokalizację inwestycji zagrażających zdrowiu mieszkańców oraz ingerujących w krajobraz otwarty, wiejski i zabytkowy w strefach ekspozycji i ochrony krajobrazu/kultury: korytarzach i osiach widokowych, strefach ochrony konserwatorskiej, w sąsiedztwie obiektów i układów zabytkowych, w korytarzach ekologicznych oraz w dolinach cieków i terenach retencji.

W zakresie zasad kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej:**Ustalenia:**

1. Ubywa gruntów rolnych klas I–III, widoczna jest presja przekształceń na cele nierolnicze (mieszkańówka rozproszona, usługi).
2. Rośnie rekreacyjne użytkowanie wsi (drugie domy, weekendowe), co zwiększa kolizje z funkcją rolną i ruchem maszyn.
3. Intensyfikacja gospodarki leśnej może rodzić konflikty z funkcją rekreacyjną, krajobrazem i korytarzami ekologicznymi.
4. Presja urbanizacyjna na rolniczą i leśną przestrzeń produkcyjną osłabia ciągłość pól, dojazdów rolniczych i zadrzewień śródpolnych.
5. Fragmentacja własności i dróg dojazdowych do pól utrudnia scalanie oraz nowoczesną agrotechnikę.
6. Zanik miedz, pasów zieleni i zadrzewień obniża bioróżnorodność, retencję i odporność upraw na erozję wiatrową.
7. Ryzyka klimatyczne (susza, nawalne deszcze, pożary w lasach) zwiększają potrzebę retencji i adaptacji w rolnictwie i leśnictwie.

Rekomendacje:

1. Zakaz trwałego odrolnienia gleb klas I–III bez uzasadnienia strategicznego; preferencja nowych funkcji na gruntach niższych klas i przekształconych.
2. Promować zalesienia/zakrzewienia na gruntach marginalnych oraz odtwarzanie zadrzewień śródpolnych i pasów wiatrochronnych (program mikrograntów, ulgi).
3. Chronić lasy wielofunkcyjne i siedliskowe; w planach przewidywać ciągłość leśnych korytarzy ekologicznych i strefy buforowe przy siedliskach.
4. Zachęty do rolnictwa ekologicznego i krótkich łańcuchów dostaw (targowiska, przetwórstwo lokalne, promocja marki „z Piask”).
5. Scalania i wymiany gruntów oraz ochrona i odtwarzanie dróg dojazdowych do pól (zakaz ich „zabudowywania”), by utrzymać funkcjonalność przestrzeni produkcyjnej.
6. Planować funkcje rekreacyjne w lasach (ścieżki, miejsca odpoczynku) tak, by nie ograniczać funkcji ekologicznej i produkcyjnej; rozdzielać intensywne trasy od ostoi fauny.
7. Adaptacja klimatyczna w rolnictwie i lesie: mała retencja (stawy, rowy chłonne), agroleśnictwo, dobór gatunków odpornych na suszę, pasy filtracyjne przy ciekach.

8. Strefy buforowe między zabudową a produkcją rolną/leśną (zieleń izolacyjna, organizacja dojazdów ciężkich), by ograniczyć konflikty sąsiedzkie i hałas/zapach.

W zakresie zasad kształtowania zagospodarowania przestrzennego na obszarach zdegradowanych i obszarach rewitalizacji oraz obszarach wymagających przekształceń, rehabilitacji, rekultywacji lub remediacji:

Wnioski:

1. Na terenie gminy występują zdegradowane enklawy zabudowy oraz nieaktywne/podupadłe tereny przemysłowe i magazynowe o niskiej jakości ładu przestrzennego.
2. Skumulowane problemy społeczne i infrastrukturalne: niższa aktywność zawodowa, ubóstwo energetyczne, deficyty usług i przestrzeni publicznych, niedoinwestowana infrastruktura techniczna.
3. Część obszarów ma zdegradowaną tkankę mieszkaniową (przestarzałe instalacje, niska efektywność energetyczna, bariery dla OzN).
4. Występują luki i nieciągłości w sieci pieszo-rowerowej oraz obniżone bezpieczeństwo ruchu w strefach zamieszkania.
5. Niedobór zieleni urządzonej i BZI (mała retencja, przegrzewanie latem, podtopienia po deszczach nawalnych).
6. Nierównomierne tempo i skala działań rewitalizacyjnych – brak pełnego pokrycia najbardziej potrzebujących miejscowości.
7. Część terenów może wymagać rekultywacji/remediacji (gleby, wody), co podnosi koszty wejścia inwestorów.
8. Słaba atrakcyjność inwestycyjna zdegradowanych działek (rozproszona własność, brak uzbrojenia, nieczytelne przeznaczenie planistyczne).

Rekomendacje:

1. Respektować postanowienia Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Piaski na lata 2021-2030, z pełnym pakietem projektów.
2. Tworzyć w odnowionych przestrzeniach punkty aktywności (dom kultury/świetlica, biblioteka, klub seniora, NGO), z usługami towarzyszącymi i zielenią.
3. Rewitalizacja mieszkaniowa: termomodernizacje „z poszanowaniem detalu”, likwidacja barier, wymiana źródeł ciepła na niskoemisyjne, programy najmu społecznego i TBS.
4. Porządkowanie własności i uzbrojenie: scalenia/wtórne podziały, umowy urbanistyczne, etapowe doprowadzanie mediów (wod-kan, deszczówka, energia, światłowód).
5. Zielono-błękitna rewitalizacja: parki kieszonkowe, ogrody deszczowe, zacienienie ulic, mała retencja, odbrukowywanie zbędnych powierzchni, standard „kompletnej ulicy”.
6. Rekultywacja/remediacja terenów zanieczyszczonych: audyty środowiskowe, plany remediacji, wykorzystanie środków ochrony środowiska; ponowne wykorzystanie.
7. Monitoring efektów: zestaw wskaźników społecznych (aktywność, bezrobocie, udział w kulturze), przestrzennych (m² zrewitalizowanych przestrzeni, BZI), środowiskowych (retencja, emisje), gospodarczych (nowe podmioty, miejsca pracy).
8. Partycypacja i animacja: budżet rewitalizacyjny, konkursy na mikroprojekty sąsiedzkie, kontrakty społeczne z mieszkańcami, wsparcie dla podmiotów ekonomii społecznej działających na obszarze rewitalizacji.

Źródło: opracowanie własne

Wdrożenie ustaleń wymaga powiązania dokumentów planistycznych z modelem struktury funkcjonalno-przestrzennej i systemem inwestycyjnym gminy. Rekomenduje się przygotowanie planu ogólnego z jednoznacznym odwzorowaniem hierarchii osadniczej, korytarzy transportowych i przyrodniczych, wyznaczeniem stref funkcjonalnych (w tym obszarów rozwoju, restrukturyzacji, ochrony i rewitalizacji) oraz wysokim poziomem standardów urbanistycznych i krajobrazowych. W miarę potrzeb należy aktualizować i sporządzać miejscowe plany, tak aby precyzyjnie prowadzić politykę przestrzenną w miejscach presji inwestycyjnej i wrażliwych środowiskowo. Dla inwestycji o znaczeniu ponadlokalnym należy zabezpieczyć rezerwy terenowe i korytarze, a dla stref aktywności gospodarczej – zapewnić pełne uzbrojenie i sprawny dostęp transportowy.

11. Spójność z celami na poziomie europejskim, krajowym i regionalnym

Strategia Rozwoju Gminy Piaski 2030 została przygotowana w pełnej zgodności z dokumentami nadrzędnymi i wykonawczymi szczebla UE – kraj – region. Wskazane ramy strategiczne stanowią „warunki brzegowe” dla celów, kierunków działań i systemu wdrażania, a jednocześnie otwierają możliwość skutecznego sięgania po środki zewnętrzne w perspektywie 2021–2027 (z horyzontem realizacji do 2030 r.). Strategia odpowiada na wyzwania zidentyfikowane w politykach publicznych i programach współfinansowanych z funduszy unijnych oraz budżetu państwa.

Źródło: opracowanie własne.

Źródło: opracowanie własne.

W kontekście spójności pionowej Strategia Rozwoju Gminy Piaski zachowuje pełną zgodność z celami i kierunkami wyznaczonymi na poziomie Unii Europejskiej, państwa oraz Województwa Lubelskiego. Cele i działania SRG są konsekwentnie mapowane na priorytety polityki spójności UE 2021–2027, krajowe strategie rozwoju oraz zapisy Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030. Jednocześnie utrzymana jest ciągłość z dokumentami o charakterze ponadlokalnym – w szczególności Strategią Rozwoju Ponadlokalnego Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego – oraz z gminnymi dokumentami planistycznymi, co zapewnia jednolity kierunek interwencji i ułatwia koordynację przedsięwzięć.

Strategia integruje ponadto cztery wymiary rozwoju: społeczny, gospodarczy, przestrzenny oraz klimatyczno-środowiskowy. Wymiary te określone są jako kluczowe również na poziomie regionalnym, krajowym czy europejskim. Każdy cel strategiczny jest projektowany tak, aby wspierał pozostałe, a planowane działania łączyły projekty „twarde” (infrastrukturalne) z „miękkimi” (społecznymi, edukacyjnymi, animacyjnymi). Dzięki temu interwencje wzmacniają się nawzajem: poprawa usług publicznych i przestrzeni idzie w parze z aktywizacją mieszkańców, rozwojem przedsiębiorczości, zieloną transformacją i adaptacją do zmian klimatu.

Dodatkowo konstrukcja celów, kierunków działań i systemu wdrażania uwzględnia obowiązujące wymogi regulacyjne oraz programowe (warunki podstawowe, kwalifikowalność wydatków, logika wskaźników i monitoring). Tak zaprojektowana Strategia stanowi gotową podstawę do pozyskiwania środków zewnętrznych – w tym funduszy UE i krajowych – oraz do ich efektywnego rozliczania. Wyraźne

przypisanie wskaźników do celów i projektów umożliwia przejrzyste raportowanie postępów i ułatwia montaż finansowy inwestycji.

Jednym z elementów Rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady jest przedstawienie podstawowych założeń i Celów Tematycznych dla Polityki Spójności oraz proponowanych zasad funkcjonowania programów operacyjnych w perspektywie 2021–2027. Strategia uwzględnia ramy Polityki Spójności 2021–2027 (m.in. rozporządzenie ogólne oraz rozporządzenia EFRR i EFS+) i ukierunkowuje interwencje Piask na realizację celów polityki:

- PO1 – „Bardziej inteligentna Europa”: wsparcie MŚP, innowacji i kompetencji (G1, G3, G5).
- PO2 – „Bardziej przyjazna środowisku i niskoemisyjna Europa”: OZE, efektywność energetyczna, GOZ, adaptacja do zmian klimatu (KŚ1–KŚ5, P3).
- PO3 – „Bardziej połączona Europa”: poprawa mobilności lokalnej i powiązań z siecią wyższego rzędu (P2).
- PO4 – „Europa o silniejszym wymiarze społecznym”: edukacja, zdrowie, włączenie społeczne i usługi blisko mieszkańca (S1–S5).
- PO5 – „Europa bliżej obywateli”: zintegrowane działania terytorialne (rewitalizacja, zielono-błękitna infrastruktura, ład przestrzenny) – w Piaskach realizowane m.in. w OSR/OSI (P4) oraz w formule inicjatyw lokalnych i ponadlokalnych (LOM). Uzupełniająco Strategia pozostaje spójna z Europejskim Zielonym Ładem, Dekadą Cyfrową UE i Agendą Miejską/Wiejsko-Miejską (integracja działań na obszarach wiejskich i małych miast), co wzmacnia zasadę zielonej, cyfrowej i odpornej transformacji.

Dokumenty poziomu krajowego wskazują, że zrównoważony rozwój społeczny i regionalny to rozwój skierowany na terytorialną różnorodność oraz jej atuty, a jednocześnie dbający o zapewnienie całemu społeczeństwu wysokiej jakości życia. Określają one podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym i przestrzennym. Strategia Rozwoju Gminy Piaski wpisuje się w cele i priorytety krajowe, w szczególności:

- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030) – rozwój zrównoważony terytorialnie, wykorzystanie potencjałów endogenicznych, wzmacnianie powiązań funkcjonalnych i poprawa dostępności usług publicznych (cele S, G, P, KŚ).
- Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR) – odpowiedzialny, społecznie i terytorialnie zrównoważony model rozwoju; aktywizacja gospodarcza, rynek pracy, usługi publiczne i jakość życia.
- Ustawa o samorządzie gminnym (art. 10e) oraz ustawa o zasadach prowadzenia polityki rozwoju – SRG Piaski spełnia minimalny zakres i tryb prac, zapewniając spójność z dokumentami wyższego rzędu oraz podstawę do aplikowania o środki.
- Krajowe programy sektorowe (2021–2027) – m.in. FEnIKS (energia/infrastruktura), FERS (edukacja, zdrowie, włączenie), FERC (cyfryzacja), KPO (komponenty środowiskowe i cyfrowe), które odpowiadają na potrzeby zdefiniowane w celach S1–S5, G1–G5, P1–P5 i KŚ1–KŚ5.

Na poziomie regionalnym należy wskazać przede wszystkim Strategię Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030. Zgodność dokumentów w zakresie sposobu uwzględnienia ustaleń i rekomendacji dot. kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie określonych w strategii rozwoju województwa jest wymaganiami ustawowym. Należy jednak zaznaczyć, że niniejszy dokument wpisuje się także w poszczególne cele strategiczne operacyjne SRWL. Dodatkowo, Gmina Piaski została wskazana jako wchodząca w skład OSI Lubelski Obszar Metropolitalny, będzie zatem realizować również cele wyznaczone dla LOM w ramach Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego.

- Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030 (SRWL 2030) – SRG Piaski wspiera realizację m.in. następujących kierunków: kształtowanie strategicznych zasobów rolnych (G2), wzmacnianie powiązań i układów funkcjonalnych (P2), innowacyjny rozwój gospodarki oparty o zasoby regionu (G1, G5) oraz wzmacnianie kapitału społecznego (S4).
- Program regionalny „Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021–2027 (FEL)” – cele i kierunki Piask są zgodne z osiami wsparcia (energia i klimat, mobilność, edukacja i zdrowie, rynek pracy, cyfryzacja, rewitalizacja), co umożliwi montaż finansowy projektów.
- Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego (LOM) – Gmina Piaski jako część LOM realizuje cele wspólne w zakresie transportu, usług publicznych, rynku pracy, cyfryzacji i zielonej transformacji, korzystając z instrumentów terytorialnych i partnerstw ponadlokalnych.
- Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Obszaru Funkcjonalnego Szlaku Jana III Sobieskiego na lata 2021-2027 – Gmina Piaski jest również jedną z gmin wchodzących w skład oddolnej inicjatywy jaką jest Szlak Jana III Sobieskiego. W tym przypadku, dokumenty strategiczne wykazują zgodność w kontekście rozwoju zrównoważonej turystyki i dziedzictwa kulturowego.
- Plan zagospodarowania przestrzennego województwa – spójność w zakresie kierunków rozwoju funkcji turystycznych i ochrony dziedzictwa/krajobrazu oraz korytarzy transportowych.

Tak uwarunkowana spójność pomiędzy dokumentami gwarantuje, że projekty Piaski będą realizowały cele strategiczne z najwyższych poziomów polityk publicznych, a jednocześnie pozostaną osadzone w realnych potrzebach i potencjałach gminy, co zwiększa skuteczność interwencji i szanse na finansowanie zewnętrzne.

12. System zarządzania strategią i dokumenty wykonawcze

Realizacja postanowień Strategii Rozwoju Gminy Piaski 2030 jest procesem ciągłym i adaptacyjnym. Wymaga stałego śledzenia zmian w otoczeniu prawnym, gospodarczym, społecznym i klimatyczno-środowiskowym oraz elastycznego dostosowywania działań do uwarunkowań lokalnych. System wdrażania opiera się na partnerskiej współpracy samorządu i interesariuszy: mieszkańców, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych oraz instytucji publicznych. Zgodnie z art. 10e ustawy o samorządzie gminnym kluczowe znaczenie mają przejrzystość procedur, mierzalność rezultatów i skuteczny monitoring.

W centrum systemu znajdują się zasady realizacji nadające spójność całemu procesowi. Po pierwsze, obowiązuje zasada partnerstwa i współodpowiedzialności: projekty planowane i wdrażane są we współpracy z jednostkami organizacyjnymi gminy, organizacjami społecznymi i sektorem prywatnym. Po drugie, strategia zachowuje komplementarność — łączy inwestycje infrastrukturalne z działaniami „miękkimi” w wymiarach społecznym, gospodarczym, przestrzennym i klimatyczno-środowiskowym, aby efekty poszczególnych interwencji wzajemnie się wzmacniały. Po trzecie, cały system jest zorientowany na rezultaty: cele są formułowane w logice SMART, a ich osiągnięcie potwierdzają wskaźniki i cykliczne raporty. Po czwarte, wdrażanie pozostaje elastyczne: dopuszcza korekty harmonogramów i zakresów w odpowiedzi na zmiany prawa, możliwości finansowych, warunków rynkowych czy zagrożeń klimatycznych. Po piąte, zapewniana jest transparentność — informacje o projektach, budżecie i wynikach monitoringu są publicznie dostępne.

12.1. Podmioty zaangażowane we wdrażanie

Strategia Rozwoju Gminy Piaski wyznacza kierunki działań w sferze społecznej, gospodarczej i przestrzennej. Oznacza to, że w realizację jej postanowień zostaną włączeni różni interesariusze. Zasadniczą część zadań rozwojowych leży w kompetencjach samorządu, a nadzór nad ich wykonaniem sprawują Burmistrz Piaski oraz Rada Miejska. Burmistrz odpowiada za całość wdrażania strategii. Nadaje kierunek, wyznacza priorytety roczne i średniookresowe oraz zapewnia zasoby kadrowe i finansowe do realizacji celów. Jednostką wykonawczą będą w tym przypadku poszczególne komórki

organizacyjne Urzędu Miejskiego. Zadania z zakresu wdrażania postanowień dokumentu będzie realizował w szczególności Wydział Strategii i Pozyskiwania Funduszy, który koordynuje procesy związane z realizacją strategii, prowadzi jej monitoring. Wydział ten odpowiada również za identyfikację potencjalnych źródeł finansowania działań wynikających ze strategii, przygotowanie wniosków o dofinansowanie i realizację i rozliczanie projektów finansowanych ze źródeł zewnętrznych.

Wdrażanie dokumentu obejmie jednak nie tylko władze samorządowe oraz jednostki organizacyjne i pomocnicze, lecz także m.in. organizacje pozarządowe, przedsiębiorców, lokalnych interesariuszy, sołtysów i mieszkańców. Na poziomie gminy kluczowe będzie równomierne włączanie wszystkich sołectw, z poszanowaniem ich zróżnicowanych potrzeb i oczekiwań wobec strategii. Część zadań będzie wymagała ścisłej współpracy z samorządem powiatowym i wojewódzkim, samorządami zrzeszonymi w LOM, a także z administracją rządową działającą w regionie. Szczególnie istotne jest możliwie szerokie zaangażowanie tych podmiotów w proces realizacji Strategii Rozwoju Gminy Piaski. Warto podkreślić, że włączanie lokalnych interesariuszy towarzyszy temu dokumentowi od etapu konsultacji społecznych, podczas których przedstawiciele wszystkich zainteresowanych środowisk mogli wyrazić opinie na temat kształtu i zapisów strategii.

Rysunek 9 – Podmioty zaangażowane we wdrażanie dokumentu

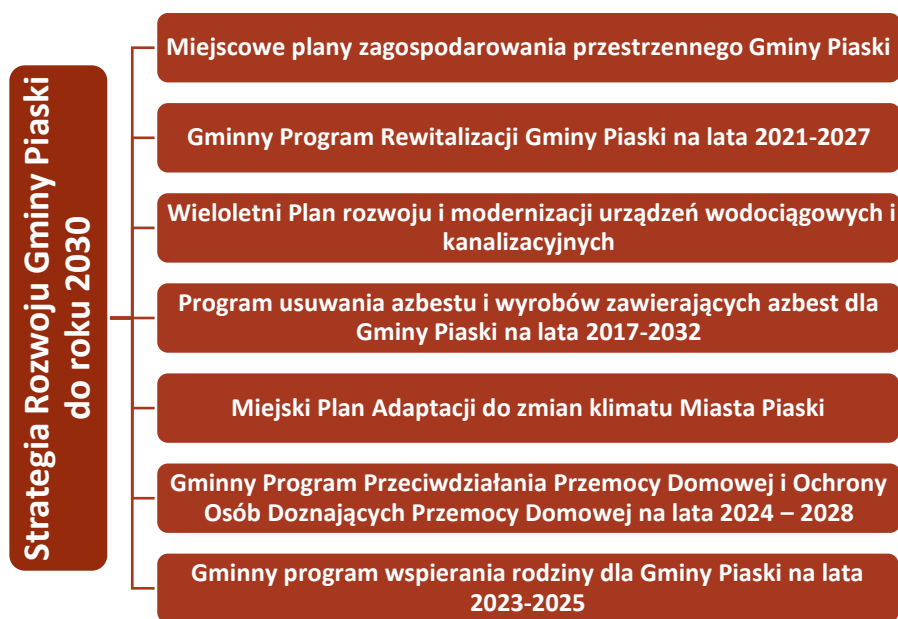

Źródło: opracowanie własne.

12.2. Dokumenty wykonawcze i wytyczne do ich sporządzania

Wdrożenie Strategii Rozwoju Gminy Piaski zapewniają również dokumenty wykonawcze. Dobór instrumentów realizacyjnych opiera się na rzetelnej ocenie potrzeb i problemów zidentyfikowanych w Diagnostyce uwarunkowań Gminy Piaski oraz na analizie skuteczności dotychczasowych działań. Projektowane przedsięwzięcia są ukierunkowane na usuwanie zdiagnozowanych deficytów i barier ograniczających zrównoważony rozwój – tak, aby przekuć je w trwałe przewagi i mierzalne rezultaty.

Rysunek 10 – Katalog dokumentów strategicznych i planistycznych Gminy Piaski

Źródło: opracowanie własne.

Mechanizmy wdrażania stanowią „most” między strategią a praktyką. To dzięki nim interwencje realizowane przez jednostki gminy, jej partnerów i interesariuszy przebiegają spójnie, tworząc efekt synergii. Kluczowe jest wzmocnienie koordynacji działań w ramach zarządzania strategicznego – od etapu planowania i montażu finansowego, przez realizację, po monitoring i korekty.

Do katalogu najważniejszych dokumentów wykonawczych możemy zaliczyć m.in.:

- Programowe i sektorowe – m.in. Gminny Program Rewitalizacji Gminy Piaski na lata 2021-2027, Wieloletni Plan rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i kanalizacyjnych, Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla Gminy Piaski na lata 2017-2032, Miejski Plan Adaptacji do zmian klimatu Miasta Piaski, Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej na lata 2024 – 2028, Gminny program wspierania rodziny dla Gminy Piaski na lata 2023-2025, Program Gospodarki Niskoemisyjnej.
- Planistyczne i regulacyjne – plan ogólny, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.
- Finansowe i organizacyjne – budżet, Wieloletnia Prognoza Finansowa, regulaminy organizacyjne Urzędu.

Jednocześnie obowiązujące dokumenty wykonawcze mogą (i powinny) być aktualizowane, aby maksymalnie skorelować ich postanowienia ze Strategią Rozwoju Gminy Piaski 2030. Nowe dokumenty sektorowe przygotowuje się zgodnie z wytycznymi i przepisami prawa krajowego i regionalnego – oraz w pełnej zgodności ze Strategią – tak, by zapewnić spójność celów, wskaźników i kryteriów kwalifikowalności. Taki układ instrumentów gwarantuje, że działania gminy pozostają jednocześnie strategiczne, wykonalne i finansowalne (w tym ze środków zewnętrznych).

Określając wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych warto zaznaczyć, że w procesie ich opracowania należy przestrzegać następujących zasad:

- Konieczność zapewnienia spójności pionowej (UE–kraj–region–gmina) i horyzontalnej (SRG–dokumenty sektorowe).
- Należy przestrzegać przepisów ustawowych regulujących opracowanie dokumentów sektorowych.
- Zachować logikę interwencji w dokumentach sektorowych: wizja – cele – kierunki działań.

- Cele formułuje się w logice SMART, z jasnym powiązaniem celu, zakładanych rezultatów i mierników.
- Wykorzystywane dane należy opisywać wraz ze źródłami i sposobem przetwarzania, z poszanowaniem RODO
- Dokumenty sektorowe powinny określać zakres wskaźników monitoringowych oraz opisywać zasady ich monitorowania.
- Komplementarność działań: łączenie komponentów „twardych” (infrastruktura) i „miękkich” (usługi, animacja).
- Mapy należy sporządzać w zgodzie z krajowymi standardami informacji przestrzennej i uzupełniać je o legendę.
- Należy przewidzieć przejrzystą procedurę zmian i aktualizacji dokumentów sektorowych.
- Przeprowadzenie konsultacji społecznych dokumentu, zgodnie z zasadami wskazanymi w ustawach lub uregulowaniach gminnych.

Tak ułożone wytyczne sprawiają, że wszystkie polityki, programy i projekty w Gminie Piaski powstają w jednolitej, profesjonalnej formule: są spójne ze Strategią Rozwoju Gminy, policzalne, finansowalne i gotowe do wdrożenia, a ich realizacja podlega rzetelnemu monitorowaniu i publicznej ocenie.

12.3. Zasady realizacji

Realizacja Strategii Rozwoju Gminy Piaski opiera się na kilku zasadach nadrzędnych. Możemy tutaj mówić o zasadzie:

- partnerstwa i współodpowiedzialności,
- komplementarności,
- orientacji na rezultaty,
- elastyczności,
- transparentności.

Zasada partnerstwa i współodpowiedzialności oznacza, że cele i projekty nie są wyłączną domeną urzędu – powstają i są wdrażane we współpracy z jednostkami organizacyjnymi gminy, instytucjami oświaty i kultury, organizacjami pozarządowymi, sołectwami, przedsiębiorcami oraz samymi mieszkańcami. Każdy z tych partnerów wnosi własne zasoby, wiedzę i sieci kontaktów, a gmina tworzy warunki do współpracy: zaprasza do konsultacji, udostępnia dane, wspiera mikrogranty i porozumienia projektowe. Współodpowiedzialność przejawia się także w jasnym podziale ról w procesie wdrażania dokumentu oraz włączaniu społeczności w monitorowanie efektów.

Zasada komplementarności zakłada łączenie inwestycji „twardych” z działaniami „miękkimi” oraz spójność interwencji między obszarami interwencji. Modernizacji infrastruktury (np. szkoły, drogi, zieleń) towarzyszą programy społeczne, edukacyjne i animacyjne, które pozwalają w pełni wykorzystać potencjał zrealizowanych inwestycji. Dzięki temu poprawa jakości przestrzeni publicznej idzie w parze z aktywizacją mieszkańców, rozwojem przedsiębiorczości, zieloną transformacją i lepszą dostępnością usług – a efekty wzmacniają się wzajemnie zamiast działać w izolacji.

Strategia jest zorientowana na rezultaty. Każdy cel formułowany jest w logice SMART, ma przypisane wskaźniki produktu i rezultatu, określoną wartość bazową oraz cel na 2030 r. Postęp jest mierzony cyklicznie, a wyniki raportowane w ujednoliconej formie. Taki układ ułatwia podejmowanie decyzji – widać, które działania przynoszą oczekiwany efekt, a które wymagają korekt – i wzmacnia wiarygodność gminy wobec instytucji finansujących.

Jednocześnie wdrażanie strategii pozostaje elastyczne. System zarządzania dopuszcza korygowanie harmonogramów, zakresów i priorytetów projektów w odpowiedzi na zmiany otoczenia prawnego, warunków finansowych, sytuacji na rynku czy zjawisk klimatycznych. Mechanizm przeglądów (roczny raport, przegląd śródkresowy) i „bramek jakości” pozwala szybko reagować, przekierowywać zasoby i zabezpieczać ciągłość realizacji projektów.

Całość dopełnia transparentność działań. Informacje o projektach, budżetach, wskaźnikach i postępach są publicznie dostępne – w Biuletynie Informacji Publicznej, na stronie gminy i w prostym panelu

prezentującym kluczowe wskaźniki. Mieszkańcy wiedzą, na co przeznaczane są środki i jakie rezultaty udało się osiągnąć, a gmina zyskuje zaufanie oraz cenne informacje zwrotne, które pomagają doskonalić polityki publiczne.

12.4. Monitoring, raportowanie i ewaluacja

Monitoring i ewaluacja stanowią integralne elementy systemu wdrażania Strategii Rozwoju Gminy Piaski 2030. Są to procesy nadzorcze, które gwarantują prawidłową, skuteczną i efektywną realizację ustaleń dokumentu: pozwalają na bieżąco sprawdzać postępy, korygować działania oraz podejmować decyzje o aktualizacjach, gdy zmienia się otoczenie prawne, finansowe lub społeczno-gospodarcze.

Monitoring polega na systematycznej ocenie wykonania celów i kierunków poprzez mierniki zdefiniowane w rozdziale 8. Koordynację procesu pełni Urząd Miejski w Piaskach poprzez Wydział Strategii i Pozyskiwania Funduszy. Monitoring opiera się na zbieraniu danych z wiarygodnych źródeł: BDL GUS, rejestrów i sprawozdawczości UG Piaski (w tym OPS, MCK/MBP, jednostki oświatowe, gospodarka komunalna), danych NFZ/POZ, PUP, Wód Polskich, operatorów sieci i wykonawców projektów. Wskaźniki z tabeli 3 stanowią zestaw kluczowy do oceny postępów i raportowania w ramach ewaluacji mid-term i ex-post.

Weryfikacja postanowień strategii ma charakter ciągły, a podstawą rozliczenia okresu sprawozdawczego jest Raport z realizacji Strategii przygotowywany w połowie i na koniec okresu jej wdrażania. Raport obejmuje m.in.: stopień wykonania planu działań, postęp wskaźników, status finansowania zewnętrznego oraz rekomendacje korekt. Dla przejrzystości wyniki prezentowane są dodatkowo na BIP lub stronie internetowej gminy.

Za rok bazowy przyjmuje się 2025. Wskaźniki statystyczne otrzymują konkretne wartości bazowe zgodne ze stanem na rok bazowy. Wskaźniki produktu i rezultatu, które wynikają wprost z interwencji (np. liczba nowych miejsc, długość wybudowanych odcinków), rozpoczynają z poziomu 0. Postęp weryfikowany jest w dwustopniowym cyklu, z przeglądem mid-term (2027) i ewaluacją końcową (2030). Wnioski z monitoringu służą do bieżącej korekty działań, zgodnie z art. 10e ustawy o samorządzie gminnym.

Rysunek 11 – Procesy ewaluacyjne Strategii Gminy Piaski

Źródło: opracowanie własne.

Stały, nieskomplikowany monitoring zapewnia nie tylko kontrolę osiągania wskaźników, ale też racjonalność wydatkowania środków publicznych. Projekty współfinansowane ze źródeł zewnętrznych podlegają równolegle wymogom monitoringu instytucji zarządzających programami (zgodnie z umowami o dofinansowanie i właściwymi wytycznymi). Wydział Strategii dba, by zakres danych raportowanych lokalnie był spójny z raportowaniem programowym i minimalizował dublowanie pracy.

- Ewaluacja ex-ante (uprzednia) – przygotowana na etapie finalizacji projektu Strategii; odpowiada na pytanie, czy zaplanowane działania są trafne, realistyczne i proporcjonalne do zdiagnozowanych problemów i potencjałów oraz czy logika „diagnoza → cele → działania → zasoby → wskaźniki” jest spójna. Wnioski ex-ante służą dopracowaniu dokumentu przed jego przyjęciem.
- Ewaluacja śródkresowa (mid-term) – przeprowadzana w połowie horyzontu realizacji, tj. w 2027 r.. Ocenia stopień osiągnięcia wskaźników rezultatów, skuteczność i efektywność dotychczasowych interwencji, adekwatność przyjętych instrumentów oraz prawdopodobieństwo osiągnięcia celów do 2030 r. Wyniki mid-term stanowią podstawę do ewentualnej rekonstrukcji portfela projektów, zmian priorytetów i aktualizacji Strategii lub dokumentów wykonawczych.
- Ewaluacja ex-post (podsumowująca) – realizowana po zakończeniu okresu wdrażania, w 2030 r.. Dostarcza całościowej oceny wpływu Strategii na rozwój społeczny, gospodarczy, przestrzenny i klimatyczno-środowiskowy gminy, w tym identyfikuje efekty niezamierzone. Porównuje stan docelowy ze stanem zakładanym i odpowiada na pytanie o stopień realizacji wizji oraz trwałość rezultatów. Wnioski ex-post stanowią materiał wejściowy do kolejnego cyklu strategicznego.

Ewaluacje mogą być realizowane przez podmiot zewnętrzny lub – w uzasadnionym zakresie – wewnątrz, z zachowaniem zasad bezstronności i rzetelności. Każdemu badaniu towarzyszy plan ewaluacji (pytania, kryteria, metody, źródła danych) oraz publiczne upowszechnienie wyników. Dla pełnej czytelności procesu Strategia przewiduje prosty schemat monitoringu, który obrazuje procesy nadzorcze dla niniejszego dokumentu. Taki układ zapewnia Gminie Piaski i jej pracownikom możliwość bieżącego uczenia się, szybkiego reagowania na zmiany oraz transparentnego rozliczania efektów przed mieszkańcami i instytucjami finansującymi.

12.5. Ramy finansowe i źródła finansowania dokumentu

Strategia Rozwoju Gminy Piaski 2030 została zaprojektowana jako dokument realny finansowo. Oznacza to, że dla kluczowych celów i kierunków działań przewidziano możliwe do uruchomienia strumienie pieniędzy oraz mechanizmy montażu finansowego. Punktem wyjścia stanowi ocena sytuacji finansowej gminy i jej zdolności do współfinansowania projektów w horyzoncie WPF, a następnie oszacowanie nakładów niezbędnych do osiągnięcia rezultatów w czterech osiach S/G/P/KŚ. Na tej podstawie dobrano zestaw źródeł i instrumentów — od dotacji, przez pożyczki preferencyjne, po modele hybrydowe i partnerstwa z sektorem prywatnym — tak, aby maksymalizować udział środków zewnętrznych przy racjonalnym obciążeniu budżetu.

Trzon finansowania działań strategicznych tworzą środki własne gminy powiązane z rocznym budżetem i Wieloletnią Prognozą Finansową. Zapewniają one wkład własny, finansują przygotowanie dokumentacji, nadzory i elementy niekwalifikowalne. Ważnym uzupełnieniem są krajowe fundusze celowe oraz programy rządowe. Szczególne znaczenie ma Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych, który poprzez promesy BGK pozwala sfinansować duże projekty infrastrukturalne (drogi, sieci komunalne, obiekty użyteczności publicznej). Równolegle wykorzystywane będą instrumenty NFOŚiGW i WFOŚiGW w obszarach energii, klimatu, gospodarki wodno-ściekowej i odpadów, a także programy resortowe wspierające sport, kulturę, opiekę zdrowotną czy rolnictwo.

Drugim elementem montażu finansowego są fundusze Unii Europejskiej. W wymiarze regionalnym podstawowym instrumentem jest program Fundusze Europejskie dla Lubelskiego na lata 2021–2027, z którego można finansować m.in. lokalną mobilność i bezpieczeństwo ruchu, edukację i zdrowie, usługi społeczne, rewitalizację w oparciu o GPR, cyfryzację usług oraz przedsięwzięcia energetyczno-klimatyczne i przyrodnicze. W skali krajowej zastosowanie mają FEnIKS w obszarach infrastruktury, klimatu i środowiska, FERS dla usług społecznych, edukacji i zdrowia, FERC dla e-usług i cyberbezpieczeństwa, a także FENG i FEPW – odpowiednio dla innowacyjności przedsiębiorstw oraz projektów rozwojowych właściwych dla Polski Wschodniej, w których gmina może występować jako partner, animator lub beneficjent zadań publicznych. Komplementarnie zaplanowano sięgnięcie po środki KPO na cyfryzację, zieloną transformację i jakość usług publicznych.

Źródło: opracowanie własne.

Istotnym wątkiem finansowania są instrumenty terytorialne. Jako gmina wchodząca w skład Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego, Piaski mogą realizować projekty w formule Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych, co ułatwia montaż dużych, spójnych przedsięwzięć w obszarach mobilności, środowiska, usług publicznych i cyfryzacji. Drugim kluczowym narzędziem jest instrument rewitalizacji w FEL, który umożliwia finansowanie zadań wskazanych w Gminnym Programie Rewitalizacji, łączących przebudowę przestrzeni publicznych z komponentami społecznymi.

Tabela 5 - Potencjalne źródła finansowania celów rozwojowych Gminy Piaski

Cel strategiczny	Źródła UE / regionalne	Źródła krajowe / fundusze celowe	Instrumentalne / uzupełniające
Zwiększenie atrakcyjności i komfortu życia w Piaskach, poprzez zapewnienie dobrej oferty mieszkaniowej, wysokiej jakości usług publicznych oraz przyjaznych, bezpiecznych przestrzeni wspólnych.	FEL (rewitalizacja, usługi publiczne), FERS (usługi społeczne), FENiKS (EE budynków), KPO (jakość usług, cyfryzacja)	Polski Ład (BGK), NFOŚiGW/WFOŚiGW (termomodernizacja), MKiDN (kultura), MSiT (sport)	ZIT LOM, GPR/IT Rewitalizacja, PPP/ESCO (budynki), środki prywatne/sponsor ring
Zapewnienie mieszkańcom łatwego i szybkiego dostępu do opieki zdrowotnej oraz usług senioralnych blisko miejsca zamieszkania.	FERS (zdrowie, usługi społeczne), FEL (infrastruktura zdrowia lokalna), KPO (e-zdrowie)	MZ – programy zdrowotne, Polski Ład (inwestycje), NFOŚiGW (EE/OZE w POZ)	Partnerstwa z NGO i podmiotami medycznymi, PPP (opieka długoterminowa)
Podniesienie jakości edukacji i rozwój kompetencji przyszłości u dzieci, młodzieży i dorosłych.	FERS (edukacja, kompetencje), FEL (infrastruktura oświatowa), FERC (kompetencje cyfrowe, e-usługi szkoły), KPO (sprzęt/kompetencje)	MEiN (programy edukacyjne), Polski Ład (infrastruktura), NASK (cyfryzacja)	Partnerstwa z uczelniami/firmami, środki prywatne (CSR)
Wzmacnianie aktywności obywatelskiej i uczestnictwa w kulturze, poprzez budowę silnego kapitału społecznego i więzi sąsiedzkich.	FERS (włączenie społeczne), FEL (kultura/lokalne inicjatywy), Interreg (projekty kulturowe)	MKiDN, NIW/PROO, Polski Ład (infrastruktura), MSiT (animacja sportowa)	LGD/LEADER, mikrogranty, sponsoring lokalny
Zwiększenie bezpieczeństwa publicznego i odporności	FEL (BRD, mobilność), FENiKS (ochrona)	MSWiA (bezpieczeństwo),	ZIT LOM (systemy ostrzegania),

społeczności na kryzysy oraz zjawiska ekstremalne.	przeciwpowodziowa), KPO (cyberbezpieczeństwo)	Polski Ład (OSP/infrastruktura), NFOŚiGW (retencja/mała retencja)	partnerstwa z PSP/OSP
Przyciąganie inwestorów i wsparcie przedsiębiorczości poprzez uzbrojone tereny, doradztwo, promocję i uproszczone procedury.	FEPW (MŚP, internacjonalizacja), FEL (otoczenie biznesu), FENG (projekty przedsiębiorców)	PARP (granty MŚP), PFR (instrumenty), Polski Ład (uzbrojenie terenów)	PPP (parki usług), partnerstwa z IZ/izby gospodarcze
Zwiększenie wartości dodanej w rolnictwie, poprzez rozwój przetwórstwa, krótkie łańcuchy dostaw i technologie rolnictwa precyzyjnego przyjazne środowisku.	PS WPR/LEADER, FEPW (produkty regionalne), FEL (krótkie łańcuchy), Interreg (marki terytorialne)	MRiRW (modernizacja, przetwórstwo), ARiMR (instrumenty), KOWR	Klasy/kooperatywy, prywatne inwestycje w przetwórstwo
Dostosowanie kompetencji mieszkańców do potrzeb rynku pracy we współpracy z biznesem i instytucjami edukacji.	FERS (aktywizacja i kompetencje), FEPW (start-upy/akceleracja), FEL (doradztwo zawodowe)	WUP/PUP (aktywizacja), PARP (szkolenia MŚP), KPO (kompetencje)	Partnerstwa pracodawców, CSR, uczelnie/branżowe centra
Tworzenie atrakcyjnych produktów turystyki kulturowo przyrodniczej i rozwój infrastruktury czasu wolnego.	FEL (turystyka i kultura), Interreg (szlaki transgraniczne), FEPW (produkty ponadlokalne)	MKiDN, MSiT, Polski Ład (infrastruktura), NFOŚiGW (zielona infrastruktura)	ZIT LOM (oferta ponadlokalna), partnerstwa prywatne
Przyspieszenie cyfryzacji i wdrażanie innowacji w usługach publicznych oraz lokalnej gospodarce.	FERC (e-usługi, cyberbezpiecz.), FENG (innowacje MŚP), FEL (cyfryzacja JST), KPO (transformacja cyfrowa)	KPRM/COP (projekty cyfrowe), NASK, PARP	Partnerstwa GovTech, chmura (OChK), PPP IT
Umacnianie ładu przestrzennego, poprzez wysokie standardy urbanistyczne i wysokiej jakości projektowanie.	FEL (przygotowanie inwestycji/planowanie), FEnIKS (BZI w projektach), Interreg (planowanie krajobrazu)	Polski Ład (komponent planistyczny przy inwestycjach), GUGiK (GIS)	ZIT LOM, środki własne
Budowa spójnego systemu mobilności, który łączy transport publiczny z bezpiecznym ruchem rowerowym i pieszym.	FEL (transport niskoemisyjny, drogi lokalne, BRD), FEPW (mobilność w makroregionie), FEnIKS (tabor/ładowanie)	Polski Ład (drogi, węzły), MIK/GDDKiA (BRD), NFOŚiGW (elektromobilność)	ZIT LOM (linie metropolitalne), PPP (parkingi P&R)
Modernizacja i rozbudowa infrastruktury komunalnej, w szczególności sieci wodociągowej i gospodarki kanalizacyjnej i gospodarki wodami opadowymi.	FEnIKS (Wod-Kan, retencja), FEL (komplementarne), KPO (gospodarka wodami)	NFOŚiGW/WFOŚiGW, Polski Ład (sieci), Wody Polskie (retencja)	PPP (oczyszczalnie), pożyczki preferencyjne BGK/WFOŚ
Przekształcenie miasta Piaski w silny węzeł usług i prowadzenie kompleksowej rewitalizacji obszarów zdegradowanych.	FEL – IT Rewitalizacja (na podstawie GPR), FERS (komponenty społeczne), FEnIKS (EE/OZE w budynkach)	Polski Ład (plac, ulice), MKiDN (dziedzictwo), MSiT (sport)	ZIT LOM, PPP/ESCO, środki prywatne (lokale na start)
Ochrona i aktywne wykorzystanie dziedzictwa kulturowego oraz wartości krajobrazowych gminy.	FEL (kultura/turystyka), Interreg (szlaki, promocja), LIFE (bioróżnorodność)	MKiDN (ochrona zabytków), NFOŚiGW (BZI), Polski Ład	Partnerstwa z NID/organizacjami, sponsoring

		(infrastruktura towarzysząca)	
Poprawa jakości wód i zwiększenie retencji na obszarze całej gminy.	FEnIKS (retencja, renaturyzacja), FEL (NBS – solutions), LIFE (woda)	NFOŚiGW/WFOŚiGW, Wody Polskie, Polski Ład	Partnerstwa z PGW WP, pożyczki preferencyjne
Rozwój zielono błękitnej infrastruktury, łącząc siedliska i podnosząc komfort klimatyczny miejscowości.	FEL (BZI), FEnIKS (NBS, bioróżnorodność), LIFE (klimat/przyroda), Interreg	NFOŚiGW/WFOŚiGW (zielone inwestycje), Polski Ład	ZIT LOM (korytarze przyrodnicze), wolontariat/CSR
Zwiększenie udziału czystej energii i podniesienie efektywności energetycznej w budynkach publicznych i prywatnych.	FEnIKS (EE/OZE), FEL (OZE/EE JST), KPO (termomodernizacje), LIFE (klimat)	NFOŚiGW/WFOŚiGW (Czyste Powietrze, Energia Plus), Polski Ład	ESCO/PPP, PPA z inwestorami OZE
Wdrożenie zasad gospodarki o obiegu zamkniętym, ograniczenie ilości odpadów i emisji oraz wspieranie ponownego użycia.	FEnIKS (GOZ, odpady), FEL (pilotáže), LIFE (cyrkularność)	NFOŚiGW/WFOŚiGW (instalacje, PSZOK), Polski Ład	Partnerstwa z RIPOK, modele DBO/PPP
Podniesienie odporności gminy na skutki zmian klimatu poprzez działania adaptacyjne, edukację i systemy wczesnego ostrzegania.	FEnIKS (adaptacja), FEL (systemy ostrzegania/bezpieczeństwo), LIFE (adaptacja)	NFOŚiGW/WFOŚiGW, RARS/MSWiA (bezpieczeństwo), KPO	ZIT LOM (systemy metropolitalne), współpraca z IMGW

Źródło: opracowanie własne

W logice montażu finansowego przyjęto kilka zasad. Po pierwsze, w każdym projekcie w pierwszej kolejności poszukuje się dotacji, a dopiero potem uzupełnia je pożyczkami lub kredytem. Po drugie, zasada pakietowania: inwestycje twarde łączy się z działaniami miękkimi, aby łatwiej spełnić kryteria programowe i osiągnąć pełny efekt rozwojowy (np. modernizacja szkoły wraz z programami kompetencji cyfrowych i OZE). Po trzecie, zasada gotowości: gmina systemowo przygotowuje dokumentację i zabezpiecza rezerwę na wkłady własne, aby móc szybko aplikować w konkurencyjnych naborach. Po czwarte, zasada kwalifikowalności i zgodności: każde przedsięwzięcie zaplanowane do realizacji jest sprawdzane pod kątem spójności ze Strategią, GPR i dokumentami planistycznymi oraz pod względem wymogów programowych (dostępność, zielone zamówienia, efektywność energetyczna, oceny oddziaływania).

Ramy finansowe obejmują także mechanizmy zarządzania ryzykiem. Zmienność kosztów i cen pracy ogranicza się poprzez aktualizację kosztorysów i klauzule waloryzacyjne, a ryzyka naborów — przez utrzymywanie „półki projektów” gotowych do złożenia oraz alternatywnych ścieżek finansowania. Płynność zabezpiecza się dzięki zaliczkom, refundacjom i liniom prefinansującym, a ryzyko niekwalifikowalności redukuje się audytem dokumentacji przed złożeniem wniosku. Dla trwałości rezultatów ocenia się koszty eksploatacji i wpływ na budżet, zwłaszcza w projektach infrastrukturalnych i energetycznych.

Kontrola realizacji finansowej odbywa się w tym samym cyklu, co monitoring celów. W rezultacie Gmina Piaski buduje warstwowy, elastyczny system finansowania: łączy program regionalny FEL jako podstawę z krajowymi programami tematycznymi (FEnIKS, FERS, FERC, FEPW, KPO), wzmacnia je środkami krajowymi i funduszami celowymi. Tak skonstruowane ramy finansowe zwiększają szanse pełnej realizacji celów SRG 2030 i zapewniają stabilność fiskalną w całym okresie wdrażania.

13. Partycypacja społeczna w procesie opracowania dokumentu

Strategia Rozwoju Gminy Piaski do roku 2030 została opracowana w pełnej zgodności z zasadą z partycypacji społecznej, z wypełnieniem obowiązków ustawowych w tym zakresie. W trakcie prac nad strategią korzystano z włączenia lokalnych interesariuszy na etapie konsultacji społecznych.

Konsultacje społeczne projektu Strategii Rozwoju Gminy Piaski do roku 2030 zostały przeprowadzone na podstawie art. 30 ust. 1, art. 10f ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. 2025 poz. 1153), art. 6 ust. 3-6 ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 198), zgodnie z uchwałą Uchwała Nr XIII/85/2025 Rady Miejskiej w Piaskach z dnia 28 marca 2025 r. w sprawie przystąpienia do opracowania Strategii Rozwoju Gminy Piaski do roku 2030 oraz określenia szczegółowego trybu i harmonogramu opracowania projektu strategii, w tym trybu konsultacji trwających co najmniej 35 dni kalendarzowych od dnia ogłoszenia na stronie internetowej informacji o terminie ich rozpoczęcia.

Zgodnie z ustawą o zasadach prowadzenia polityki rozwoju konsultacje społeczne przeprowadzono w szczególności z mieszkańcami gminy oraz lokalnymi interesariuszami (partnerami społecznymi i gospodarczymi), a także sąsiednimi gminami i ich związkami oraz dyrektorem regionalnego zarządu gospodarki wodnej Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie.

Konsultacje odbyły się w terminie od dnia 31.10.2025 r. do dnia 05.12.2025 r. W tym czasie każdy mieszkaniec i interesariusz mógł przekazać swoje uwagi do dokumentu w następujący sposób:

- a) drogą elektroniczną, przesyłając formularz na adres mailowy: um@piaski.pl;
- b) pisemnie, przesyłając lub dostarczając formularz na adres pocztowy Urzędu Miejskiego w Piaskach, ul. Lubelska 77, 21-050 Piaski;
- c) ustnie do protokołu w Urzędzie Miejskim w Piaskach, ul. Lubelska 77, 21-050 Piaski, tel. 81 58 21 020 (po uprzednim telefonicznym uzgodnieniu terminu).

Formularz konsultacyjny był dostępny: w wersji elektronicznej na stronie internetowej <https://piaski.pl/> oraz w wersji papierowej w Urzędzie Miejskim w Piaskach ul. Lubelska 77, 21-050 Piaski.

W ramach konsultacji społecznych zrealizowano również na otwarte spotkanie konsultacyjne, które odbędzie się w siedzibie Urzędu Miejskiego w Piaskach, ul. Lubelska 77, 21-050 Piaski, w dniu 24.11.2025 r. o godz. 15.30.

Wszelkie informacje na temat konsultacji społecznych opublikowano na stronie internetowej Gminy Piaski <https://piaski.pl/pl/szczegoly-aktualnosci/904>, a sprawozdanie z niniejszego procesu zostało opracowane w terminie do 30 dni od zakończenia konsultacji i również opublikowane na stronie internetowej oraz Biuletynie Informacji Publicznej Gminy Piaski. Zawiera ono zestawienie zebranych uwag wraz z informacją na temat ich uwzględnienia. Konsultacje społeczne pozwoliły między innymi na weryfikację słuszności tez postawionych w dokumencie oraz poprawności jej opracowania.

Spis rysunków

Rysunek 1 - Zakres Strategii Rozwoju Gminy Piaski	8
Rysunek 2 - Etapy prac nad Strategią Rozwoju Gminy Piaski.....	9
Rysunek 3 – Obszary strategiczne Strategii Rozwoju Gminy Piaski	19
Rysunek 4 – Cele strategiczne w obszarze społecznym	20
Rysunek 5 – Cele strategiczne w obszarze gospodarczym.....	22
Rysunek 6 – Cele strategiczne w obszarze przestrzennym.....	23
Rysunek 7 – Cele strategiczne w obszarze klimatyczno-środowiskowym.....	24
Rysunek 8 – Zgodność Strategii Rozwoju Gminy Piaski z dokumentami nadrzędnymi	54
Rysunek 9 – Podmioty zaangażowane we wdrażanie dokumentu	57
Rysunek 10 – Katalog dokumentów strategicznych i planistycznych Gminy Piaski	58
Rysunek 11 – Procesy ewaluacyjne Strategii Gminy Piaski.....	60
Rysunek 11 – Potencjalne źródła finansowania działań w ramach Strategii Gminy Piaski	62

Spis map

Mapa 1 - Położenie Gminy Piaski na tle województwa lubelskiego	6
Mapa 2 - Położenie Gminy Piaski na tle powiatu świdnickiego.....	6
Mapa 3 - Położenie Gminy Piaski na tle Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego	6
Mapa 4 - Położenie fizycznogeograficzne Gminy Piaski.....	7
Mapa 5 - Obszary Strategicznej Interwencji w województwie lubelskim.....	34
Mapa 6 - Obszary zdegradowane na terenie Gminy Piaski	35
Mapa 7 - Obszar rewitalizacji na terenie Gminy Piaski	36
Mapa 8 - Model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa lubelskiego.....	38
Mapa 9 - Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego.....	39
Mapa 10 - Struktura sieci osadniczej i hierarchia jednostek	41
Mapa 11 - System powiązań przyrodniczych w Gminie Piaski	41
Mapa 12 - Główne korytarze i elementy sieci transportowych	42
Mapa 13 - Główne elementy infrastruktury technicznej i społecznej.....	43
Mapa 14 - Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Piaski	44

Spis tabel

Tabela 1 - Analiza SWOT dla Gminy Piaski	15
Tabela 2 - Kierunki działań Gminy Piaski	25
Tabela 3 - Wskaźniki monitoringowe	29
Tabela 4 - Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania polityki przestrzennej.....	46
Tabela 5 - Potencjalne źródła finansowania celów rozwojowych Gminy Piaski.....	62

Opracowano przez:

Gmina Piaski
Lubelska 77
21-050 Piaski

Fundacja Inicjatyw Menedżerskich
ul. Żołnierzy Niepodległej 5/7
20-078 Lublin

